

Gelderland & Overijssel
Gebundelde Innovatiekracht
Jaarverslag 2012

Europese Unie

Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling

Hier wordt geïnvesteerd in uw toekomst!

Gelderland & Overijssel
Gebundelde Innovatiekracht

Jaarverslag

2012

Operationeel Programma EFRO 2007-2013

Regio Oost-Nederland

Europese Unie

Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling

Hier wordt geïnvesteerd in uw toekomst!

Inhoudsopgave

VOORWOORD	5
------------------	---

1. INLEIDING	7
---------------------	---

1.1	Verantwoording en leeswijzer	7
1.2	Doelstellingen, strategie en sociaaleconomische ontwikkelingen	8
1.3	Sociaaleconomische ontwikkeling in Nederland	9
1.4	De sociaaleconomische ontwikkeling in Oost-Nederland	11
1.5	Organisatie	12

<i>Interview: Auditautoriteit</i>	14
-----------------------------------	----

<i>Interview: Urolastic, eindelijk het antwoord op stressincontinentie bij vrouwen</i>	15
--	----

2. ALGEMENE VOORGANG VAN DE UITVOERING VAN HET GO-PROGRAMMA	19
--	----

2.1	Resultaten en voortgangsanalyse	19
2.1.1	Financiële voortgang	20
2.1.1.1	Effecten van het programma op de regionaal-economische ontwikkeling	23
2.1.1.2	Afgeronde projecten	27
2.1.2	Financiële informatie	27
2.1.3	N+2	28
2.1.4	Informatie over uitsplitsing van het gebruik van de fondsen	28
2.1.5	Bijstand per doelgroep	31
2.1.6	Terugbetaalde of opnieuw gebruikte bijstand	31
2.2	Informatie over de inachtneming van de communautaire wetgeving	31
2.3	Geconstateerde uitvoeringsproblemen en gekozen oplossingsmaatregelen	31
2.4	Duurzaamheid	32
2.5	Wijzigingen in verband met de uitvoering van het operationeel programma	32
2.6	Belangrijke wijziging als bedoeld in artikel 57 (EG) Nr. 1083/2006	32
2.7	Complementariteit met andere instrumenten	32
2.8	Toezichtregelingen	33
2.9	Systeemaudit en projectaudits 2011-2012	34

<i>Interview: N-GAP, hightech productieplatform dicht gat in markt van mobiele consumentenelectronica</i>	35
---	----

3.**UITVOERING NAAR PRIORITEIT**

39

3.1	Prioriteit 1 'Versterken innovatiekracht, kenniseconomie en ondernemerschap'	39
3.1.1	Prioriteit 1: Verwezenlijking van de doelstellingen en voortgangsanalyse	40
3.1.2	Prioriteit 1: Geconstateerde uitvoeringsproblemen en gekozen oplossingsmaatregelen	43
3.2	Prioriteit 2 'Versterken innovatieklimaat in stedelijke netwerken'	44
3.2.1	Prioriteit 2: Verwezenlijking van de doelstellingen en voortgangsanalyse	45
3.2.2	Prioriteit 2: Geconstateerde uitvoeringsproblemen en gekozen oplossingsmaatregelen	49
3.3.	Prioriteit 3 'Versterken aantrekkelijkheid steden'	49
3.3.1	Prioriteit 3: Verwezenlijking van de doelstellingen en voortgangsanalyse	50
3.3.2	Prioriteit 3: Geconstateerde uitvoeringsproblemen en gekozen oplossingsmaatregelen	52

<i>Interview: Revitalisatie Klarendalseweg in Arnhem, de sociale en economische herovering van een vergeten buurt</i>	53
---	----

4.**EFRO-/CF-PROGRAMMA'S: GROTE PROJECTEN**

57

5.**TECHNISCHE BIJSTAND**

59

5.1	Op te leveren instrumenten	60
-----	----------------------------	----

6.**VOORLICHTING EN PUBLICITEIT**

63

6.1	Externe communicatie	63
6.2	Interne communicatie	68
6.3	Kosten communicatie	68
6.4	Indicatoren voor evaluatie OP Oost	69

BIJLAGEN

70

Bijlage 1:	Categorisering van de bijstand uit het Operationeel Programma Oost-Nederland voor de periode 2007-2013	70
Bijlage 2:	Financiële informatie Operationeel Programma Oost-Nederland voor de periode 2007-2013	72
Bijlage 3:	Cumulatieve uitsplitsing van toewijzingen van de communautaire bijdrage per categorie in 2012	73
Bijlage 4:	Overzicht beschikte projecten 2012 Operationeel Programma Oost-Nederland	80
Bijlage 5:	Organisatie van het Operationeel Programma Oost-Nederland	84
Bijlage 6:	Ledenlijsten Comité van Toezicht en Stuurgroepen	85
Noten		86
Colofon		87

Voorwoord

In dit jaarverslag kijk ik graag, samen met u terug op een 'innovatief' 2012. Het GO-programma is niet meer weg te denken in de regio Oost-Nederland. De verwachting is dat het programma in totale omvang zelfs groter zal zijn dan bij de start was geschat. De begrote investeringsimpuls van € 363 miljoen zal naar verwachting 50% hoger uitvallen en uitkomen op € 540 miljoen. Dit is vooral te danken aan het feit dat lokale overheden en private partijen ook flink aan het programma bijdragen. Op dit moment is het grootste deel van de EFRO-subsidies periode 2007-2013 toegekend: van het beschikbare budget van € 164 miljoen was eind 2012 bijna 90% toegekend. Een eerste conclusie die we hier uit mogen trekken is dat – ondanks de economisch moeilijke tijden – er voldoende behoefte is om te investeren in sectoren met een hoog innovatief gehalte.

Het uiteindelijke resultaat, daar ben ik echt heel trots op! Er zijn diverse samenwerkingsverbanden opgestart waarbij het bedrijfsleven samenwerkt met kennisinstellingen. In 2012 zijn in totaal over de drie Prioriteiten 31 projectaanvragen gehonoreerd, waarmee een Europees subsidiebedrag van € 23,4 miljoen gemoeid is. Uiteindelijk verwachten we dat de beschikte projecten in 2012 645 arbeidsplaatsen opleveren in Oost-Nederland. En dat is belangrijk in deze tijd waarin Nederland te maken heeft met een recessie. Door te subsidiëren hebben wij een bijdrage kunnen leveren de werkloosheid in Oost-Nederland in 2012 te stabiliseren.

Het doet me goed te zien hoe projecten succesvol verlopen. Een van die projecten is Salland Engineering uit Zwolle. Via het project X750 ontwikkelden zij een innovatief apparaat om computerchips mee te testen. Zij ontvingen een Gazellen Award voor een van de snelst groeiende ondernemingen van 2012. Een voorbeeld van versterking van innovatie en technologie.

In 2013 gaan we op dezelfde voet verder met het programma en werken we ondertussen aan de voorbereidingen van de volgende EFRO-periode 2014-2020. We hebben mooie ambities voor de toekomst: met de EFRO-subsidies het investeringsklimaat in Oost-Nederland stabiliseren, continuïteit bieden in de

kenniseconomie en een helder innovatiebeleid opzetten voor de sectoren Health, Food(agro) en High Tech Systemen en Materialen. Daar ligt onze uitdaging.

In de discussie over een centrale of decentrale aansturing in Gelderland en Overijssel, hecht ik – net als de Europese Commissie – sterk aan regionaal beheer van de structuurfondsen. Om aan de EFRO-doelstellingen van duurzame groei, inclusieve groei en slimme groei te kunnen voldoen, blijven we wat mij betreft het bedrijfsleven en de kennisinstellingen regionaal stimuleren in hun innovaties, samenwerking en ondernemerschap. En blijven we werken aan het behouden en versterken van onze positie als innovatieve en toonaangevende regio binnen Europa.

Dr. Annemieke Traag

*Voorzitter Comité van Toezicht OP Oost
Gedeputeerde provincie Gelderland*

1. Inleiding

1.1 Verantwoording en leeswijzer

Dit is het zesde jaarverslag over de uitvoering van het programma GO, Gelderland & Overijssel, gebundelde innovatiekracht (Operationeel Programma EFRO 2007-2013, Regio Oost-Nederland). Wij duiden het programma afwisselend aan als OP Oost of GO-programma.

Het jaarverslag is opgesteld onder verantwoordelijkheid van de Managementautoriteit Oost-Nederland, het College van Gedeputeerde Staten van Gelderland, conform de eisen van de Europese Commissie. Deze zijn neergelegd in artikel 67 van Verordening (EG) Nr. 1083/2006 en de Uitvoeringsverordening (EG) Nr. 1828/2006. Het jaarverslag is met inbreng van alle partners in het GO-programma tot stand gekomen.

De hoofddoelstelling van het OP Oost is het “ontwikkelen van Oost-Nederland tot een toonaangevende Europese innovatieve regio”. Het GO-programma is een gezamenlijk programma van de provincies Gelderland, Overijssel en de vijf stedelijke netwerken in deze regio: Stadsregio Arnhem Nijmegen, Netwerkstad Twente, Zwolle-Kampen Netwerkstad, Regio De Vallei en de Stedendriehoek. Het programma wordt op het grondgebied van de provincies Gelderland en Overijssel uitgevoerd onder de titel: “GO Gelderland & Overijssel, Gebundelde Innovatiekracht”.

De Europese Commissie ondersteunt het OP Oost vanuit het Europese Fonds voor de Regionale Ontwikkeling (EFRO). Dit fonds is één van de instrumenten die de Europese Commissie inzet om daarmee de doelstelling van de Europese Unie, om de meest welvarende en competitieve regio ter wereld te worden, te behalen.

Het jaarverslag is een basisdocument voor het beheer van het Operationele Programma:

- Het geeft inzage in de uitvoering van het programma en de interactie tussen de Europese Commissie en Managementautoriteit;
- Het is een discussiedocument voor het Comité van Toezicht op basis waarvan zij lijnen uit kan zetten voor de komende jaren;

- Het is de hoofdbron van informatie over het programma en als dusdanig een discussiestuk voor de jaarlijkse vergadering met de Europese Commissie, Managementautoriteit en lidstaat;
- Het is een voorwaarde voor tussentijdse betalingen van de Europese Commissie.

Het jaarverslag 2012 is op 31 mei 2013 door het Comité van Toezicht goedgekeurd en conform artikel 67 van Verordening (EG) Nr. 1083/2006 aan de Europese Commissie aangeboden.

Het verslag wordt elektronisch verstuurd naar de Europese Commissie via het SFC 2007 systeem. Het wordt ook geplaatst op de website van het GO-programma www.go-oostnederland.eu.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 beschrijft de doelstellingen en strategie en de sociaaleconomische ontwikkeling in (Oost-) Nederland. Hier wordt ook de organisatie en de uitvoering in 2012 beschreven.

Hoofdstuk 2 geeft de algemene voortgang van het OP Oost weer, waaronder de materiële en de financiële ontwikkeling.

Hoofdstuk 3 beschrijft de uitvoering per inhoudelijke Prioriteit.

In hoofdstuk 4 wordt verklaard waarom er geen grote projecten zijn.

In hoofdstuk 5 staan de gegevens over Prioriteit 4, Technische Bijstand.

Ten slotte behandelt hoofdstuk 6 de uitgevoerde voorlichting- en publiciteitsmaatregelen, waarbij wordt ingegaan op de voortgang van het communicatieplan, de aandacht voor EFRO en de relaties binnen het GO-programma.

Het meeste cijfermatige materiaal over het OP Oost en van de sociaaleconomische indicatoren is opgenomen in de bijlagen.

1.2 Doelstellingen, strategie en sociaaleconomische ontwikkelingen

Food Valley, Health Valley en Technology Valley, de Triangle, zijn de drijvende krachten voor de ontwikkeling van de kenniseconomie in de regio en vormen het fundament van het GO-programma. Naast de Triangle is volop ruimte voor nieuwe, opkomende kennisclusters. In de loop van het programma zijn steeds meer projecten tot stand gekomen waarbij partners uit de verschillende Valleys met elkaar samenwerken.

Oost-Nederland loopt voorop als het gaat om kennis en innovatie en is aangemerkt als nationale innovatieregio. Het Operationeel Programma Oost-Nederland is opgezet om deze positie verder te versterken en uit te breiden.

Oost-Nederland heeft de potentie om door te groeien tot een Europese innovatieve topregio. Hiervoor moeten de sterke punten van de regionale (kennis) economie worden benut en mogelijke knelpunten omgebogen in nieuwe kansen. In het OP Oost ligt een duidelijke focus zowel in maatregelen als in financiële inzet, op de versterking van de kenniseconomie en innovatiekracht.

De prioriteiten van de Nederlandse EFRO Operationele Programma's zijn uitgewerkt in vier subdoelstellingen:

- Het versterken van de kenniseconomie en het regionale innovatieve vermogen door het benutten en versterken van de aanwezige kennisclusters;
- Het versterken van de concurrentiepositie van het bedrijfsleven, het stimuleren van ondernemerschap en het creëren van duurzame werkgelegenheid;
- Het vergroten van de aantrekkelijkheid en de leefbaarheid van Oost-Nederland, in het bijzonder van de stedelijke netwerken;
- Het versterken van de sociaaleconomische attractiviteit van de stedelijke gebieden.

Voor de realisatie van de hoofddoelstelling en de subdoelstellingen van het programma worden

activiteiten ontwikkeld in drie Prioriteiten en vijf maatregelen. Dit zijn:

- **Prioriteit 1: Kenniseconomie, ondernemerschap en innovatie**
  - Maatregel 1.1: Versterking kennisclusters Voeding, Gezondheid en Technologie;
  - Maatregel 1.2: Versterken innovatiekracht en concurrentiepositie bedrijfsleven.
- **Prioriteit 2: Versterken innovatieklimaat in stedelijke netwerken**
  - Maatregel 2.1: Verbeteren bereikbaarheid en mobiliteit;
  - Maatregel 2.2: Vergroten kwaliteit werk- en leefomgeving.
- **Prioriteit 3: Attractieve steden**
  - Maatregel 3.1: Integrale wijkaanpak.
- **Prioriteit 4: Technische bijstand**
  - Dit punt is opgenomen in het programma om een effectieve en efficiënte uitvoering van het programma te garanderen.

Een set van indicatoren (zie tabel 2.2), die op nationaal niveau tot stand is gekomen, wordt gebruikt als basis voor de programmamonitoring.

Op Europees niveau zijn de horizontale beleidsprioriteiten 'gelijke kansen voor mannen en vrouwen' en 'milieu en duurzaamheid' al sinds lange tijd prioriteit. OP Oost heeft ervoor gekozen deze thema's onderdeel te laten zijn van de voorbereiding en uitwerking van alle projecten en hiervoor geen aparte Prioriteiten te benoemen. In 2011 heeft het Comité van Toezicht met een notitie van het programmasecretariaat van gedachten gewisseld over het thema duurzaamheid. In 2012 is aan het Comité van Toezicht een overzicht gepresenteerd van de score van alle projecten op duurzaamheid.

Hoewel er geen specifieke doelgroepen zijn benoemd, zijn ook in 2012 kennisinstellingen en innovatieve MKB-bedrijven nadrukkelijk uitgenodigd om projectvoorstellen in te dienen. Het gaat dan vooral om – samenwerkende – MKB-bedrijven en kennisinstellingen in de Food, Health en Technology sector.

1.3 Sociaaleconomische ontwikkeling in Nederland

Bruto Binnenlands product

In de eerste helft van 2012 was er nog sprake van enige stabilisatie van de Nederlandse economie. De tweede helft liet een teruggang zien, zodat over het hele jaar 2012 er sprake is van een krimp van 0,9%. De krimp die er al was aan het eind van 2011 heeft zich in dit verslagjaar voortgezet. Tijdens de uitvoeringsjaren van het Operationeel Programma kent de Nederlandse economie een golfbeweging. Vanaf begin 2008 was er in Nederland lichte teruggang, vervolgens enige groei en daarna sinds medio 2011 weer krimp.

Sinds de opleving na de kredietcrisis vormde de export de motor van de economie maar de investeringen bleven hierbij achter. Het groeitempo van de export is in de afgelopen jaren afgenomen, maar ook in 2012 neemt de export nog toe. De waarde van de uitvoer van Nederlandse goederen steeg in 2012 ten opzichte van 2011 met 5,4%. In december 2012 was het volume van de bedrijfsinvesteringen in materiële vaste activa ruim 8% kleiner dan in december 2011. De bedrijfsinvesteringen bevinden zich nog steeds op een zeer laag niveau en de vooruitzichten zijn ook nog negatief. De industriële productie kromp in 2012 met 0,7%.

De consumptie van huishoudens, die in de eerste jaren van de programmaperiode nog toenam, is – na de eerdere daling in 2011 – in 2012 verder gedaald. Op de maand september na kennen alle maanden van 2012 een afname ten opzichte van het jaar er voor. De reden voor de afwijking in september is vermoedelijk dat consumenten toen aankopen hebben gedaan die nog onder het BTW-tarief van 19% vielen. Dit tarief is op 1 oktober verhoogd tot 21%. Ook het consumentenvertrouwen schommelde in 2012 op een laag niveau tussen – 30 en – 40 en eindigde aan het eind van het jaar nog iets lager dan waar het in januari 2012 stond. De koopkracht daalde in 2012 gemiddeld met 0,3%.

Anderhalf jaar stijgende lijn werkloosheid

Op jaarbasis komt de werkloosheid in 2012 uit op 6,4%, tegen 5,4% in 2011. In december 2012 is dit cijfer verder gestegen tot 7,2%. Een maand eerder was nog 7,0% van de beroepsbevolking werkloos. Dit percentage is sinds juni 2011 vrijwel voortdurend opgelopen. Toen bedroeg het 5,0%. Daarvoor was er gedurende anderhalf jaar een licht dalende trend.

Gemiddeld tienduizend werklozen per maand erbij in 2012

Het afgelopen jaar steeg het aantal werklozen met gemiddeld tienduizend per maand. Er werden iets meer mannen dan vrouwen werkloos. Onder 45-plussers nam dit cijfer in 2012 met gemiddeld vierduizend per maand toe. Bij jongeren tot 25 jaar en de 25- tot 45-jarigen waren dit er drieduizend.

Eind 2012 zijn er 571.000 werklozen. Een toename met 115.000 ten opzichte van het begin van het jaar. Ook voor 2013 wordt nog een stijging verwacht.

De gemiddelde dagproductie van de Nederlandse industrie kromp in oktober met 1,7% ten opzichte van oktober 2011. In de voorgaande drie maanden was de productie nog vrijwel even hoog als een jaar eerder. De ontwikkeling van de productie verschilde sterk van branche tot branche. Met ruim 12% kromp de productie van de hout- en bouwmaterialenindustrie het meest. De productie van de transportmiddelen- en de voedings- en genotmiddelenindustrie was 6% lager dan een jaar eerder. De elektrotechnische en machine-industrie produceerde daarentegen 6,5% meer dan in oktober 2011. Ook de productie van de aardolie-, rubber-, kunststof- en de chemische industrie nam toe, maar veel minder (bijna 3%). De krimp van de bouw heeft zich ook in het vierde kwartaal voortgezet met een daling van 9,0%. De productie van de industrie bleef op hetzelfde niveau als een jaar eerder. Dit is vooral toe te schrijven aan de chemische en farmaceutische industrie. Deze tak groeide fors, terwijl de overige onderdelen van de industrie kampten met productieverlies. Ook de delfstoffenwinning kende een behoorlijke groei door een verhoogde afzet van aardgas aan het buitenland en in mindere mate aan Nederlandse consumenten. De commerciële dienstverlening kromp met 1,2%.

Ontwikkeling bedrijvigheid en rol overheid na economische crisis

Waar Nederland eerder jaren van economische groei heeft gekend, is in 2012 sprake van een krimp die volgens het CBS uitkomt op 0,9%. Het Centraal Planbureau verwacht voor 2013 een verdere krimp van 1 à 2% en een lichte groei in 2014. Het beperkte herstel komt vooral door een gunstige ontwikkeling van de wereldeconomie, bij minder omvangrijke tekortreducerende maatregelen dan in 2013. De binnenlandse bestedingen dragen nog steeds niets bij aan de groei.

De overheid geeft nog steeds meer uit dan dat zij ontvangt. Ook al is er in 2012 een omvangrijk bezuinigingspakket vastgesteld. De inkomsten en uitgaven van de overheid stonden in de eerste drie kwartalen van 2012 op hetzelfde niveau als in dezelfde kwartalen van 2011. Aan de uitgavenkant valt op dat in de opeenvolgende vier kwartalen tot en met het derde kwartaal van 2012 een vermindering aan investeringen en loonkosten van 2,5 miljard euro ruimschoots teniet werd gedaan door extra uitgaven aan uitkeringen van bijna 4 miljard. Aan de inkomstenkant werd er voor 6,6 miljard euro minder belasting ontvangen, terwijl de premie-inkomsten met 6,0 miljard toenamen. Het bruto binnenlands product (BBp) schommelt al kwartalen achtereenvolgend rond de 600 miljard euro. Dit alles resulteert in een stabiel tekort, uitgedrukt in een percentage van het BBp van tussen de 4,0 en 4,5% sinds het tweede kwartaal van 2011. Dit is ruim boven de Europees afgesproken norm van 3%.

De particuliere consumptie is in 2012 verder afgenomen. Het consumentenvertrouwen is gedaald en vooral de woning- en vastgoedmarkt vertoont dalende prijzen.

In 2012 is de koopkracht voor nagenoeg alle bevolkingsgroepen verminderd. Ook de stijging van de lonen loopt achter op de inflatie.

Het producentenvertrouwen is eind 2012 negatief, ook in de industrie. De productie ligt al twee jaar op ongeveer hetzelfde niveau. Er is dus al enkele jaren geen sprake meer van toename. De investeringen zijn in 2012 licht gestegen en de ondernemers verwachten ook voor 2013 een kleine stijging. Nederland merkt de negatieve gevolgen van de economische ontwikkelingen in Europa en loopt daarbij enigszins achter bij buurlanden. Nederland kan echter ook snel profiteren van de economische groei in andere delen van de wereld. Daar komt bij dat de economie in Duitsland, de grootste handelspartner, groeit. De onzekerheden over de toekomstige internationale ontwikkelingen blijven groot.

Tabel 1.1: Kerncijfers sociaaleconomische situatie Nederland 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012
Mutatie BBp	2,2%	-3,3%	1,8%	1,2%	-0,6%
Arbeidsparticipatie	70,9%	71,2%	71,0%	71,1%	71,8%
Werkloosheidspercentage	3,8%	4,8%	5,4%	5,4%	6,4%
Ontwikkeling productie	1,5%	-9,2%	-6,9%	3,5%	-0,5%

Bron: CBS, 2012/2013

Tabel 1.2: Kerncijfers sociaaleconomische situatie Oost-Nederland 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012
Mutatie BBp	2,3%	-3%	1,3%	1,7%	
Arbeidsparticipatie	71,1%	70,9%	70,9%	71,2%	71,4%
Werkloosheidspercentage	3,9%	4,6%	5,2%	5,2%	6,3%
Ontwikkeling productie	1,00%	-8,4%	7,3%		

Bron: CBS, 2012/2013

Arbeidsmarkt

De arbeidsmarkt kende in 2012 een gestage verslechtering die hoger uitvalt dan in 2011 werd verwacht. In heel 2012 gingen in Nederland bijna 7.400 bedrijven en instellingen (exclusief eenmanszaken) failliet. Dat was het hoogste aantal dat ooit in een jaar werd gemeten. De werkloosheid is opgelopen tot 7,2% eind 2012. Dit is in tegenstelling tot eerdere verwachtingen, maar nog wel iets lager dan prognoses van enkele jaren geleden, waarin een werkloosheid van 8 á 9% werd genoemd.

In het derde kwartaal van 2012 waren er 82.000 banen van werknemers minder dan in dezelfde periode in 2011. Dit is een afname van 1,0%. In de eerste twee kwartalen van 2012 waren er ook al minder banen dan een jaar eerder, maar de afname was toen kleiner. In bijna alle bedrijfstakken was het aantal banen kleiner dan een jaar eerder. De afname is het grootst in de bouwsector, waar 17.000 banen verloren gingen. Ook in de zakelijke dienstverlening, het openbaar bestuur, de industrie, de financiële dienstverlening en het onderwijs daalde de werkgelegenheid flink. De zorg was één van de weinige bedrijfstakken waar er meer banen waren dan in het derde kwartaal van 2011.

Nederland telde in totaal ruim 7,8 miljoen banen van werknemers. Dit zijn voltijd- en deeltijdbanen. Het aantal arbeidsjaren (banen omgerekend naar voltijdbanen) kwam uit op bijna 5,9 miljoen. Dit is 1,2% minder dan in het derde kwartaal van 2011.

1.4 De sociaaleconomische ontwikkeling in Oost-Nederland

De economische ontwikkeling in Oost-Nederland komt grotendeels overeen met die van Nederland als geheel. De totale beroepsbevolking is nagenoeg gelijk gebleven, waarbij sprake is van een kleine toename in Gelderland en een kleine afname in Overijssel. De arbeidsparticipatie is in 2012 minder gestegen dan in Nederland als geheel en ligt nu een fractie onder het gemiddelde. Het aantal werklozen is in Oost-Nederland met 12.000 gestegen tot 86.000. Gemiddeld is de stijging iets sneller dan in Nederland als geheel. Met name de bouwsector kent een krimp.

In Oost-Nederland zijn ongeveer 225.000 bedrijven gevestigd. Bij meer dan de helft van de geregistreerde bedrijven werken niet meer dan twee personen. Ruim 80% van de bedrijven heeft niet meer dan vijf arbeidsplaatsen. Gemeten naar werkgelegenheid liggen

de verhoudingen precies andersom: de bedrijven met vijf en meer arbeidsplaatsen dragen zorg voor 80% van de werkgelegenheid.

Bijdrage GO-programma aan regionaaleconomische ontwikkeling

Het GO-programma beoogt de werkgelegenheid in innovatieve bedrijvigheid te stimuleren, (het ondernemerschap van) startende en kleine bedrijven te ondersteunen en de bereikbaarheid van bedrijventerreinen te verbeteren. Op het totaal van ruim 1.400.000 arbeidsplaatsen in Oost-Nederland vormen de 2.175 nieuwe arbeidsplaatsen die we met het GO-programma realiseren slechts 0,17%. Op basis van de bekende cijfers realiseren we meer arbeidsplaatsen in het programma, maar het uiteindelijke effect op het totaal blijft beperkt. Als we inzoomen op de bedrijvigheid in de sectoren Hightech, Materialen en Chemie dan is daar de score hoger. Dit geldt nog meer voor de innovatieve bedrijvigheid, netwerkvorming en bereikbaarheid.

Daar ligt in het programma dan ook de focus op. We ondersteunen enerzijds de ontwikkeling van nieuwe productie in de food-, health- en technosector en boeken daar ook goede resultaten. Anderzijds cofinancieren wij projecten die het ondernemerschap van startende bedrijven versterken in de sectoren Hightech, Materialen en Chemie (binnen Prioriteit 1) en startende en kleine bedrijven in wijken van de steden (Prioriteit 3). We hebben oog voor de werkgelegenheid van hoogopgeleiden en de lager opgeleiden.

Het programma is gebaseerd op partnerschap. In Prioriteit 1 is dit vooral een partnerschap tussen bedrijven onderling en tussen het bedrijfsleven, onderwijsinstellingen en overheid. Dit laatste komt het duidelijkst tot uitdrukking in de samenstelling van de Stuurgroep voor Prioriteit 1, die adviseert over de cofinanciering van projecten. In Prioriteit 1 worden alleen projecten gefinancierd, die de samenwerking tussen bedrijven stimuleren. Dat kan een samenwerking zijn tussen MKB-bedrijven onderling en ook tussen concerns en MKB-bedrijven. Het programma sluit aan op de bestaande praktijk van samenwerking tussen bedrijven.

De bijdrage van het GO-programma aan de werkgelegenheid in de innovatieve bedrijven vult nationale initiatieven aan, zoals provinciale subsidieregelingen, die kunnen worden gefinancierd uit de opbrengsten van de verkoop van de energiebedrijven. Ook leveren het Zevende Kaderprogramma en het Interreg IVA-programma substantiële bijdragen. Al deze programma's

samen bieden voor de op innovatie gerichte bedrijven een wezenlijke bijdrage aan nieuwe werkgelegenheid en groei van de bedrijvigheid. In de eerste jaren van het programma kon het bedrijfsleven ook gebruik maken van de middelen die het programma Pieken in de Delta (van het ministerie van Economische Zaken) bood.

1.5 Organisatie

In bijlage 5 (Organisatie van het Operationeel Programma Oost) is de organisatie- en managementstructuur van het OP Oost weergegeven. Conform de bepalingen van de Algemene Verordening Structuurfondsen worden de verantwoordelijke autoriteiten – Managementautoriteit, Certificeringsautoriteit en Auditautoriteit – genoemd, inclusief hun taken en bevoegdheden.

De leden van het College van Gedeputeerde Staten van Gelderland vormen samen de Managementautoriteit van het OP Oost. Zij zijn verantwoordelijk voor het beheer en de uitvoering van het programma en zij nemen besluiten over subsidieaanvragen. De gezamenlijke uitvoering van het programma door de provincies Gelderland en Overijssel is gebaseerd op een convenant, waarin afspraken over inspanningen, prestatieverplichtingen, risico's en verantwoordelijkheid zijn opgenomen. Beide provincies hebben ook afspraken gemaakt met de vijf stedelijke netwerken in hun gebied over de realisatie van projecten binnen de Prioriteiten 2 en 3.

Toezicht op de effectiviteit en de kwaliteit van de uitvoering van het Operationeel Programma heeft het Comité van Toezicht. Het Comité besluit over de algemene strategie en het beleid van het programma en is verantwoordelijk voor het globale toezicht op de uitvoering ervan. Het Comité is samengesteld uit bestuurlijke vertegenwoordigers van de provincies Gelderland en Overijssel, de stedelijke netwerken, de universiteiten, de Sociaal Economische Raad van Gelderland en Overijssel, het ministerie van Economische Zaken, een deskundige op het gebied van duurzaamheid, de Coördinator Structuurfondsen Nederland van de Europese Commissie. De voorzitters van de Stuurgroepen nemen deel aan de bijeenkomsten van het Comité van Toezicht.

Comité van Toezicht in 2012

Het Comité van Toezicht is in 2012 driemaal uitgenodigd om bij elkaar te komen. De vergaderingen vinden

zoveel mogelijk plaats in locaties die een financiële bijdrage uit het programma ontvangen. Op 26 april was er een werkvergadering in het provinciehuis in Arnhem. Onderwerp was het jaarverslag over 2011. Op 1 juni was de vergadering van het Comité van Toezicht in Zwolle in het Polymer Science Park. Daar is het jaarverslag 2011 vastgesteld, zijn de leden geïnformeerd over de voortgang van het programma in de Prioriteiten 1, 2 en 3 en is van gedachten gewisseld over het toekomstige cohesiebeleid van de Europese Unie en de mogelijkheden daarin voor Oost-Nederland. Het Comité van Toezicht heeft het toetsingskader op enkele onderdelen aangepast. Na afloop hebben de leden kennis kunnen maken met het Polymer Science Park en bedrijven die er gevestigd zijn.

De derde vergadering zou op 7 december in Nijmegen zijn in de locatie Huygensgebouw van de Radboud Universiteit. Na afloop zou een rondleiding worden gehouden bij de Radboud Zonnecel Groep die deel uitmaakt van het EFRO-project Innovation 2 Industrialisation/TF2 devices. Door aanzienlijke sneeuwval is deze vergadering niet doorgedaan. De leden zijn vervolgens in de gelegenheid gesteld schriftelijk te reageren. In de eerste vergadering in 2013 worden deze reacties geagendeerd. Op de agenda stond: Enkele wijzigingen in de beschrijving van beheers- en controlesystemen (artikel 71 van Vo (EG) 1083/2006, een notitie over duurzaamheid, de voortgang van het programma, informatie over de risicoanalyse, het jaarlijkse oordeel van de Auditautoriteit, het communicatieplan voor 2013 en de toekomst van het Cohesiebeleid.

De samenstelling van de leden van het Comité van Toezicht onderging twee wijzigingen bij het ministerie van Economische Zaken. De heren A.A.H. Teunissen en H. Raven zijn vervangen door mevrouw E.M. van der Wenden en de heer C. Poppe. In bijlage 6 van dit verslag zijn de ledenlijsten per 31 december 2012 van het Comité van Toezicht en de Stuurgroepen opgenomen, waarin deze en andere wisselingen zijn verwerkt.

De voorzitter van het Comité van Toezicht wordt maandelijks mondeling door de programmaleider van de Managementautoriteit geïnformeerd over de voortgang van het OP Oost. Het Comité van Toezicht wordt in elke vergadering door de beide voorzitters van de Stuurgroepen geïnformeerd over de voortgang en de werkzaamheden van de Stuurgroepen.

De Stuurgroepen in 2012

Voor de inhoudelijke beoordeling van projecten zijn twee Stuurgroepen ingesteld. Zij adviseren de Management-

autoriteit over de inhoudelijke kwaliteit van projecten. Beide Stuurgroepen hebben een onafhankelijke voorzitter en zijn verdeeld naar de inhoudelijke Prioriteiten van het OP Oost.

In de Stuurgroep Prioriteit 1 nemen afgevaardigden van bedrijfsleven en kennisinstellingen zitting. Deze groep van twaalf deskundigen is aangevuld met drie vertegenwoordigers van de Managementautoriteit en het ministerie van Economische Zaken. De Stuurgroep Prioriteit 1 is in het verslagjaar acht keer bij elkaar gekomen. De Stuurgroepvoorzitters hebben gesproken met de voorzitter van het Comité van Toezicht, gedeputeerde Traag, over de voortgang en de organisatie van de Stuurgroepen.

De Stuurgroep Prioriteit 1 besteedt in haar overleggen veel aandacht aan de beoordeling van de ingediende projecten. Het innovatieve karakter wordt getoetst en de mate waarin ze direct bijdragen aan de economische versterking van Oost-Nederland. Bij de beoordeling wordt vooral veel waarde gehecht aan het business- en implementatieplan om te borgen dat de projectuitkomsten ook daadwerkelijk leiden tot economische structuurversterking in de regio. De Stuurgroep voor Prioriteit 2 en 3 bestaat uit vertegenwoordigers van de stedelijke netwerken en uit deskundigen op het gebied van verkeer en vervoer, woon- en leefklimaat, bedrijventerreinen en integrale stedelijke ontwikkeling, aangevuld met een vertegenwoordiger van het ministerie van Economische Zaken. De Stuurgroep is in het verslagjaar vijf keer bij elkaar gekomen.

De Stuurgroep Prioriteit 2 en 3 heeft in haar bijeenkomsten ingezet op het beoordelen van de kwaliteit van de voorgelegde projecten. Ook komt in elke vergadering de voortgang van de nog in te dienen projecten aan de orde. Daarbij geven de Stuurgroepleden elkaar tips en suggesties. Er zijn eind 2012 veel projecten in voorbereiding, die naar verwachting in de eerste helft van 2013 worden gehonoreerd.

In de Stuurgroep komt ook de voortgang van al beschikte projecten aan de orde. Er is geconstateerd dat tot nog toe alle gerealiseerde projecten de beschikbaar gestelde cofinancieringsmiddelen van EFRO en provincies volledig besteden. Vrijval van middelen treedt dus vooralsnog niet op. De reden is dat de gemeenten de kosten van de projecten al volledig kennen als ze aanvragen indienen. Door de economische situatie zien gemeenten zich genoodzaakt met projecten te stoppen. Dit is tijdig bekend en daarom kunnen alternatieven worden gezocht.

In 2012 is in de Stuurgroep Prioriteit 2 en 3 gesproken over de toekomst van de Structuurfondsen en de rol van de stedelijke netwerken en steden.

Programmabureau GO

De dagelijkse coördinatie van het programma ligt bij het programmabureau GO, uitgevoerd door de afdeling Subsidieverlening van de provincie Gelderland in nauwe samenwerking met het Europaloket van de provincie Overijssel. Het Europaloket is na een reorganisatie in Overijssel opgegaan in het Expertisecentrum Europa. Het programmabureau GO is verantwoordelijk voor de intake en het gereed maken voor besluitvorming van de ingediende subsidieaanvragen (financieel-technische en inhoudelijke beoordeling), de controle op de uitvoering van de activiteiten, monitoring en beheer van het programma en de pr en communicatie. Het programmabureau GO is samengesteld uit medewerkers van de provincies Gelderland en Overijssel, aangevuld met externe financieel-technische en inhoudelijke deskundigen.

De Auditautoriteit heeft in 2012 systeemaudits en projectaudits uitgevoerd naar het functioneren van het beheers- en controlesysteem bij de Managementautoriteit Oost-Nederland. De Managementautoriteit heeft ook in 2012 diverse gesprekken gevoerd met de Auditautoriteit over de subsidiabiliteit van kosten en de mate waarin die onderbouwd moeten worden. De Managementautoriteit hecht aan een hoge kwaliteit van de programma-uitvoering en heeft permanente zorg voor de professionalisering van de organisatie. Dit komt ook tot uiting in de voor 2012 ontvangen hoge score 1 van de Rijksauditdienst. De Managementautoriteit is er zeer content mee.

Er is geïnvesteerd in deskundigheidsbevordering van de teamleden en het versterken van de teamvorming. Dit gebeurde onder andere door het bijwonen van inhoudelijk gerelateerde workshops en cursussen. Een aantal teamleden heeft deelgenomen aan een bijeenkomst over accountantscontroles en er zijn kennisdelingsdagen georganiseerd. Periodiek worden binnen het team uitvoeringsvraagstukken behandeld om te waarborgen dat deze op een uniforme wijze worden behandeld.

De onderwerpen betreffen onder andere aanbestedingen, staatssteun, berekening uurtarieven, waardering activa, toerekening projectkosten. Dit zorgt voor een klimaat waarin onderlinge inhoudelijke en zinnige discussies gevoerd konden worden, hetgeen de kwaliteit van de uitvoering van het programma ten goede komt.

Ook in 2012 heeft intensief contact plaatsgevonden met projectuitvoerders, hun financiële medewerkers en accountants, zowel tijdens controles ter plaatse als op verzoek van de projectuitvoerders. Veel vragen worden telefonisch en per mail besproken en beantwoord.

Eind 2011 werd bij de heer B.P. Enklaar (programma-manager) kanker geconstateerd. Hij is betrokken geweest bij de Prioriteiten 2 en 3 en vooral de laatste jaren bij Prioriteit 1. De heer Enklaar is op 30 juni 2012 overleden.

Interview

Auditautoriteit: “Vroege afstemming noodzakelijk”

De Auditdienst Rijk (ADR) is voor programma's in Nederland die meegefinancierd worden vanuit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling aangewezen als Auditautoriteit. De ADR controleert vanuit die functie de vier Nederlandse Operationele programma's. Mede met het oog op de komende EFRO-periode 2014-2020 besteden we in dit jaarverslag aandacht aan de ervaringen en de 'lessons learned' in de huidige periode.

In een interview met Karin Streppel (projectleider voor Managementautoriteit Oost) en Wieger Schieving (Hoofd Auditautoriteit) bespreken we de ervaringen van de Auditautoriteit tot nu toe en welke aandachtspunten gelden voor de nieuwe structuurfondsperiode.

Schieving: “Niemand realiseerde zich aan het begin van het programma dat de controlelast, vergeleken met de EFRO-periode 2000-2006 toenam. Was er in de vorige programmaperiode voldoende dat een 5%-controle werd uitgevoerd, in het lopende programma moet er een veel grotere steekproef worden genomen. We schatten dat deze tenminste vijf keer groter is.

Manier van controleren is aangepast

Streppel: “De ADR heeft in de afgelopen jaren zijn werkwijze veranderd. In de eerste jaren werden de vier programma's door vier afzonderlijke teams van de ADR gecontroleerd op alle aspecten. Dat resulteerde in verschillen in interpretaties over uitvoeringsaspecten die in elk van de programma's hetzelfde zouden moeten zijn. Sinds enkele jaren werkt de Auditautoriteit met projectteams die bij alle programma's specifieke aspecten controleren. Zo is bijvoorbeeld een team belast met de controle op het IT-systeem. Een ander team controleert het naleven van de beheers- en controlebeschrijving (artikel 71). Slechts de projectaudits worden nog door vier verschillende – regionaal verdeelde – teams uitgevoerd, maar daar is wel een gelijkloidend werkprogramma voor ontwikkeld.”

Schieving vervolgt: “Eén van de successen die de ADR heeft bereikt is dat het kader van het IT-systeem zoals dat door de Europese Commissie was bepaald, is bijgesteld tot een niveau dat passend is voor een Operationeel Programma voor ons land. Ook in andere lidstaten wordt dit aangepaste systeem ondertussen gebruikt”.

Lessons learned

“Eén van de lessen die we in deze periode hebben geleerd, is dat zo vroeg mogelijk afstemming moet plaatsvinden tussen de verschillende instanties over de uitvoering. De ADR heeft in het begin van deze programmaperiode diverse verschillen in uitvoering en regelgeving aangetroffen tussen de vier programma's. Verschillen waren er vooral in de toetsingskaders. Ook in het verloop van het programma is een constante afstemming tussen Auditautoriteit, Managementautoriteiten, Certificeringsautoriteit en Europese Commissie van groot belang gebleken. De Certificeringsautoriteit heeft ook contacten met zusterorganisaties in andere lidstaten. Voor de Managementautoriteiten geldt dit niet; op nationaal niveau werken ze wel samen”, aldus Schieving.

In de voorbereiding van de nieuwe programmaperiode is de vraag opgeroepen of in Nederland één programma en één Managementautoriteit zouden moeten komen in plaats van vier. De medewerkers van de ADR verwachten niet dat één centraal programma het aantal fouten zal verlagen. Wel zien zij kansen in meer uniformisering in de randvoorwaardelijke kaders. In de periode 2014-2020 zal de controledruk op het huidige niveau blijven.

A man with grey hair, wearing a dark blue sweater over a light blue collared shirt and blue jeans, is sitting on a grassy field. Behind him is a tall, modern building with a facade of many small, square glass panels. The sky is clear and blue. A green speech bubble is positioned in the upper left corner.

**Urogyn
ontwikkelde
Urolastic**

NOES DE VRIES, CEO VAN UROGYN

“In Nederland wordt jaarlijks voor een miljard euro incontinentiemateriaal verbruikt. In Duitsland voor drie tot vijf miljard euro. En in de VS voor 63 miljard euro! Dat kost niet alleen veel geld, maar is ook een enorme milieubelasting.”

Bestaande behandelingen tegen stressincontinentie bieden weinig soelaas of zijn behoorlijk ingrijpend. Het Nijmeegse bedrijf Urogyn ontwikkelde Urolastic. Volgens CEO van Urogyn Noes de Vries hét antwoord op deze vervelende aandoening. "Urolastic biedt bovendien nog meer toepassingsmogelijkheden die belangrijk zijn voor urologen, het milieu, de portemonnee, maar vooral het sociale leven van alle patiënten met stressincontinentie."

Urolastic, eindelijk het antwoord op stressincontinentie bij vrouwen

Wereldwijd hebben 120 miljoen vrouwen last van stressincontinentie. Zij verliezen ongewild urine bij een inspanning of bij hoesten of lachen. Dit zijn soms enkele druppeltjes,

soms grotere hoeveelheden per keer. Oorzaken zijn bijvoorbeeld zwangerschap, een ongeval, verzakking van de bekkenbodem of menopauze. De meest gebruikte

methode tegen stressincontinentie is het onder volledige narcose plaatsen van een Tension-Free Vaginal Tape (TVT-methode). Hierbij wordt een band onder de urinebuis geplaatst.

Deze band ondersteunt tijdens een inspanning. Maar in 8 tot 10% van de gevallen werkt TVT niet. En 29% heeft last van bijwerkingen.

Injecteerbaar materiaal

Noes de Vries borduurde voort op de TVT-methode: "Ik zocht naar injecteerbaar materiaal dat zijn vorm behoudt en niet wordt afgebroken door het lichaam. Dat materiaal is

Uitgebreid getest

Een eerste test wees uit dat Urolastic effectief is en niet wordt afgestoten. Daarna testte Urogyn haar product bij honderd vrouwen met incontinentie ondanks behandeling met de standaardmethode. De Vries: "Van 57 vrouwen hebben we inmiddels een halfjaarrapportage. 63% van hen is droog. Een aantal verliest

zeer geringe risico, financieel uiterst aantrekkelijk."

Veel interesse

Het gerucht dat Urogyn een goed werkende behandeling heeft voor stressincontinentie verspreidt zich razendsnel. Uit diverse landen komen verzoeken om informatie. "We werken aan een voorraad voor zeventuizend behandelingen. We verwachten op korte termijn veel aanvragen", zegt De Vries. "Inmiddels zijn de eerste Nederlandse urologen getraind. Begin 2013 starten we trainingen in een aantal Nederlandse ziekenhuizen. Ook in Spanje en Groot-Brittannië zijn de eerste trainingen al gepland."

"Urolastic is eenvoudig en pijnloos aan te brengen, of zo nodig te verwijderen. En na de behandeling kun je direct naar huis."

een tweecomponenten polymeer dat we onder lokale verdoving op vier plaatsen rond de plasbuis injecteren. Dat hardt uit tot een rubberen massa. Een uitstekend alternatief voor het bestaande bandje."

Health Valley

Om de behandelmethode technisch uitvoerbaar te maken, zocht Urogyn samenwerking met een aantal Gelderse bedrijven. "Binnen de Health Valley kun je makkelijk aankloppen bij bedrijven die ervaring hebben met soortgelijke projecten", zegt De Vries. Gezamenlijk dienden wij de aanvraag voor EFRO-subsidie in. Dat maakte verdere ontwikkeling mogelijk." Het Nijmeegse Bactimm hielp bij de cleanroomstudies en microbiologisch onderzoek. Mecon Projects uit Doetinchem werkte het technisch ontwerp van de injectie-instrumenten verder uit. "Verder is het systeem klinisch getest in Polen", vervolgt De Vries. "Daar konden we snel testen volgens de strenge Europese normen. De testuitslagen resulteerden in juli 2012 in een CE-registratie voor medische hulpmiddelen."

nog slechts enkele druppels, maar is heel tevreden. Urolastic is overigens ook toepasbaar bij mannen met stressincontinentie door prostaatverwijdering. De Vries: "We hebben twintig mannen behandeld: bij één werkte het niet, maar de overige negentien bleven helemaal droog. De behandeling bij mannen is overigens wel onder gehele narcose. We gaan ook een studie starten naar het toepassen van Urolastic op ontlastingsincontinentie. 33% van de mensen in verzorgingstehuizen heeft daar last van. We hebben met deze procedure al een vrouw in Polen succesvol behandeld."

De winst

"Ons product is ruim twee keer duurder dan een TVT bandje", vervolgt De Vries. "Maar de winst zit hierin: onze behandeling is laagdrempelig. Het scheelt een volledige narcose en twee dagen ziekenhuisopname. De patiënt kan na de behandeling weer aan het werk. De ingreep met Urolastic duurt maximaal vijftien minuten. Zo kan een uroloog wel tien behandelingen op een dag doen. Dat maakt de behandeling, in combinatie met het

De rapportage

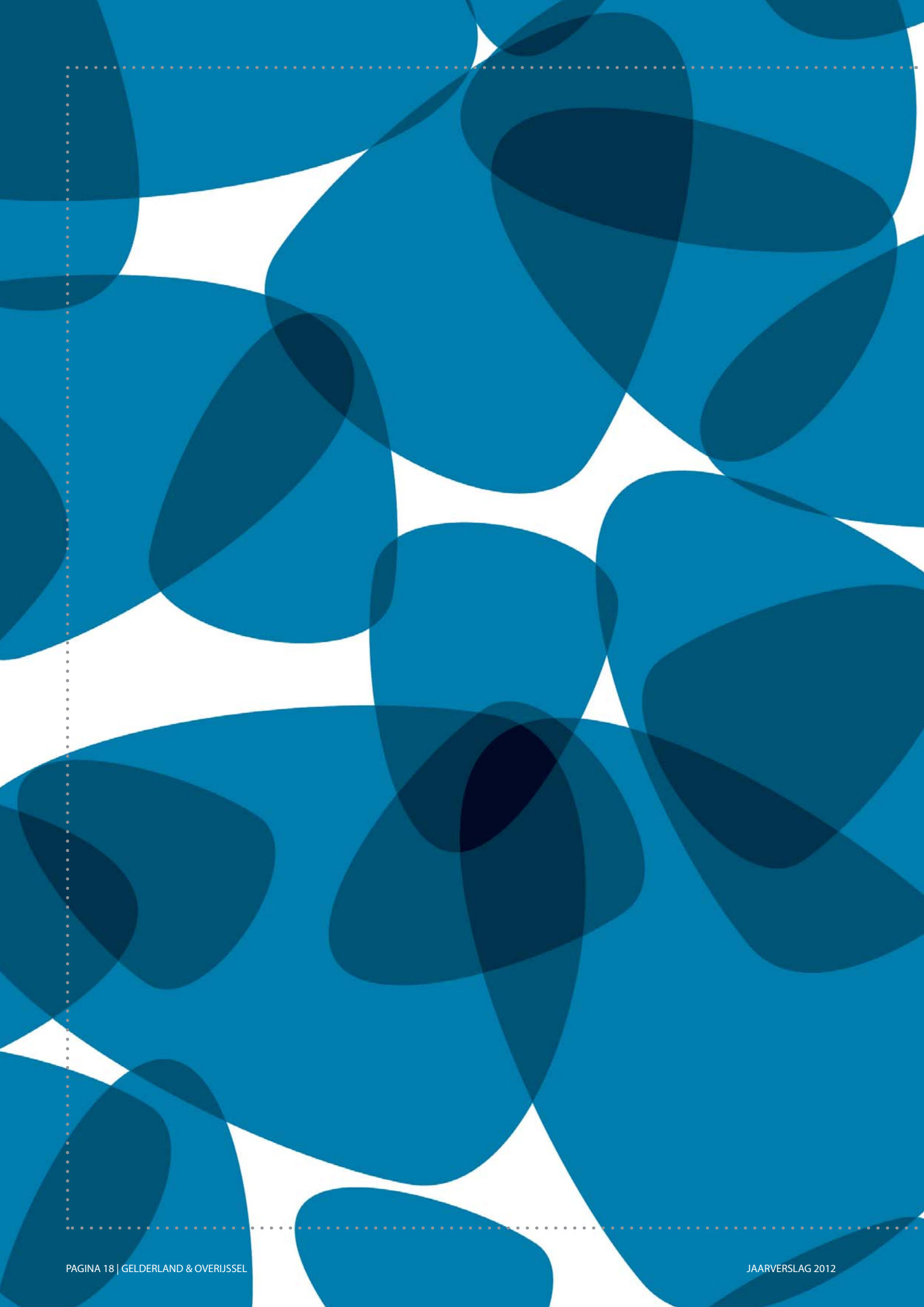
"De rapportage ter verantwoording van de EFRO-subsidie is een zware administratieve last. Helaas onvermijdelijk," aldus De Vries. Ik pleit verder voor een meer inhoudelijke rapportage. Je kunt dan tijdens het project beter bijsturen, zodat de ontwikkeling daarvan nog beter verloopt."

Kansen voor Oost-Nederland

Urogyn bv kan met Urolastic een miljardenmarkt aanboren. Dat levert weer werkgelegenheid en veel contacten op met kennis, ervaring en die belangrijk zijn voor de Health Valley in Oost-Nederland. Urolastic wordt in eerste instantie in Europa geïntroduceerd. Maar bij goede resultaten staat niets een wereldwijde introductie in de weg.

Begunstigde: Urogyn bv

- **Totaal publieke financiering:**
€ 570.189
- **Toegekende EFRO-subsidie binnen het totaal:** € 285.094
- **Looptijd:** 1 juni 2010 tot en met 31 mei 2012

2. Algemene voortgang van de uitvoering van het GO-programma

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de uitvoering van het OP Oost voor het verslagjaar 2012. Het volgt de voorgeschreven indeling. Omdat eind 2011 en in 2012 veel projecten zijn afgerond en volledig in uitvoering zijn, wordt in dit jaarverslag extra aandacht besteed aan de resultaten tot nu toe. Er is ook een analyse gemaakt van de voortgang van het programma (paragraaf 2.1). In dit hoofdstuk wordt ook informatie gegeven over respectievelijk de inachtneming van de communautaire wetgeving (paragraaf 2.2), eventuele uitvoeringsproblemen en gekozen oplossingen (paragraaf 2.3), eventuele wijzigingen in het programma (paragraaf 2.4), belangrijke wijzigingen zoals bedoeld in art. 57 van Verordening (EG)1083/2006 (paragraaf 2.5), complementariteit met andere EU-instrumenten (paragraaf 2.6) en de toezichtregelingen (paragraaf 2.7).

2.1 Resultaten en voortgangsanalyse

Het programma is eind 2012 ruim over de helft van zijn looptijd en kent een uitputting van de middelen van bijna 90%. Bovendien is eind 2012 bekend dat vooral bij de steden diverse projectaanvragen in een vergevorderd stadium van voorbereiding zijn.

In 2008 is het programma daadwerkelijk van start gegaan en zijn de eerste beschikkingen afgegeven. In 2009 is op grond van de eerste ervaringen de uitvoering van het programma en de organisatie geprofessionaliseerd en ontwikkeld. In de daaropvolgende drie jaren is de uitvoering van het programma verder op stoom geraakt en heeft de Managementautoriteit het verloop gefaciliteerd en de kwaliteit gewaarborgd. De eerste vijf jaar zijn goed verlopen en er is alle vertrouwen in een succesvolle voortzetting in de resterende jaren tot het einde van de programmaperiode op 31 december 2015. In 2012 heeft de Managementautoriteit prioriteit gelegd bij de navolgende elementen.

A. Investeren in begeleiden en adviseren van projecten

Eind 2012 is het totaal aan beschikte projecten opgelopen tot 151. In voorgaande jaren zijn er daarvan al vijftien afgerond en afgerekend, wat inhoudt dat in 2012 136 projecten in uitvoering zijn (geweest). Van deze projecten zijn er steeds meer in de afrondende fase. In 2012 zijn negentien projecten formeel afgerekend. Ze zijn samen met hun gerealiseerde indicatoren weergegeven in tabel 2.3. Toch heeft de Managementautoriteit in 2012 ook aandacht besteed aan de ondersteuning van projectindieners. Dat geldt voor de laatste aanvragen van Prioriteit 1 en voor de aanvragen

van de Prioriteiten 2 en 3. De programmamanagers begeleiden de projectindieners intensief om een zo goed mogelijk project in te dienen.

Ook in 2012 heeft het programmamanagement stevig ingezet op het organiseren van één of enkele gesprekken voorafgaand aan het indienen van projecten. De ervaring leert dat het vroeg afstemmen met de Managementautoriteit de kwaliteit van de definitieve aanvraag ten goede komt. Daarnaast wordt de Stuurgroep periodiek geïnformeerd over de voortgang van reeds beschikte projecten. Het primaire doel hiervan is dat de Stuurgroep de uitvoeringservaringen mee kan nemen in de advisering van nieuwe projecten. In enkele gevallen wordt een projectuitvoerder gevraagd een presentatie te geven over de voortgang tijdens een Stuurgroepvergadering.

B. Informatie over verantwoording

In 2012 zijn veel gedeclareerde kosten bij het programma ingediend. Het blijkt dat de informatiebijeenkomsten die het programmasecretariaat in 2011 heeft gehouden voor projectuitvoerders hun externe penvoerders en huisaccountants vruchten heeft afgeworpen. De relatie tussen projectuitvoerders en het programmasecretariaat is versterkt en er worden sneller vragen gesteld over de administratieve verplichtingen.

Omdat er na de informatiebijeenkomsten in april 2011 nog diverse projecten zijn ingediend en omdat medewerkers van een organisatie die de aanvraag verzorgen niet altijd dezelfde zijn als de uitvoerders, organiseren we een startgesprek tussen

de projectuitvoerders en vertegenwoordigers van het programmabureau GO. Dit gesprek is in de regel binnen vier weken na afgifte van de beschikking. Het doel van het startgesprek is de voorwaarden van de beschikking toe te lichten en mogelijke vragen of onduidelijkheden tijdig te bespreken. Er wordt ook een handleiding verstrekt over het opzetten van een goede administratie. De voorwaarden van de beschikking worden gedetailleerd besproken. Het programmabureau vraagt de penvoerder voor dit gesprek alle financieel verantwoordelijken van de projectpartners bijeen te brengen. De afspraken worden schriftelijk vastgelegd en teruggekoppeld. In de loop der jaren is op basis van feedback van projectuitvoerders de inhoud van het startgesprek verder geoptimaliseerd. Zo wordt bijvoorbeeld sinds enige tijd extra aandacht besteed aan de vereisten rondom promotie en publiciteit, de administratieve vereisten na afloop van de projectperiode en de aan te leveren documentatie bij voortgangsrapportages. Het startgesprek draagt in belangrijke mate bij aan een goede relatie tussen projectuitvoerders en Managementautoriteit, waarbij het persoonlijk contact en verwachtingmanagement een belangrijke rol spelen. Ook na het startgesprek heeft de projectuitvoerder regelmatig contact met het programmabureau. Het accent in deze fase ligt op de begeleiding bij het indienen van de voortgangsrapportages en de einddeclaratie. Uit de reacties van de projectuitvoerders is op te maken dat de mate van contact en begeleiding zeer wordt gewaardeerd.

C. Voortgang in de Prioriteiten 2 en 3

In het voorjaar van 2012 heeft de voorzitter van het Comité van Toezicht de besturen van de stedelijke netwerken opgeroepen om vaart te maken met het indienen en uitvoeren van projecten. Eind 2012 lag het committeringsniveau in Prioriteit 2 op 77,4%. Voor Prioriteit 3 is het committeringsniveau eind 2012 70%. Enkele stedelijke netwerken/steden hebben in 2012 ook wijzigingen doorgevoerd in hun projectenlijsten. Enkele projecten zijn van de lijst gehaald omdat deze niet of niet tijdig gerealiseerd zullen worden en vervangen door projecten die wel gerealiseerd worden voor eind 2015. Bij de verwijderde projecten lag de onzekerheid over (tijdige) realisatie vaak in het niet tijdig kunnen verkrijgen van de benodigde vergunningen of in het gebrek aan eigen cofinanciering. Tevens zijn wijzigingen aangebracht

als uit voortschrijdend inzicht bleek dat voor het programma betere projecten voorhanden waren. Doordat door de wijzigingen op de projectenlijsten betere projecten en/of projecten met een grotere kans op daadwerkelijke realisatie kunnen worden ingediend, dragen de wijzigingen positief bij aan de inhoudelijke effecten van het programma.

De realisatie van de uitgaven van de projecten in beide Prioriteiten ligt goed op koers. In beide wordt voldaan aan de N+2-opgave voor 2012. De steden en stedelijke netwerken hebben in het verslagjaar de intentie uitgesproken om eind 2013 alle projecten ingediend te hebben. Volgens de door de stedelijke netwerken geactualiseerde lijsten gebeurt dit ook op enkele projecten na.

2.1.1. Financiële voortgang

In tabel 2.1a en 2.1b is de verdeling weergegeven van de gecommiteerde Totale Subsidiabele Projectkosten (TSK) over de verschillende Prioriteiten. In de kolommen worden de gecommiteerde EFRO-middelen weergegeven en de bijdragen van de verschillende cofinanciers van het OP Oost tot en met 2012. De bijdrage per cofinancier wordt vergeleken met de doelstelling voor de totale programmaperiode. Behalve de gecommiteerde EFRO-middelen en de doelstelling voor de totale programmaperiode is ook een kolom opgenomen met de committeringsdoelstelling tot en met 2012. Het totaal aan gecommiteerde EFRO-middelen voor het programma bedraagt eind 2012 € 147.510.520 (zie tabel 2.1a). In dit verslagjaar wordt tabel 2.1, net als de afgelopen jaren, op twee wijzen gepresenteerd. Tabel 2.1a laat de gecommiteerde bedragen (inclusief wijzigingen gedurende het project) volgens de beschikkingen zien. In tabel 2.1b staan ook de beschikte committeringen, maar van de vastgestelde projecten worden de committeringscijfers vervangen door de realisatiecijfers. Zo is het huidige budgetbeslag inzichtelijk. Het verschil tussen de tabellen 2.1a en 2.1b is nog steeds gering, minder dan 1% van het totaal. Weliswaar is dit percentage hoger als het wordt gerelateerd aan de bedragen van de afgerekende projecten, maar ook dan is het percentage nog laag. Dit duidt erop dat de projecten die tot op heden zijn afgerekend conform de gecommiteerde begroting zijn gerealiseerd. Ze bleken dus in staat om in afstemming met het programmamanagement een goede inschatting van de projectkosten te maken en dit op een

Tabel 2.1.a: financieel totaal overzicht oorspronkelijk gecommiteerde bedragen OP Oost 2012

	TSK	EFRO			NATIONAAL PUBLIEK				NATIONAAL PRIVAAT	
		GECOMMITTEERD 31/12/2012	BEGROOTTOT 31/12/2012	DOELSTELLING TOTALE PROGRAMMA-PERIODE	GECOMMITTEERD 31/12/2012			DOELSTELLING TOTALE PROGRAMMA-PERIODE	GECOMMITTEERD 31/12/2012	DOELSTELLING TOTALE PROGRAMMA-PERIODE
					RIJK	REGIO	TOTAAL PUBLIEK			
Prioriteit 1 Regionale Innovatiekracht, kenniseconomie en ondernemerschap	332.931.216	97.093.408	80.878.000	95.276.000	39.182.387	54.762.554	93.944.941	95.276.000	141.892.867	21.173.000
Prioriteit 2 Versterken innovatieklimaat in stedelijke netwerken	125.820.119	34.935.989	38.308.000	45.128.000	11.587.218	75.736.385	87.323.603	55.156.000	3.560.527	0
Prioriteit 3 Versterken attractieve steden	35.735.811	11.988.243	14.542.000	17.132.000	3.200.000	16.428.507	19.628.507	19.036.000	4.119.061	1.904.000
Prioriteit 4 Technische bijstand	6.985.759	3.492.880	5.572.000	6.564.000	0	3.492.880	3.492.880	6.564.000	0	0
Totaal	501.472.905	147.510.520	139.300.000	164.100.000	53.969.605	150.420.325	204.389.930	176.032.000	149.572.455	23.077.000

Tabel 2.1.b: financieel totaal overzicht gecommiteerde bedragen (incl. aanpassing vastgestelde realisatiecijfers) OP Oost 2012

	TSK	EFRO			NATIONAAL PUBLIEK				NATIONAAL PRIVAAT	
		GECOMMITTEERD 31/12/2012	BEGROOTTOT 31/12/2012	DOELSTELLING TOTALE PROGRAMMA-PERIODE	GECOMMITTEERD 31/12/2012		DOELSTELLING TOTALE PROGRAMMA-PERIODE	GECOMMITTEERD 31/12/2012	DOELSTELLING TOTALE PROGRAMMA-PERIODE	
					RIJK	REGIO	TOTAAL PUBLIEK			
Prioriteit 1 Regionale Innovatiekracht, kenniseconomie en ondernemerschap	332.277.759	96.380.331	80.878.000	95.276.000	38.984.117	54.379.691	93.363.807	142.533.622	21.173.000	
Prioriteit 2 Versterken innovatieklimaat in stedelijke netwerken	123.001.893	34.350.962	38.308.000	45.128.000	10.900.206	74.190.829	85.091.035	3.559.896	0	
Prioriteit 3 Versterken attractieve steden	36.711.337	11.984.604	14.542.000	17.132.000	3.200.000	16.749.964	19.949.964	4.776.768	1.904.000	
Prioriteit 4 Technische bijstand	6.985.759	3.492.880	5.572.000	6.564.000	0	3.492.880	2.930.124	0	0	
Totaal	498.976.748	146.208.777	139.300.000	164.100.000	53.084.322	148.813.363	201.334.930	150.870.286	23.077.000	

goede wijze te monitoren. Het programmamanagement streeft er naar de verwachte vrijval zo goed mogelijk in beeld te hebben en erop te anticiperen met als doel deze middelen beschikbaar te stellen voor andere projecten die inhoudelijk bijdragen aan het realiseren van de programmadoelstellingen.

Uit de tabellen 2.1a en b blijkt dat eind 2012 de totaal gecommiteerde EFRO-bijdrage uitkomt op € 147.510.520. Op 31 december 2011 bedroeg de totaal gecommiteerde EFRO-bijdrage € 125.277.359. In totaal is in 2012 dus ruim € 22 miljoen aan EFRO-budget gecommiteerd. Het programma loopt hiermee cumulatief ruim € 8 miljoen voor op het begrote bedrag tot en met 2012. Voor de resterende jaren van het programma is nog een EFRO-committeringsbudget beschikbaar van 13,5 miljoen (excl. Technische Bijstand).

In Prioriteit 1 zijn de EFRO-middelen – van de hele programmaperiode – voor meer dan 100% gecommiteerd. Dit is mogelijk omdat de provincies Gelderland en Overijssel hebben besloten over te gaan tot overcommittering van bijna 10% van het budget in Prioriteit 1. De provincies staan hier garant voor. Zij verwachten vrijval in projecten, zodat ze de voorzieningen niet hoeven aan te spreken. De committeringen van Prioriteit 2 zijn in 2012 iets lager dan in de jaartranche is begroot. Hierdoor moet er na 2012 nog € 11 miljoen worden gecommiteerd, waarvoor eind 2012 al diverse projectaanvragen in voorbereiding zijn. Ook in Prioriteit 3 zijn in het verslagjaar diverse projecten beschikbaar, maar er is nog steeds sprake van een achterstand. Met de gemeenten is hierover gesproken. Dat heeft ertoe geleid dat steden hun projectenlijsten hebben aangepast. Ook bij Prioriteit 3 zijn eind 2012 diverse projectaanvragen in voorbereiding. Tot eind 2012 zijn 34 projecten vastgesteld en afgerekend. Daarvan veertien bij Prioriteit 1, eveneens veertien bij Prioriteit 2 en zes bij Prioriteit 3. Van de afgerekende projecten zijn vijftien in 2008 beschikbaar, twaalf in 2009, vijf in 2010 en twee in 2011. De vastgestelde projecten kennen een beperkte vrijval. In hoofdstuk 3 wordt dit per Prioriteit weergegeven.

2.1.1.1 Effecten van het programma op de regionaaleconomische ontwikkeling

Zoals al in een vorig jaarverslag is opgemerkt zijn de effecten van het programma op de regionaaleconomische ontwikkeling moeilijk meetbaar. De middelen worden weliswaar gefocust ingezet (vooral in de speerpunt-

sectoren Food, Health en Technology en de opkomende sector EMT), maar de absolute omvang blijft relatief gering. Verder is er bijvoorbeeld sprake van een indirect en tijdelijk effect in onder andere de bouwsector, vanwege de werkgelegenheid die projecten in Prioriteit 2 en deels in Prioriteit 3 opleveren.

Bij Prioriteit 1 zijn in de eerste fase van het programma diverse voorwaardenscheppende projecten gecommiteerd, die bijdragen aan een verbeterde kennisinfrastructuur van de regio. Hierbij valt te denken aan open innovatiefaciliteiten en netwerkorganisaties zoals Regionale Centra voor Technologie (RCT's) en de Valley-bureaus. Deze projecten dragen op zichzelf bij aan het stimuleren van innovatie in de regio. Diverse latere EFRO-projecten zijn bijvoorbeeld geïnitieerd door een RCT dat met zijn netwerk de juiste bedrijven bijeen heeft gebracht. De afgelopen twee jaar is duidelijk zichtbaar dat bedrijven en kennisinstellingen elkaar steeds beter weten te vinden. Tot nog toe zijn elf projecten gehonoreerd die provinciegrensoverstijgend zijn. Niet alleen bij de speerpuntsectoren, maar ook tussen de sectoren worden de banden sterker. Dit is terug te zien in nieuwe aanvragen met innovatie op het snijvlak van sectoren. De consortia die deze aanvragen indienen, bestaan dus ook uit bedrijven en kennisinstellingen uit verschillende sectoren. De meeste crossovers komen tot nu toe voort uit de combinatie Health en Technology, passend binnen de Red Med Tech Highway. En ook crossovers tussen Food en Technology en Food en Health zijn steeds meer terug te vinden in nieuwe EFRO-aanvragen. Bovendien zijn projecten vaak een onderdeel van een overstijgende visie. Een voorbeeld hiervan is Water-Rijk: een eerste project van een consortium met als doel een kennispositie te ontwikkelen op het gebied van watermanagement in hoge delta. Het effect op het regionale MKB is bij de beoordeling van deze projecten een belangrijk criterium. Bij Prioriteit 2 worden diverse projecten uitgevoerd die gericht zijn op de bereikbaarheid van locaties met een bovenregionaal economisch belang. Zo is in december 2012 een nieuwe aansluiting van het bedrijventerrein Kampen-Noord op de autoweg N 50 geopend. Deze nieuwe aansluiting zorgt voor een aanzienlijke verbetering van de bereikbaarheid van bedrijven.

Bij de cofinanciering van het programma valt ook in 2012 op dat de private cofinanciering dit jaar weer aanzienlijk is, ondanks de economische situatie. In Prioriteit 1 is in 2012 de bijdrage van private partijen nagenoeg even hoog als die van de totale publieke bijdrage. De hoogte van de private bijdrage speelt bij de beoordeling van een project

Tabel 2.2: Materiële voortgang van het programma

INDICATOR	PRIORITEIT 1			PRIORITEIT 2			PRIORITEIT 3			TOTAAL		
	DOEL	COMMIT- TERING 2012	REALISATIE 2012	DOEL	COMMIT- TERING 2012	REALISATIE 2012	DOEL	COMMIT- TERING 2012	REALISATIE 2012	DOEL	COMMIT- TERING 2012	REALISATIE 2012
Aantal R&D projecten	15	107	101							15	107	101
Private R&D projecten (in euro's)	10.000.000	131.863.518	38.907.782							10.000.000	131.863.518	38.907.782
Publieke R&D projecten (in euro's)	10.000.000	181.920.125	63.675.473							10.000.000	181.920.125	63.675.473
Aantal ondersteunde startende bedrijven en kleine bedrijven < 5 jaar	150	611	335				30	135	9	180	746	344
Uitgelokte private vervolginvesteringen in euro's	25.000.000	66.864.317	25.951.712							25.000.000	66.864.317	25.951.712
Aantal ondersteunde MKB bedrijven	2.000	1.158	1.320				30	101	114	2.030	1.259	1.434
Aantal nieuwe samenwerkingsverbanden tussen bedrijven en kennis/researchinstellingen	100	96	109							100	96	109
Aantal projecten verbetering bereikbaarheid alternatieve vervoersvormen				10	16	12				10	16	12
Aantal projecten verbetering bereikbaarheid				10	20	17				10	20	17
Aantal gerenoveerde of nieuwe stedelijke voorzieningen				25	17	16	10	14	12	35	31	28
Aantal ha bedrijfsterrein gemoderniseerd				200	250	120	10	0	0	210	250	120

Tabel 2.2: Materiële voortgang van het programma (vervolg van vorige pagina)

INDICATOR	PRIORITEIT 1		PRIORITEIT 2		PRIORITEIT 3		TOTAAL		
	DOEL	COMMIT- TERING 2012	REALISATIE 2012	DOEL	COMMIT- TERING 2012	REALISATIE 2012	DOEL	COMMIT- TERING 2012	REALISATIE 2012
Aantal toeristische recreatieve projecten				10	14	13	10	14	13
Aantal projecten gericht op verbetering van natuur, landschap of cultureel erfgoed				14	11	11	14	11	11
Aantal projecten gericht op ondernemerschap, stadswijkeconomie							25	7	5
Aantal projecten gericht op participatie, leefbaarheid of sociale activering							25	15	12
Aantal m ² bedrijfslocatie gemoderniseerd							200.000	8.838	11.694
Aantal bruto gecreëerde arbeidsplaatsen in fte (outcome)	900	4.083	2.166	1.250	441	79	25	88	117
							200.000	8.838	11.694
							2.175	4.612	2.362

Tabel 2.3: Afgeronde projecten in 2012

PROJECTNAAM	MAATREGEL	Aantal R&D projecten	Private R&D investeringen in euro's	Publieke R&D investeringen in euro's	Aantal ondersteunde startende bedrijven en kleine bedrijven < 5 jaar	Uitgelokte private vervolginvesteringen in euro's	Aantal ondersteunde MKB bedrijven	Aantal nieuwe samenwerkingsverbanden tussen bedrijven en kennis/researchinstellingen	Aantal projecten verbetering bereikbaarheid alternatieve vervoersvormen	Aantal projecten verbetering bereikbaarheid	Aantal gerenoveerde of nieuwe stedelijke voorzieningen	Aantal ha bedrijfsterrein gemoderniseerd	Aantal toeristische recreatieve projecten	Aantal projecten gericht op verbetering van natuur, landschap of cultureel erfgoed	Aantal projecten gericht op ondernemerschap, stadswijkeconomie	Aantal projecten gericht op participatie, leefbaarheid of sociale activering	Aantal m² bedrijfslocatie gemoderniseerd	Aantal bruto gecreëerde arbeidsplaatsen in fte (outcome)
1.1	Iseti Kennisontwikkelingsprogramma	1	2.614.820	2.623.513	3	927.185	17	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	43
	Urolastic	1	836.520	570.189	2	248.987	4	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11
1.2	House of Helios	1	155.391	155.391	0	55.008	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	21
	Innovatiebevordering Stredendriehoek	1	0	671.144	0	136.242	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16
	Lusaro, innovatie in aanhangers	1	77.193	133.160	1	37.232	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	21
	RCT de Vallei projectplan 2009 - 2010	0	0	0	5	118.488	20	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
	Veluws Centrum voor Technologie	0	0	0	5	113.616	23	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
2.1	Auke Vleerstraat incl. de Derde Ontsluiting Kanaalzone	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
	Herstructurering Bedrijventerrein Twentekanaal Middengebied, fase 1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
	Poort van Salland - Verdubbeling Siemelinksweg	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
2.2	Aanlichting Waterfront	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2
	ENERGIE:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
	Het Geheime van Graaf Sassendonk	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0
	Opwaardering Lage Wellekade	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0
	Revitalisering Harselaar West	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	80	0	0	0	0	0	0
3.1	Revitalisatie Klarendalseweg en omgeving	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
	Ringstraten Nijmegen Economisch Offensief, Investeringsregeling Ringstraten	0	0	0	9	0	23	0	0	0	0	0	0	0	1	0	3.456	38
	TETEM verbindt culturele energie	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1	1	0	1
	Voorzieningen hart Willemskwartier	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0

van Prioriteit 1 een grote rol. De Managementautoriteit en de Stuurgroep dagen de aanvragers uit om een zo groot mogelijke eigen bijdrage te leveren. Ook in de overige Prioriteiten is sprake van een aanzienlijk hogere private bijdrage dan begroot. De private bijdragen bij projecten in verhouding tot de publieke bijdragen is in 2012 verder gestegen tot 2 : 5 (dit was 2 : 6). Dit komt doordat in Prioriteit 1 vooral nog projecten met productinnovatie zijn gecommiteerd, waarbij een hogere private bijdrage gebruikelijker is dan bij voorwaardenscheppende projecten. Ook in Prioriteit 3 is in 2012 een aanzienlijk bedrag aan private bijdragen gecommiteerd.

Eind 2012 is de multiplier van de EFRO-bijdrage op programmaniveau evenals vorig jaar 1: 3,4. Tegenover een EFRO-euro staan 3,4 euro aan subsidiabele en gefinancierde kosten. De nationaal publieke cofinanciering heeft ultimo 2012 de doelstelling voor het programma al overschreden.

2.1.1.2 Afgeronde projecten

In 2012 zijn negentien projecten afgerond en afgerekend. In tabel 2.3 zijn deze projecten opgenomen. Deze negentien projecten realiseren direct 161 nieuwe arbeidsplaatsen. Het zijn vooral projecten binnen de Prioriteiten 1 en 3 waar de nieuwe arbeidsplaatsen worden ontwikkeld. Wij verwachten dat projecten in de komende jaren verder zullen groeien en voor extra werkgelegenheid zullen zorgen.

In totaal zijn 92 MKB-bedrijven direct ondersteund door acht afgeronde projecten. In de overige projecten is geen sprake van directe steun aan bedrijven, maar projecten binnen Prioriteit 2 zijn voorwaardenscheppend en zullen daardoor in indirecte zin positief zijn voor MKB-bedrijven. Bijvoorbeeld doordat de bereikbaarheid wordt verbeterd. In vier van de afgeronde projecten is sprake van private R&D investeringen, voor een totaal bedrag van € 3,7

Tabel 2.4: materiële voortgang kernindicatoren van het programma

KERNINDICATOR	PRIORITEIT	DEFINITIEVE DOELSTELLING	REALISATIE T/M 2012
10 - Investment induced (million €)	1	25	26
1 - Jobs created	1	900	2.166
1 - Jobs created	2	1.250	79
1 - Jobs created	3	25	117
34 - Number of tourism projects	2	10	13
40 - Number of projects seeking to promote businesses, entrepreneurship, new technology	3	25	5
4 - Number of RTD projects	1	15	101
5 - Number of cooperation project enterprises-research institutions	1	100	109
7 - Number of direct investment aid projects to SME	1	2.000	1.320
7 - Number of direct investment aid projects to SME	3	30	114
8 - Number of start-ups supported	1	150	335
8 - Number of start-ups supported	3	30	9

Tabel 2.5: overzicht gecertificeerde uitgaven (in €)

DATUM INGEDIEND DOOR CERTIFICERINGS AUTORITEIT	TOTALE SUBSIDIABELE KOSTEN	BIJDRAGE EU	DATUM ONTVANGST EU-BIJDRAGE
11-08-2009	23.054.389,70	10.430.017,33	09-09-2009
02-12-2010	16.709.898,09	7.519.434,41	05-01-2011
14-04-2011	17.331.626,97	7.799.199,03	16-05-2011
12-07-2011	22.699.011,76	10.292.813,44	04-08-2011
11-11-2011	23.524.973,90	10.663.401,95	30-11-2011
19-04-2012	25.443.698,10	11.449.650,74	8-05-2012
27-09-2012	21.740.552,63	9.862.528,13	12-10-2012
20-12-2012	17.476.441,65	7.864.408,49	Nog niet ontvangen per 31-12-2012
Totaal	167.980.592,80	75.881.453,52	

miljoen. Bij zeven projecten is sprake van uitgelokte private vervolginvesteringen, die eind 2012 uitkomen op € 1,6 miljoen.

2.1.2 Financiële informatie

In het verslagjaar 2012 is voor een bedrag van € 29.176.587 aan gerealiseerde EFRO-bijdrage ingediend bij en gecertificeerd door de Certificeringsautoriteit. Er zijn drie declaraties ingediend met een totaal aan subsidiabele kosten (TSK) van € 64.660.692.

In tabel II (bijlage 2) wordt de financiële voortgang, verdeeld over de Prioriteiten van OP Oost wat de gedeclareerde uitgaven in betaalaanvragen betreft tot en met 2012 weergegeven.

2.1.3 N+2

Voor de financiële voortgang van het OP Oost geldt de eis dat moet worden voldaan aan de N+2-regel. De N+2-regel geeft de verhouding weer tussen de begrote vastlegging van het programma met jaartranches en de besteding van de EFRO-middelen door ingediende

betalingcertificaten bij de Europese Commissie. Wordt de N+2 niet gehaald, dan gaat de Europese Commissie over tot automatische decommitting van het deel van de middelen, dat niet via gecertificeerde uitgaven is verantwoord. In tabel 2.6 (uitgaven van OP Oost volgens N+2) staan de uitgaven die hiervoor op programmaniveau moeten worden gedaan.

Uit de tabel blijkt dat tot en met het verslagjaar 2012 voor een bedrag van € 75.881.454 aan gecertificeerde bijdragen via de betaalaanvragen aan de Europese Commissie is gerapporteerd. Het N+2-target voor 2012 was € 67.642.500 (€ 79.950.000 minus het voorschot van € 12.307.500). Het OP Oost heeft hierdoor per 31 december 2012 ruim voldaan aan de N+2-eis.

De Managementautoriteit blijft zich ervan bewust dat in 2013 en volgende jaren alertheid nodig blijft om de N+2-target te realiseren. Al vanaf 2010 wordt daarom bewust het bestedings- en verantwoordingsritme van projecten gevolgd. Dit wordt gedaan door het monitoren van uitgavenplanningen van projecten, die per jaar zijn vastgesteld. Als aanvragers hier wijzigingen in willen aanbrengen, dan wordt bekeken in hoeverre deze wijziging een risico vormt voor het behalen van de N+2 in de laatste jaren van het programma.

Tabel 2.6: Uitgaven van OP Oost volgens N+2 (in €)

JAAR	JAARTRANCHES VOOR N+2 (A)	7,5% VOORSCHOT (B)	N+2-BASIS (A-B)	EFRO IN BETAAL- AANVRAGEN	NOG TE REALISEREN UITGAVEN
2009	–	12.307.500	–	10.430.017	–
2010	26.183.333	12.307.500	13.875.833	17.949.452	–
2011	52.866.667	12.307.500	40.559.167	46.704.866	–
2012	79.950.000	12.307.500	67.642.500	75.881.454	–
2013	107.533.333	12.307.500	95.225.833		
2014	135.616.667	12.307.500	123.309.167		
2015	164.100.000	n.v.t.	164.100.000		

2.1.4 Informatie over de uitsplitsing van het gebruik van de fondsen

In tabel III (bijlage 3) is een cumulatieve uitsplitsing van toewijzingen van de communautaire bijdrage per categorie over de uitvoering gegeven, overeenkomstig deel C van bijlage II van Verordening (EG) Nr. 1828/2006. De projecten die een beschikking tot subsidieverlening hebben ontvangen worden conform bijlage II Verordening (EG) 1828/2006 gerubriceerd naar vijf dimensies.

- **Dimensie 1: prioritair thema**
Projecten, ingedeeld naar 86 prioritaire thema's, bijvoorbeeld OTO-infrastructuur; investeringen die rechtstreeks betrokken zijn bij onderzoek en innovatie, sanering van bedrijfsterreinen en verontreinigde grond, en de ontwikkeling van culturele infrastructuur.
- **Dimensie 2: financieringsvorm**
Projecten, gerubriceerd naar 'non-repayable aid' (bijvoorbeeld subsidies), 'aid (loan, interest subsidy, guarantees)', 'venture capital (participation, venture capital fund)' of 'other forms of finance'.
- **Dimensie 3: gebied**
Dit betreft de indeling naar stad of platteland.
- **Dimensie 4: economische activiteit**
Projecten, ingedeeld naar één van de 22 economische

categorieën. Voorbeelden hiervan zijn: be- en verwerkende industrie, vervoer, openbaar bestuur en bouwnijverheid;

- **Dimensie 5: plaats van uitvoering**

Dit betreft de indeling naar provincie Gelderland of Overijssel. Bij projecten die de provinciegrenzen overstijgen is de plaats van uitvoering toegerekend aan de provincie waar de economische effecten het meest prominent neerslaan.

In tabel III (bijlage 3) en de daaronder uitgewerkte dimensies vallen enkele zaken op. In lijn met de programmadoelstellingen van het OP Oost is in verhouding tot andere prioritaire thema's een relatief hoog bedrag van het programmabudget gebudgetteerd voor projecten onder de prioritaire thema's twee, drie, zeven en negen. Samen vormen zij eind 2012 46,6% van de committeringen. Deze thema's vallen alle vier onder Onderzoek en Technologische Ontwikkeling (OTO), innovatie en ondernemerschap. Het onder thema zeven (investeringen in ondernemingen die rechtstreeks betrokken zijn bij onderzoek en innovatie) beschikte bedrag aan projecten is in 2012 nogmaals met een derde toegenomen ten opzichte van het totaal tot en met 2011. De sterke toename bij thema 23 (transport, regionale wegen) heeft zich ook in 2012 voortgezet, met een stijging van 40% van de committeringen. Het beschikte bedrag aan vervoersprojecten is toegenomen door de

Tabel 2.7: percentuele score OP Oost op Lissaboncategorieën

EFRO	BEGROOT	GECOMMITTEERD
Geormerkte EU-categorieën (Lissabon)	100.921.500	94.186.575
Totaal	164.100.000	147.510.520
%	61,5%	63,9%

goedkeuring van projecten op dit terrein in Prioriteit 2. Ook thema 61 (stadsvernieuwing) valt op, omdat de committeringen bijna verdubbeld zijn. Bij de start van het programma is als doelstelling gesteld minimaal 61,5% van de EFRO-middelen aan projecten te besteden die bijdragen aan het behalen van de Lissabondoelstellingen. Om dit streven meetbaar te maken is een selectie gemaakt van de 86 prioritaire thema's die onder de Lissabondoelstellingen vallen. Dit zijn de geormerkte EU-categorieën.

Tabel 2.7 laat zien dat het OP Oost tot en met 2012 63,9% van de gecommiteerde middelen beschikbaar heeft gesteld aan projecten die bijdragen aan de Lissabondoelstellingen. Daarmee is het percentage weliswaar iets gedaald ten opzichte van dat van eind 2011 (66,4%), maar het programma scoort op dit gebied nog steeds meer dan geprognotiseerd. De lichte daling wordt veroorzaakt door de relatief hardere stijging in committering van projecten van Prioriteit 2 en 3 (die achterliepen bij projecten in Prioriteit 1). Deze projecten passen in de regel niet bij de Lissaboncategorieën.

De verwachting is, mede gelet op de resterende budgetruimte in Prioriteit 1, dat het streefbedrag van € 100.921.500 voor projecten die bijdragen aan de Lissabondoelstellingen in 2013 daadwerkelijk zal worden bereikt.

In het programma zijn in 2012 alleen bijdragen aan activiteiten verstrekt in de vorm van subsidies, de 'non-repayable aid'. Door het in 2008 beschikte project Gelderland voor innovatie worden leningen aan innovatieve bedrijven verstrekt. Zij worden gekwalificeerd als 'aid'. Het in 2009 beschikte project Innovatiefonds Oost-Nederland verstrekt bijdragen in de vorm van 'venture capital'. Het programma is expliciet gericht op versterking van de innovatiekracht en de aantrekkelijkheid

als vestigingsplaats van de steden en stedelijke netwerken. Dit is terug te zien in de besteding van middelen. In 2012 zijn alleen projecten beschikt in stedelijke gebieden. Ook voor de programmajaren tot en met 2011 is het grootste deel van de OP-Oost-middelen beschikt in stedelijke gebieden. Ten aanzien van de sectoren valt op dat vooral in de sectoren Gezondheidszorg en Gemeenschapsvoorzieningen en sociaalculturele en persoonlijke diensten een grote stijging in de committering is waar te nemen. Maar liefst negen in 2012 beschikte projecten vielen onder de sector Gezondheidszorg. Drie projecten vielen binnen de sector Gemeenschapvoorzieningen en sociaalculturele en persoonlijke diensten.

Tot slot valt op dat het overgrote deel van de gecommiteerde projecten in 2012 toegerekend wordt aan Gelderland, wat inhoudt dat bij deze projecten de effecten voor het grootste deel in Gelderland neerslaan. Dit heeft vooral te maken met budgetuitputting in Overijssel in Prioriteit 1, waardoor het committeren van nieuwe projecten hier nauwelijks mogelijk was.

Projecten met financiële instrumentering

Het programma kent twee projecten waarin financiële instrumentering zoals beschreven in artikel 44 van Verordening 1083/2006 een rol speelt. Conform de Verordening 1310/2011 wordt in deze alinea ingegaan op de inhoud en de voortgang van deze projecten.

In het project Gelderland voor Innovatie worden innovatiekredieten verstrekt en borgstellingen verleend door PPM Oost. Dit is de participatiemaatschappij van Oost NV, waarvan het ministerie van Economische Zaken en de provincies Gelderland en Overijssel aandeelhouders zijn. Het project heeft een begroting

van € 4.196.575, waarvan de dekking bestaat uit € 2.098.275 EFRO-middelen, € 1.049.150 provinciale financiering en € 1.049.150 private bijdragen. Tot nu toe ligt de uitvoering van het project op schema. In totaal is voor € 3.265.250 aan innovatiekredieten verleend aan 42 bedrijven (gemiddeld krediet € 77.744). Een innovatiekrediet bedraagt maximaal 50% van de totale investering, voor de overige financiering dient het aanvragende bedrijf te zorgen. Van het verleende innovatiekrediet is inmiddels € 65.000 daadwerkelijk kwijtgescholden; dit bedrag zal daarom zeker niet revolveren. Het volume aan borgstellingen is beduidend kleiner: momenteel is voor € 100.000 aan borgstellingen verleend. Borgstellingen bedragen maximaal eenderde van het verleende krediet. Het resterende budget is gereserveerd voor innovatiekredieten, waarvoor nog diverse aanvragen in behandeling zijn.

Het project Innovatiefonds Oost-Nederland verstrekt risicokapitaal aan startende en jonge, innovatieve ondernemingen in Oost-Nederland, met als doel de innovatiekracht en de concurrentiepositie van het MKB in Oost-Nederland te versterken, vooral binnen de thema's Food, Health en Technology. Ook dit project wordt uitgevoerd door PPM Oost. Het fonds heeft een omvang van € 13.636.364, waarvan de dekking bestaat uit € 6.136.364 EFRO-middelen, € 2.500.000 Rijkscofinanciering, € 2.500.000 provincie Gelderland en € 2.500.000 provincie Overijssel. Het project heeft tot nu toe 112% van de middelen door middel van participaties uitgezet binnen 33 MKB-bedrijven. De overcommittering van de middelen is mogelijk, omdat PPM Oost hier met eigen middelen garant voor staat. Een voorwaarde bij het aangaan van de participaties is dat een derde (private) partij voor minimaal 50% mee-investeert. Hiermee is in totaal al voor € 20.143.844 aan private investeringen uitgelokt.

2.1.5 Bijstand per doelgroep

In het OP Oost zijn geen specifieke doelgroepen uitgesloten van steunverlening. Het programma legt prioriteit bij de participatie door (clusters van) bedrijven (vooral MKB) en kennisinstellingen. Wel zijn in Prioriteit 1 (Versterken van regionale innovatiekracht, kennis-economie en ondernemerschap) drie prioritair clusters benoemd: Food, Health en Technology. Bij de beoordeling van subsidieaanvragen speelt de mate waarin de projecten

bijdragen aan de versterking van de geselecteerde kennisclusters een rol. De geografische afbakening in de prioriteitstelling van het OP Oost komt hierna aan de orde.

- **Prioriteit 1**
Van toepassing in heel Oost-Nederland.
- **Prioriteit 2**
Van toepassing in de aangewezen gemeenten van de vijf stedelijke netwerken in Oost-Nederland: Stadsregio Arnhem Nijmegen, Netwerkstad Twente, Zwolle-Kampen Netwerkstad, Regio De Vallei en de Stedendriehoek.
- **Prioriteit 3**
Van toepassing in de aangewezen GSB-steden: Zwolle, Almelo, Hengelo, Enschede, Deventer, Arnhem, Nijmegen, Apeldoorn en Ede.

Deze geografische afbakening is in het verslagjaar toegepast en gehandhaafd.

2.1.6 Terugbetaalde of opnieuw gebruikte bijstand

In 2012 is er geen sprake geweest van intrekking van bijstand als bedoeld in artikel 57 en artikel 98, lid 2, van Verordening (EG) Nr. 1083/2006.

2.2 Informatie over de inachtneming van de communautaire wetgeving

In 2012 heeft de Managementautoriteit Oost-Nederland geen problemen geconstateerd in verband met de inachtneming van de communautaire wetgeving bij de uitvoering van het Operationeel Programma Oost-Nederland.

2.3 Geconstateerde uitvoeringsproblemen en gekozen oplossingsmaatregelen

In 2012 hebben zich geen noemenswaardige uitvoeringsproblemen voorgedaan. Zoals elders in dit jaarverslag wordt beschreven is de kwaliteit van de uitvoering goed, hebben de steden een inhaalslag gemaakt in Prioriteit 2 en is er veel aandacht voor Prioriteit 3. De N+2-opgave van de Europese Unie voor het programma is ook in 2012 gehaald.

Voorzover er gesproken kan worden van uitvoeringsproblemen, zijn dit vooral interpretatiekwesties over de regels die van toepassing zijn. Interpretaties niet alleen op vakgebieden (juristen of accountants) maar ook tussen de vakgebieden. Tijdens de informatiedagen die het programmamanagement in 2011 heeft georganiseerd, is zo veel mogelijk duidelijkheid verschaft over de geldende regels en interpretaties. In 2011 en 2012 is ook het controleprotocol voor de eindafrekening uitgebreid, waardoor het proces van afrekenen is versoepeld. Dat heeft in 2012 vruchten afgeworpen.

Het programmasecretariaat is in 2011 gestart met een risicoanalyse op de rechtmatigheid van de uitvoering van projecten, omdat er behoefte is aan inzicht in de risico's door de omvang van het programma (veel gesubsidieerden en projecten) en de complexe regelgeving. Op basis van de risicoanalyse wordt meer focus aangebracht in de manier waarop toezicht wordt gehouden op de uitvoering van projecten. In de risicoanalyse worden vier categorieën begunstigden met een eigen risicoprofiel onderscheiden: samenwerkingsverbanden van bedrijven, maatschappelijke instellingen, uitvoerders van subsidieregelingen en gemeenten.

Het Comité van Toezicht ontvangt elk half jaar een rapportage over de financiële en inhoudelijke voortgang van het programma en van de risicoanalyse.

Ook wordt de Auditautoriteit een keer per jaar uitgenodigd in het Comité van Toezicht om de resultaten van de bevindingen toe te lichten. Zie voor de resultaten Hoofdstuk 5 van dit jaarverslag.

2.4 Duurzaamheid

Het Comité van Toezicht heeft in de vergadering op 1 juni 2012 bij de bespreking van het jaarverslag 2011 gevraagd concreter aan te geven wat de afspraak over de rol van duurzaamheid bij het aanvraagproces heeft opgeleverd.

Voor de vergadering van het Comité van Toezicht op 7 december 2012 is een overzicht opgesteld, waarbij alle 144 beschikte projecten zijn beoordeeld op de aspecten:

- People: mensen in en buiten de onderneming.
- Planet: de gevolgen voor het (leef)milieu.
- Profit: de economische effecten van goederen en diensten.

Er is ook een overall-waardering gegeven, waarbij is gekeken of duurzaamheid in de kern van het project aanwezig is. Het programmamanagement neemt hiermee het aspect 'prosperity' in de beoordeling op. Ook is elk

project kort getypeerd op de mogelijke bijdrage aan duurzaamheid.

Er zijn geen projecten door de Managementautoriteit goedgekeurd, die een negatief of zeer negatief effect hebben op duurzaamheid.

2.5 Wijzigingen in verband met de uitvoering van het Operationeel Programma

In 2012 waren er geen elementen, zoals wetswijzigingen die rechtstreekse gevolgen hadden voor de uitvoering van het OP Oost.

2.6 Belangrijke wijziging als bedoeld in artikel 57 (EG) Nr. 1083/2006

Artikel 57 van Verordening (EG) Nr. 1083/2006 ziet toe op de duurzame instandhouding van projecten na voltooiing hiervan. De Managementautoriteit heeft een formulier 'Instandhoudingsverklaring' ontwikkeld. Daarin zijn de verplichtingen van artikel 57 weergegeven. In 2012 hebben de desbetreffende projecten de instandhoudingsverklaring getekend en daarmee bevestigd dat zij hun projecten conform de voorschriften in stand houden. Er hebben zich in het verslagjaar geen wijzigingen in deze projecten voorgedaan.

2.7 Complementariteit met andere instrumenten

In het programma zijn, in relatie tot artikel 9 lid 4 van Verordening (EG) Nr. 1083/2006, voorzieningen getroffen om te zorgen voor de afbakening en coördinatie tussen bijstand uit OP Oost en andere belangrijke Europese en nationale financieringsinstrumenten.

Plattelandsontwikkelingsprogramma 2 2007-2013

Het Plattelandsontwikkelingsprogramma 2 2007-2013 (POP 2) richt zich respectievelijk op de verbetering van het concurrentievermogen van de land- en bosbouwsector, het verbeteren van het milieu op het platteland en de verbetering van de leefkwaliteit en economische diversificatie op het platteland. Voor het POP 2 is één nationaal programma. In relatie tot het POP 2-programma wordt een afbakening conform de landelijke afspraken gehanteerd, die is opgenomen in het document OP Oost

(pagina 52 en verder) en het toetsingskader van het OP Oost (bijlage A). Bij het verlenen van bijstand aan projecten hebben zich ook in 2012 geen afbakeningsproblemen voorgedaan tussen POP2 en het OP Oost.

Europees Sociaal Fonds

Het Europees Sociaal Fonds (ESF) richt zich op het ontwikkelen van regionaal arbeidsmarktbeleid via de actielijnen: toeleiding van werklozen naar de arbeidsmarkt, reïntegratie van gedetineerden en jongeren in jeugdinstellingen, praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs, verbetering arbeidsmarktpositie van werkenden en sociale innovatie. Voor het ESF is eveneens één nationaal programma. Bij de integrale aanpak van de doelstelling van het OP Oost, ligt een verbinding met ESF-doelen voor de hand. Waar EFRO meer gericht is op de fysieke investeringskant, richt ESF zich vooral op mensen. Een kennis-economie kan immers niet zonder de beschikbaarheid van voldoende gekwalificeerd menselijk kapitaal. De Managementautoriteit Oost streeft naar een goede afstemming in de uitvoering met het nationale ESF-programma. Hiervoor zijn in 2012 geen aparte voorzieningen getroffen. Verordening (EG) Nr. 1083/2006 biedt op grond van artikel 34 lid 2 de mogelijkheid om van EFRO-programma's maximaal 10% van de middelen op ESF-doelen in te zetten. Van deze mogelijkheid is in het verslagjaar geen gebruik gemaakt. In het toetsingskader van het OP Oost is in bijlage C de afbakening geregeld met het ESF-programma. Deze afbakening is als volgt: "Reguliere opleidingstrajecten zijn in het kader van EFRO niet-subsidiabel. Coaching en opleiding van deelnemers in een project kan alleen wanneer het rechtstreeks voortvloeit uit het project en niet ondergebracht kan worden bij ESF-acties". In 2012 zijn er geen afbakeningsproblemen geweest tussen het ESF en het OP Oost.

Europese Territoriale Samenwerking

Kennisnetwerken beperken zich niet tot geografische grenzen. Dit geldt niet alleen op het schaalniveau van Oost-Nederland of de lidstaat Nederland, maar ook over de landsgrenzen heen. Verordening (EG) Nr. 1083/2006 biedt op grond van artikel 7 de mogelijkheid tot interregionale samenwerking. De Managementautoriteit Oost ziet daarin niet alleen mogelijkheden voor het uitwisselen van kennis en het vergroten van de aanwezige kennis tussen instellingen en bedrijven, maar ook in het benutten van economische potenties van interregionale samenwerking tussen kennisinstellingen

en bedrijven in Oost-Nederland en andere regio's in de Europese Unie.

Dit sluit naadloos aan bij de doelstellingen van Prioriteit 1. In 2012 zijn geen interregionale samenwerkingprojecten tot stand gekomen.

Koppeling met financieringsinstrumenten JEREMIE en JESSICA

Voor de ondersteuning van startende bedrijven en het MKB kan een betere toegang tot (risicodragend) kapitaal goede mogelijkheden bieden. De Europese Commissie en de Europese Investerings Bank (EIB) zijn gestart met initiatieven die fondsvorming met een 'revolving' karakter in het EFRO-programma ondersteunen, waarvan JEREMIE en JESSICA het meest kansrijk zijn. De Managementautoriteit volgde de ontwikkelingen bij de revolverende fondsen ook in 2012 met belangstelling en heeft al eerder verklaard dat het in het huidige programma niet direct ruimte ziet voor dergelijke initiatieven. De interesse van de Managementautoriteit is nu vooral gericht op de mogelijkheden in de volgende programmaperiode.

Koppeling met Regions for Economic Change en de fast track-netwerken

In 2008 heeft de Managementautoriteit de mogelijkheden verkend van deelname door Oost-Nederland aan het URBACT-programma, onderdeel van het Regions for Economic Change initiatief en de fast track-netwerken. Reden voor deze verkenning was dat de uitwisseling van kennis en 'best practices' in deze netwerken de uitvoering van het OP Oost kan versterken. In 2012 zijn hier geen activiteiten ontplooid.

Zevende Kaderprogramma en het Concurrentievermogen en innovatieprogramma (CIP)

Het Zevende Kaderprogramma kent vier programma-onderdelen: Coöperation (Collaborative research), Ideas (Frontier research), People (human potential) en Capacities (Research capacity).

Het Concurrentievermogen en Innovatieprogramma (CIP) is gericht op acties waarbij de doelgroep direct of indirect het MKB is. Wat innovatie betreft richt het CIP zich vooral op de verspreiding en toepassing van bestaande kennis. Bovendien wordt via het CIP de toegankelijkheid van risicokapitaal en garantiemiddelen voor het MKB vergroot. Het OP Oost kent duidelijke raakvlakken met het Kaderprogramma en het CIP: de uitdaging is om de activiteiten elkaar te laten versterken. Voor Oost-Nederland zijn de Valleybureaus hiervoor de aangewezen instanties.

2.8 Toezichtregelingen

Onder toezichtregelingen worden toezicht- en evaluatiemaatregelen verstaan van de Managementautoriteit Oost of het Comité van Toezicht, waaronder regelingen voor het verzamelen van gegevens, ondervonden moeilijkheden en maatregelen om die op te lossen. Zodanige regelingen zijn door de Managementautoriteit Oost of het Comité van Toezicht in 2012 niet getroffen.

In het document OP Oost staat in paragraaf 6.1 'Toezicht en uitvoeringsorganisatie' hoe het toezicht op de uitvoering van het programma is geregeld. In paragraaf 6.2 'Monitoring en Evaluatie' staat aangegeven op welke wijze wordt gemonitord en geëvalueerd. Voor de huidige programmaperiode geeft de Europese Commissie een redelijk vrije hand aan de programma's in de aard en tijdstippen voor de evaluaties. Een evaluatieplan is echter wel vereist. Bovendien is voor een wijziging van een Operationeel Programma een evaluatie een vereiste. Nationaal zijn de vier EFRO-programma's in Nederland in 2008 gestart met het opstellen van een landelijk evaluatieplan. Hiermee is beoogd de meerwaarde van de evaluatie en de efficiency te vergroten. In dit plan zijn gemeenschappelijke evaluatiemomenten voorzien en criteria die nodig zijn voor wijziging van een Operationeel Programma. Het opstellen van het evaluatieplan en de planning van de evaluatiemomenten is in 2009 afgerond. In 2012 is er geen evaluatie geweest.

2.9 Systeemaudit en projectaudits 2011-2012

De Auditautoriteit heeft voor het controlejaar 2011-2012 (lopend van 1 juli t/m 30 juni) bij de Managementautoriteit en bij de certificeringsautoriteit systeemaudits uitgevoerd en negen projectaudits. Op de verslagen van feitelijke bevindingen heeft de Managementautoriteit haar reactie kunnen geven conform het afgesproken hoor-wederhoor. Zie Hoofdstuk 5.

***N-Gap: Next
Generation
Assembly
Platform***

GERARD HUIBERTS, DIRECTEUR VAN IMS

“Het N-Gap project resulteerde in een basisproductielijn van diverse modules die aan de specifieke wensen van een klant aangepast kan worden.”

Onderdelen voor mobiele consumentenelektronica, zoals chips, luidsprekers, microfoons en camera's worden steeds kleiner en geavanceerder. De vraag ernaar blijft groeien. Om sterker te staan in deze snel innoverende markt, startte een Twents consortium het project N-Gap: Next Generation Assembly Platform. Een project om een nieuwe generatie toekomstbestendige productieplatformen te ontwikkelen voor fabrikanten van micro-elektronica. Het eerste product uit het project is de ProFast4G; een nieuw standaard productieplatform dat gemakkelijk aan te passen is om het gewenste micro-elektronica product of productonderdeel te maken.

Hightech productieplatform dicht gat in markt van mobiele consumentenelektronica

Integrated Mechanization Solutions (IMS) uit Almelo leidde het N-Gap project. IMS ontwikkelt en verkoopt al ruim tien jaar productielijnen voor het vervaardigen van heel kleine onderdelen van consumentenelektronica en toepassingen voor de medische industrie. N-Gap komt voort uit de noodzaak om snel en

flexibel te kunnen inspelen op de groeiende markt vraag. Gerard Huiberts, directeur van IMS vertelt over N-Gap en het product dat eruit voortkomt, de ProFast4G: "Met deze machine kan een grote variëteit aan geavanceerde en complex samengestelde micro-elektronica producten op hoge snelheid geproduceerd

worden. Bovendien kunnen productielijnen gebaseerd op het ProFast4G veel sneller ontwikkeld en geleverd worden."

Innovatie is noodzaak

"Proactief innoveren is noodzakelijk in onze branche", zegt Huiberts. "Wij ontwikkelden vaste productielijnen

voor vele klanten in de wereld. Deze moeten we steeds weer aanpassen, omdat de ontwikkelingen in de consumentenelektronica zo snel gaan. Dat betekende steeds nieuwe

hebben plaatsgevonden. De subsidieaanvraag zorgde er ook voor dat we samenwerking zochten met lokale partners en gespecialiseerde toeleveranciers. Om die contacten te

“EFRO-subsidie stimuleert om meer kennis en ervaring met bedrijven in de regio te delen. Wat dat betreft is de subsidie een schot in de roos.”

productieapparaten ontwikkelen en bouwen. Dankzij de ProFast4G passen we productieplatformen eenvoudig aan op de wensen van de klant. Bovendien kunnen we er naar behoefte modules aan koppelen en combineren voor elk afzonderlijk onderdeel van de productielijn. Flexibiliteit in een standaard productieplatform dus.”

Extra omzet

De ProFast4G ondervindt enige concurrentie uit Zwitserland en Japan. “Toch durf ik te stellen dat onze technologie beter, nauwkeuriger en minder duur is”, vervolgt Huiberts. “De ProFast4G verkoopt goed. In 2012 wisten we met de ontwikkeling en productie van de ProFast4G onze jaarcijfers goed te houden. Wij verkochten ruim honderd modules aan voornamelijk Chinese en Japanse producenten van componenten voor mobiele telefoons.” IMS genereerde hiermee vijf tot tien miljoen euro extra omzet.

Technologiesprong dankzij de EFRO-subsidie

Huiberts: “Dankzij de EFRO-subsidie konden we een flinke technologiesprong maken. Wij ontvingen bijna de helft van de ontwikkelingskosten. Zonder dat bedrag zou de ontwikkeling van de ProFast4G drie keer langer hebben geduurd of helemaal niet

leggen hebben we ook Ontwikkelingsmaatschappij Oost NV geraadpleegd. Uiteindelijk vonden we in Masévon, Tumakon en ProfTech partners die risicodragend wilden mee ontwikkelen. Met die bedrijven werken we nu op veel gebieden samen.”

Stimulans voor nieuwe technologieën

Gerard Huiberts is van mening dat de spelregels van de subsidie tijdens de looptijd van het project niet altijd eenduidig waren. Daarnaast slokte de administratieve last veel uren – en daarmee subsidie – op. “Maar”, benadrukt hij. “De subsidie is een goede stimulans om nieuwe technologieën te ontwikkelen. Alle bedrijven in het consortium zijn technisch en organisatorisch beter geworden. We hebben meer kennis en leren veel van elkaar op het gebied van projectmanagement. Dit stimuleert om vaker kennis en ervaringen met bedrijven om ons heen te delen.”

Nieuwe versie

Overigens staan de ontwikkelingen binnen N-Gap niet stil. Huiberts: “Er is al een opvolger van de ProFast4G. Dat is de ProMu. Dat is ook een generiek en modulair productieplatform. Maar hierbij ligt de nadruk op nauwkeurige assemblage van

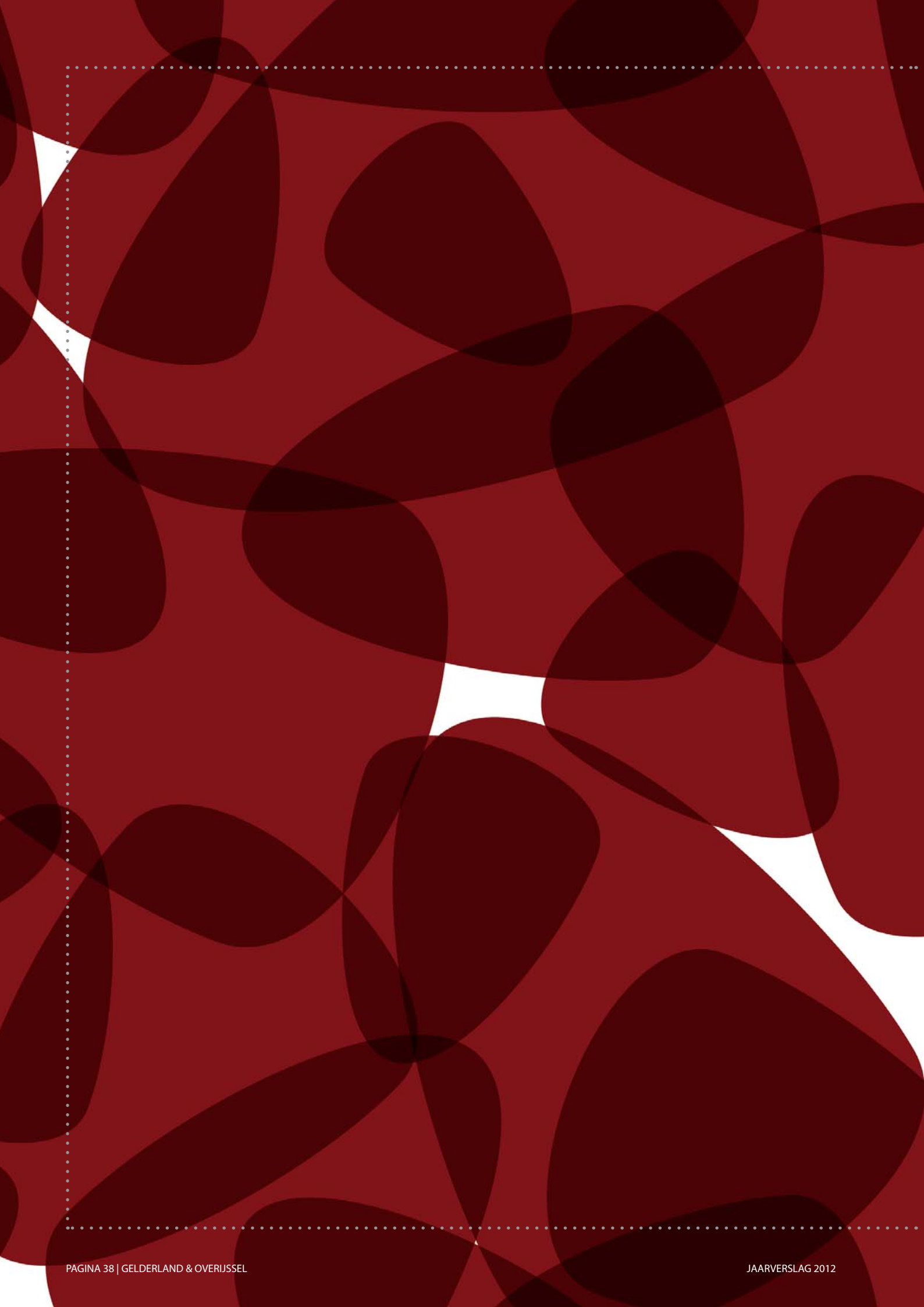
kleine producten in een schone en steriele omgeving. Zeer belangrijk voor bijvoorbeeld de productie van medische micro-elektronica. Hiermee tonen we aan dat we het toepassingsgebied van de N-Gapmodules nog sterk kunnen uitbreiden.”

Kansen voor Oost-Nederland

De ProFast4G is een belangrijk exportmiddel voor de productie van mobiele telefoons in Aziatische landen. Met de doorontwikkelde ProMu worden daarnaast ook nog eens nieuwe markten in de productie van micro-elektronica in de medische wereld aangeboord. Bij het consortium in Twente zijn dankzij de productie van ProFast4G en ProMu in totaal veertig extra arbeidsplaatsen gecreëerd. Als het project N-Gap doorgroeit, komen daar nog tientallen arbeidsplaatsen bij de toeleveranciers bij.

Begunstigde: Integrated Mechanization Solutions bv, Masévon bv, Tumakon bv, Proftech bv

- Totale publieke financiering: € 2.090.024
- Toegekende EFRO-subsidie: € 1.045.012
- Looptijd: 1 juni 2008 t/m 30 november 2010

3. Uitvoering naar Prioriteit

3.1 Prioriteit 1 'Versterken innovatiekracht, kenniseconomie en ondernemerschap'

Ruim de helft van de beschikbare middelen (58%) van het Operationeel Programma Oost-Nederland is gereserveerd voor Prioriteit 1. Aan de hand van twee maatregelen wordt de Prioriteit concreet gemaakt.

Maatregel 1.1 – Versterking kennisclusters voeding, gezondheid en technologie

Deze maatregel richt zich vooral op de ontwikkeling van landsdeel Oost-Nederland tot toptechnologische, innovatieve regio op het gebied van Food, Health en Technology. Dit is te bereiken door het beter economisch benutten van aanwezige kennis in deze domeinen bij bedrijven en kennisinstellingen in Oost-Nederland en daarbuiten en door het verbeteren van kennisuitwisseling en het vergroten van de aanwezige kennis bij bedrijven en kennisinstellingen in Oost-Nederland.

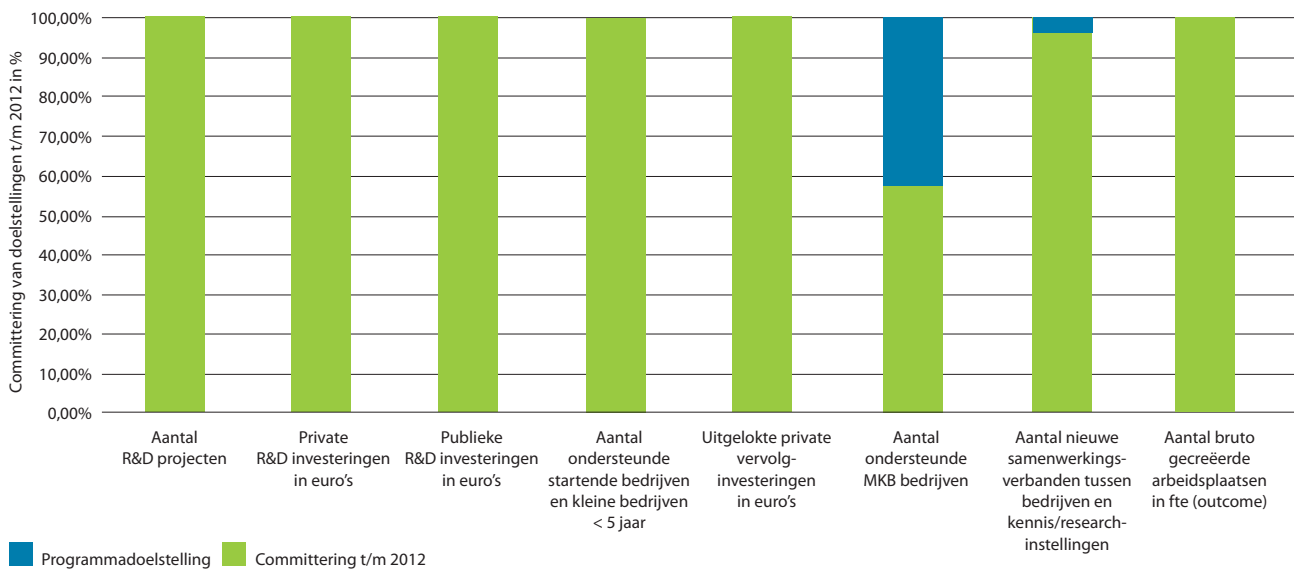
Maatregel 1.2 – Versterken innovatiekracht en concurrentiepositie bedrijfsleven

Het doel van deze maatregel is het versterken van de innovatiekracht en concurrentiepositie van het regionale bedrijfsleven (vooral MKB) op het terrein van opkomende kennisgebieden in Oost-Nederland. Dit wordt bereikt door het respectievelijk stimuleren van innovaties van producten, processen, diensten en markten bij bedrijven buiten de valleydomeinen (Food, Health en Technology), het verbeteren van kennisuitwisseling en het vergroten van aanwezige kennis bij bedrijven en kennisinstellingen in Oost-Nederland. Deze maatregel is ook gericht op het verbeteren van business-to-business- en business-to-scienceclustering van spelers buiten de valleydomeinen, betere fysieke mogelijkheden voor kennisintensieve bedrijven, betere overheidsdienstverlening aan burgers en bedrijven via ICT en meer eco-efficiënte innovaties en maatregelen.

Central Filling (Zwolle), KLS Nederland BV en Apopack BV Volledig geautomatiseerde logistieke systemen voor medicijnen-distributie worden ontwikkeld in samenwerking met producenten, groothandels, apothekers en patiëntenplatforms. In de apotheek van de toekomst kunnen medicijnen automatisch worden opgeslagen en uitgegeven.

Diagram prestaties Prioriteit 1

3.1.1 Prioriteit 1: Verwezenlijking van de doelstellingen en voortgangsanalyse

In het staafdiagram wordt de materiële voortgang van Prioriteit 1 tot en met 2012 weergegeven aan de hand van de totaalscore van de projecten op de indicatoren.

In 2012 heeft de Stuurgroep Prioriteit 1 twintig projecten van een positief advies voorzien en daarvan zijn er in het verslagjaar vervolgens negentien gehonoreerd door de Managementautoriteit. Het project dat eind 2012 nog niet is gehonoreerd moet nog aan een aanvullende voorwaarde voldoen, voordat het ter besluitvorming kan worden voorgelegd. Dit gebeurt naar verwachting begin 2013. Eind 2012 zijn bij Prioriteit 1 nog acht projecten

in behandeling. In het verslagjaar zijn veertien projecten van Prioriteit 1 tot eindafrekening en finale vaststelling gekomen. De resultaten, die in het staafdiagram zijn opgenomen, zijn zoals verwacht en vastgelegd in de beschikkingen aan de projecten.

Alle indicatoren in Prioriteit 1 zijn door de negentien nieuw beschikte projecten significant toegenomen. Met name de financiële indicatoren, de indicator 'Aantal R&D-projecten' en de indicator 'Aantal bruto gecreëerde arbeidsplaatsen' kenden een forse toename. De meeste indicatoren komen al ruimschoots boven de oorspronkelijke streefwaarden uit. Van de twee indicatoren die dat nog niet hebben, komt de indicator 'Aantal nieuwe samenwerkingsverbanden tussen bedrijven en kennis/researchinstellingen' nu dicht in de buurt door de stijging van

Financiële gegevens Prioriteit 1 op basis van beschikkingen tot en met 2011 en in 2012 (in €)

JAAR	TSK	EFRO GECOMMITTEERD	EFRO BEGROOT	RIJK	REGIO	PRIVAAT
t/m 2011	291.730.514	85.943.221	66.710.000	35.577.832	47.576.764	122.632.697
Wijzigingen	4.737.967	-1.744.734	0	-755.263	577.962	-2.815.932
2012	45.938.669	12.894.921	14.168.000	4.359.818	6.607.827	22.076.103
Totaal	332.931.216	97.093.408	80.878.000	39.182.387	54.762.554	141.892.867

77% naar 96%. Ook de indicator 'Aantal ondersteunde MKB-bedrijven' kent een toename (van 52,4% naar 57,9%), maar de verwachting is dat deze indicator de programmastreefwaarde niet bereikt. De belangrijkste oorzaak hiervoor is de gewijzigde interpretatie van deze indicator, waardoor MKB-bedrijven die profiteren van een project minder snel als 'ondersteund' kunnen worden meegerekend.

Het overzicht van de financiële voortgang van Prioriteit 1 is vastgesteld op basis van de in de beschikkingen opgenomen bedragen van de gehonoreerde projecten tot en met het verslagjaar 2012. Door het gecommiteerde bedrag van € 12,9 miljoen is in Prioriteit 1 een groter bedrag gecommiteerd dan volgens de financiële tabel beschikbaar is. Beide provincies hebben besloten tot een overcommitting, omdat wordt verwacht dat bij enkele projecten middelen vrijvallen. Overcommitting zorgt voor een snelle en volledige realisatie van het programma.

In dit overzicht van financiële gegevens is om aan te sluiten bij het jaarverslag 2011 een rij 'wijzigingen' toegevoegd. Als gevolg van enkele kleine wijzigingen in projecten (gecommiteerd in voorgaande jaren) zijn de totale subsidiabele kosten iets afgenomen. Het betreft hier de verwijdering van eigen bijdragen van deelnemers en/of regionale bijdragen uit de beschikking, het verschuiven van een regionale bijdrage naar een private bijdrage en een gedeeltelijke decommitting op grond van een begrotingswijziging. De wijzigingen zijn verwerkt in de cumulatieve gegevens over 2011. Voor de

volledigheid en om de aansluiting zichtbaar te maken staan de gerapporteerde cumulatieve gegevens per ultimo 2011 in de bovenste rij.

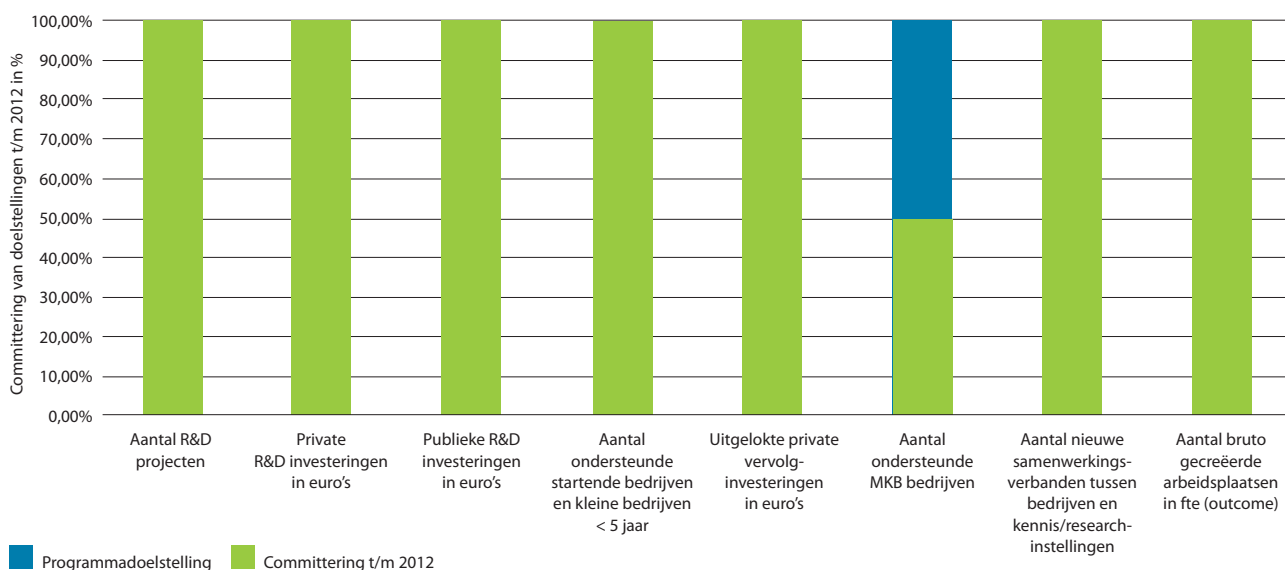
Maatregel 1.1

Van de negentien beschikte projecten in Prioriteit 1 hebben er dertien betrekking op maatregel 1.1. Het staafdiagram toont de verwachte resultaten van deze projecten in deze maatregel, inclusief de beschikte projecten van voorgaande programmajaren, zoals vastgelegd in de projectbeschikkingen.

In 2012 is de streefwaarde van de indicator 'Aantal nieuwe samenwerkingsverbanden tussen bedrijven en kennis/research- instellingen' op basis van de committeringen in maatregel 1.1 volledig bereikt. De laatste 'openstaande' indicator betreffende het 'Aantal ondersteunde MKB-bedrijven' kent een lichte toename van 45,3% tot 50%.

In 2012 is de uitvoering van maatregel 1.1 goed verlopen. Van de dertien beschikte projecten zijn er drie echt Oost-Nederlands (provinciegrensoverschrijdend): Biomarque, micronaalden monitoren biomarkers vlak onder de huid, Traditioneel kruidenpreparaat tegen een moderne volksziekte en Infra Rood Wegdekverwarming. Zij worden door partners uit beide provincies uitgevoerd en hebben een duidelijk regionaal economisch effect op beide provincies en worden daarom ook door samen ge(co)financierd. In totaal telt het programma nu elf grensoverschrijdende projecten.

Diagram prestaties maatregel 1.1

In totaal zijn in 2012 acht aanvragen in maatregel 1.1 door het programmamanagement ontvangen (vijftien projecten uit 2011 waren nog in behandeling). Hiervan zijn veertien subsidieaanvragen voorgelegd aan de Stuurgroep, die allen van een positief advies zijn voorzien (in sommige gevallen met aanvullende voorwaarden). Eind 2012 zijn van twaalf projecten de adviezen voorgelegd aan de Managementautoriteit, die in alle gevallen conform heeft besloten. Twee projecten hebben in 2012 besloten de aanvraag in te trekken, acht projecten zijn eind 2012 nog in behandeling.

Enkele projecten uit maatregel 1.1

FOCOM

Een testsysteem dat de relatie ontrafelt tussen voeding en brein

Hoe beïnvloeden voeding en brein elkaar? Met deze vraagstelling ontwikkelt UMC St. Radboud samen met bedrijven testsystemen die voorspellen hoe voeding en het brein elkaar kunnen beïnvloeden. Hierdoor kan bijvoorbeeld een vroegtijdige diagnose worden gesteld bij patiënten met obesitas, eetstoornissen en ouderdomsverschijnselen zoals geheugenverlies.

In het project wordt het keuze- en koopgedrag van de consument onderzocht om te kijken waarom consumenten bepaalde producten wel of niet kopen. Verder kijken de onderzoekers wat er in de hersenen gebeurt bij het eten van voedsel. Welke ingrediënten dragen bijvoorbeeld bij aan een prettige smaakbeleving? Met de testresultaten kunnen voedingsingrediënten of supplementen worden ontwikkeld die de ziekte van patiënten positief kunnen beïnvloeden.

Voedselinnovatie

De onderzoeksresultaten van dit project zijn interessant voor de levensmiddelenindustrie, consumentenonderzoekers, ziekenhuizen en zorginstellingen. Het project profileert de regio als leverancier van bijzondere kennis op het gebied van voedselinnovatie, brein en de praktische ontwikkeling van systemen. Het uitgebreide samenwerkingsverband tussen bedrijven en kennisinstellingen geeft een impuls aan food, health & technology in Oost-Nederland.

De samenwerkende partners onder leiding van de Radboud Universiteit Nijmegen ontvangen voor het project FOCOM: Food and Cognition Modelsystems ruim € 2.133.000 EFRO-subsidie.

NirionPlus

Minilaboratorium meet via chip, waarden in bloed en urine

NirionPlus is de naam van het project dat een minilaboratorium ontwikkelt voor het meten van waarden in bloed en urine. Hiermee kunnen patiënten met hyperemie, hart- en vaatziekten en chronisch nierfalen zelf de waarden snel bepalen. Het multilab-on-a-chip is een klein meetinstrument om bloed- en urinewaarden zoals natrium en kalium in één keer snel te meten. Dit ontlast de patiënt, want hij hoeft hiervoor niet meer naar de dokter. Patiënten kunnen zo hun ziekteverloop monitoren en zelf zien waar de arts de behandeling eventueel moet bijsturen. Dit vermindert de vraag naar medische hulp, bevordert therapietrouw en verbetert de kwaliteit van leven van de patiënt.

De samenwerkende partners Medimate BV (Enschede), Micronit Microfluidic BV (Enschede), Hortec BV (Oldenzaal), UMC St. Radboud (Nijmegen) en KLC Isala Klinieken (Zwolle) ontvangen voor het project NirionPlus bijna € 350.000 EFRO-subsidie.

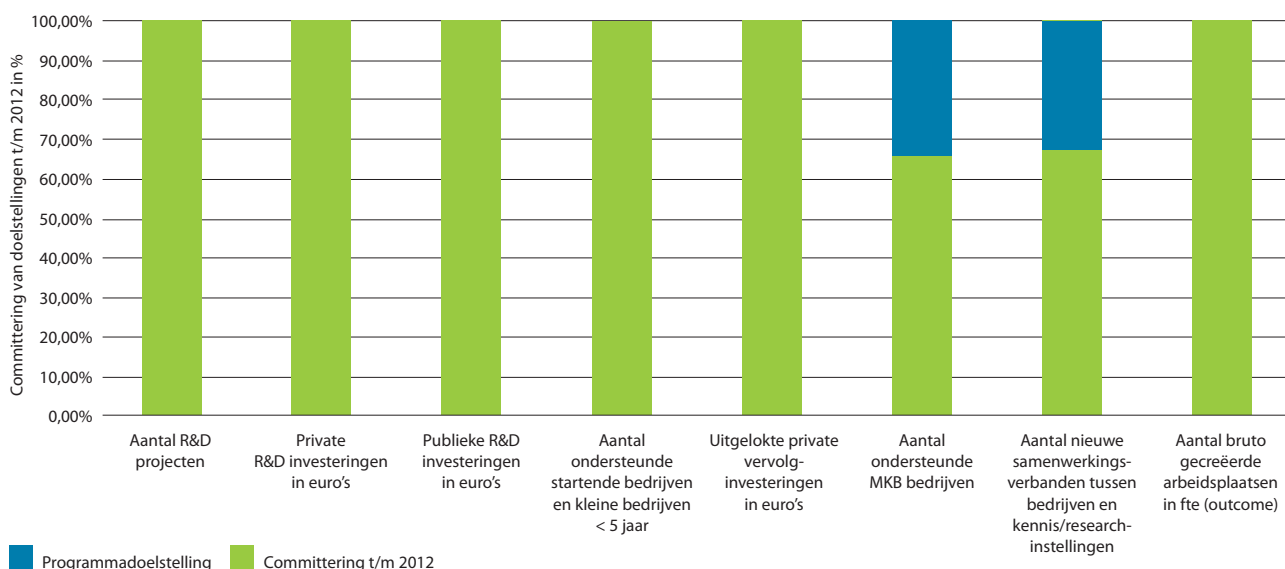
Maatregel 1.2

In het verslagjaar 2012 zijn drie projectvoorstellen van maatregel 1.2 ingediend (vier projecten uit eind 2011 waren nog in behandeling). Eén project is in de loop van 2012 ingetrokken. De overige zes hebben na advisering door de Stuurgroep een positieve toekenningsbeschikking ontvangen. Eind 2012 zijn van deze maatregel geen projecten in behandeling.

In maatregel 1.2 zijn in 2012 zes projecten gehonoreerd. In de staafdiagram maatregel 1.2 zijn de verwachte resultaten opgenomen zoals vastgelegd in de beschikking van alle tot eind van dit verslagjaar in deze maatregel beschikte projecten. Bij alle indicatoren zijn de verwachte waarden op maatregelniveau in 2012 toegenomen.

De indicatoren waarvan de verwachte waarden nog niet de programmadoelstelling hebben bereikt, te weten het aantal ondersteunde MKB-bedrijven en het aantal nieuwe samenwerkingsverbanden tussen bedrijven en kennisinstellingen, zijn het afgelopen jaar toegenomen met respectievelijk 6% en 10%. De verwachting is dat deze indicatoren op maatregelniveau de programmadoelstelling niet geheel realiseren. Dit wordt enerzijds veroorzaakt doordat in de loop van het programma een steeds groter deel van de projecten valt onder de speerpuntsectoren van Prioriteit 1, Food, Health

Diagram prestaties maatregel 1.2

en Technology. De opkomende sectoren onder maatregel 1.2 worden steeds strikter geformuleerd. Vooral in de Energie- en Milieu Technologiesector (EMT-sector) worden nog diverse projecten ontwikkeld bij maatregel 1.2. Op projectniveau kan slechts beperkt worden gescoord op beide genoemde indicatoren, na de herijking in 2010. Op prioriteitsniveau is de verwachting dat de indicator 'Aantal nieuwe samenwerkingsverbanden tussen bedrijven en kennisinstellingen' alsnog wordt gerealiseerd door de hoge verwachte waarde van deze indicator van maatregel 1.1. De Managementautoriteit en Stuurgroep Prioriteit 1 hebben aandacht voor de indicator 'Aantal ondersteunde MKB-bedrijven' en sturen hierop bij de advisering van nieuwe projecten. Deze indicator en de borging van een daadwerkelijk regionaal economisch effect stimuleren aanvragers om met een breed consortium aan te vragen.

Project in maatregel 1.2

Innovatieve afvalverbrander CalciPulse

De CaliPulse is een multi-fuel brander die rest- en afvalmaterialen droogt en verbrandt. Dit wordt bereikt door het water van papierfabrieken te zuiveren en vervolgens de multi-fuel brander het slib te laten verwerken dat overblijft na zuivering. De gewonnen stoffen worden hergebruikt of vermarkt. Een voordeel van deze afvalbrander is o.a. dat het gunstig is voor het milieu doordat het afval snel verbrandt. Ook wordt warmte gewonnen en het restafval is minimaal. Afvalverwerking op kleine schaal is economisch voordelig en het proces is duurzaam.

Gunstig effect

De doorontwikkeling van de multi-fuel brander kan een gunstig effect hebben op branches als de riool- en afvalzuiveringsinstallaties, oud papierverwerking, papierslibverwerking en industriële drogers. Deze bedrijfstakken zijn sterk vertegenwoordigd in Gelderland.

EFRO-subsidie

De samenwerkende MKB-bedrijven en TU Eindhoven ontvangen voor het project CalciPulse ruim € 450.000 EFRO-subsidie.

3.1.2 Prioriteit 1: Geconstateerde uitvoeringsproblemen en gekozen oplossingsmaatregelen

Overcommittering

In 2011 zijn veel aanvragen ingediend, waardoor het budget in Prioriteit 1 de uitputting snel naderde. Conform de regelgeving moeten aanvragen in volgorde van indiening van een volledige aanvraag worden behandeld. Deze volgorde is strikt gemonitord en de aanvragers zijn schriftelijk geïnformeerd over de procedure. Tegelijkertijd zijn in beide provincies de processen in gang gezet om te komen tot een zekere overcommittering. Hierbij worden meer middelen beschikt dan er formeel aanwezig zijn. Er wordt een gecalculerd risico genomen, omdat de ervaring leert dat projecten vaak niet de volledige subsidie realiseren. Om andere projecten de tijd te geven in de programmaperiode, kun je niet wachten op daadwerkelijke vrijval, maar moet je anticiperen. Medio 2012 hebben beide provincies op eigen

House of Helios

Laurens Wolters (WE Engineering, Lichtenvoorde): *“Laat me voorop stellen dat de EFRO-bijdrage de drempel heeft verlaagd om het project te ontwikkelen. Maar het programma vraagt erg veel papierwerk, zoals urenadministratie, van ons. Een aandachtspunt voor de Managementautoriteit is de snelheid van uitbetalen van een voorschot. Hierdoor kan je als ondernemer in de problemen komen.”*

risico besloten tot overcommitting, zodat projecten niet om (tijdelijke) budgettaire redenen werden afgewezen.

Begeleiding Prioriteit 1

In deze eindfase zijn bij Prioriteit 1 de afstemmings-overleggen (tussen Oost NV, beide provincies en het ministerie van Economische Zaken) gestopt, omdat er te weinig nieuwe projectideeën werden ingediend om te bespreken. Bovendien was er tijdelijk geen budget, totdat de overcommitting in beide provincies was geregeld. Oost NV en de desbetreffende programmamanager trekken bij het eerste contact met potentiële projecten samen op, zodat de programmamanager alsnog snel geïnformeerd is over te ontwikkelen projecten en direct zijn feedback mee kan geven. In deze gesprekken worden de mogelijkheden voor EFRO-subsidie geanalyseerd en krijgen de potentiële aanvragers een eerste advies. In het verdere ontwikkeltraject is de programmamanager niet actief betrokken en ligt het voortouw bij de aanvragers die gebruik kunnen maken van de diensten van Oost NV om de onafhankelijkheid van de programmamanager te borgen. Oost NV begeleidt alle projecten die daar behoefte aan hebben bij de indiening.

In Prioriteit 1 wordt een project minimaal twee keer geagendeerd. Tijdens de eerste bespreking beperkt de Stuurgroep zich tot het beoordelen van de inhoud. De programmamanagers koppelen de feedback terug, zodat de aanvrager hierop in kan gaan in de vorm van een aanvullende notitie, het aanleveren van andere ondersteunende documenten of een presentatie tijdens de volgende Stuurgroepvergadering. In enkele gevallen heeft de aanvrager op basis van de feedback van de Stuurgroep besloten om het project in te trekken of aan te passen. Zo zijn bij enkele projecten mijlpalen geformuleerd om de uitvoeringsrisico's te beheersen. Bij enkele adviezen aan Gedeputeerde Staten zijn ook aanvullende voorwaarden gesteld, die in de formele besluitvorming zijn bekrachtigd.

In de begeleiding van de aanvraag is het van belang de verwachtingen van de aanvrager te managen. In eerste instantie wordt gekeken in hoeverre het project inhoudelijk kansrijk is en er wordt getoetst of het project past in de kennisclusters Food, Health en Technology of bij een opkomend kennisgebied zoals EMT. Op basis van deze informatie kan de aanvrager zijn aanvraag verbeteren. Bij een naderende budgetuitputting is het informeren over de regels van de toekenning van het restantbudget steeds belangrijker.

In het hele proces was er inhoudelijke sturing om de uiteindelijke regionaleconomische effecten van de aanvragen te maximaliseren. Met name is gestuurd op marktinitiatief, duurzaamheid en marktstrategie en de nog te realiseren indicatoren. Projectinitiatieven met onvoldoende perspectief op deze vlakken kregen het advies geen aanvraag in te dienen.

3.2 Prioriteit 2 'Versterken innovatieklimaat in stedelijke netwerken'

Investeren in innovatie en ondernemerschap heeft vooral zin als tegelijkertijd wordt geïnvesteerd in het op orde krijgen van de randvoorwaarden voor het woon- en werkklimaat. In het OP Oost is de betrokkenheid van de stedelijke netwerken op dit thema groot. Prioriteit 2 richt zich op het versterken van het innovatieklimaat in stedelijke netwerken. Hiervoor is 27,5% van de middelen tot 2015 beschikbaar. Aan de hand van twee maatregelen wordt Prioriteit 2 concreet gemaakt.

Maatregel 2.1 – Verbeteren bereikbaarheid en mobiliteit

Het doel van deze maatregel is het vestigingsklimaat te verbeteren voor innovatieve bedrijvigheid door de bereikbaarheid en de transportinfrastructuur in en tussen de stedelijke netwerken in Oost-Nederland te versterken. Dit is te bereiken door het verbeteren van kenniscentra en (hoogwaardige) werklocaties met een (boven)regionale

Aanlichting Waterfront (Deventer), gemeente Deventer Door sfeervolle verlichting aan te brengen aan het IJselfront wil Deventer de uitstraling van de stad aan de IJssel by night versterken.

functie, het beter en intensiever benutten van de bestaande infrastructuur, toegenomen mobiliteit door het verminderen van reistijden en de (her)ontwikkeling van centrum- en stationslocaties.

Maatregel 2.2 – Vergroten kwaliteit werk- en leefomgeving

Deze maatregel is gericht op het op duurzame wijze vergroten van de aantrekkelijkheid van de leefomgeving en het verhogen van de milieukwaliteit in de stedelijke netwerken in Oost-Nederland. Hierdoor verbetert het woon-, werk- en leefklimaat voor hoog opgeleid personeel en kennisintensieve bedrijvigheid en daarmee de regionale concurrentiekracht. Dit kan door

duurzame bedrijventerreinen met regionale impact te herontwikkelen, het versterken van de toeristisch-recreatieve infrastructuur en het voorzieningenniveau en last but not least het werken aan de aantrekkelijkheid van de leefomgeving in relatie tot het vestigingsklimaat.

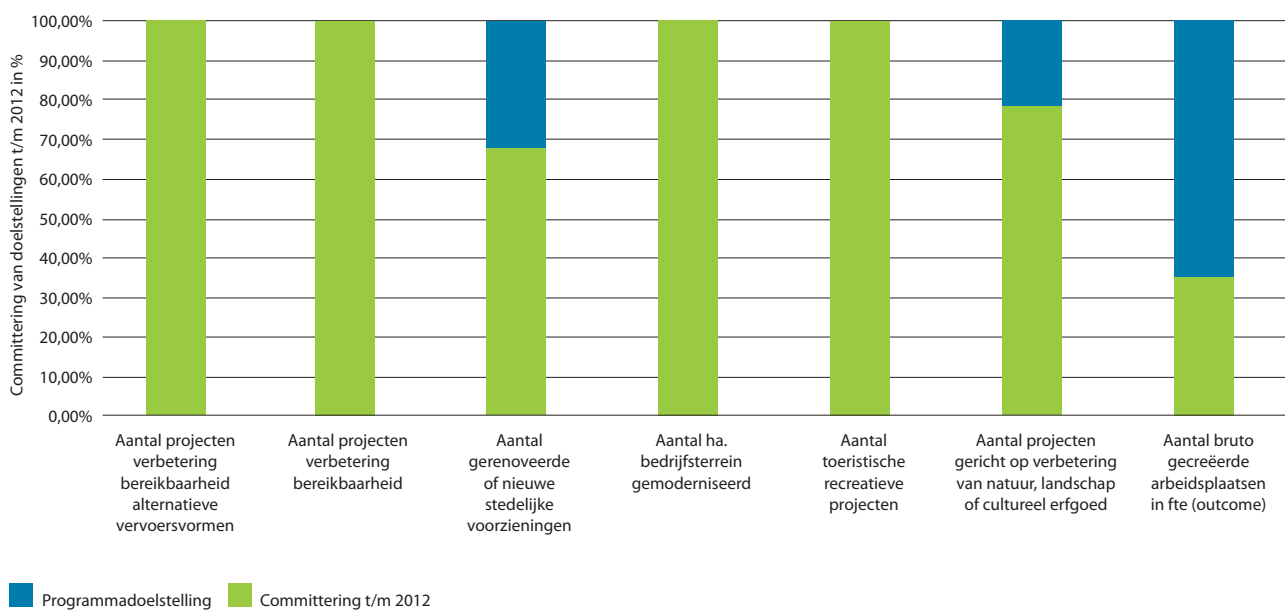
3.2.1 Prioriteit 2: Verwezenlijking van de doelstellingen en voortgangsanalyse

In het staafdiagram met de prestaties van Prioriteit 2 staat de materiële voortgang van Prioriteit 2 tot en met 2012 met de score van de beschikte projecten op de indicatoren.

Internationaal Indoor Sportcentrum Almelo (IISPA)

Patrick Wolters (gemeente Almelo): *“Als je je aan de regels houdt, heb je geen probleem. Onze ervaringen zijn goed en de bijdragen van de Europese Unie en de provincie waren zeer welkom. Uit de controle bleek dat onze processen niet helemaal op orde waren. Dat hadden we zelf ook al geconstateerd en we hadden de interne processen al verbeterd. De audit heeft bevestigd dat we de juiste maatregelen hebben genomen. Tip: probeer de controletoren kleiner te maken.”*

Diagram prestaties Prioriteit 2

In het verslagjaar zijn acht projecten beschikbaar van Prioriteit 2. In 2012 zijn van deze Prioriteit de eerste projecten tot finale realisatie en verantwoording gekomen. In het staafdiagram zijn de verwachte resultaten opgenomen zoals vastgelegd in de beschikkingen van de projecten. In Prioriteit 2 zijn al 14 projecten afgeteld, acht in 2012 en zes in 2011.

De resultaten van de projecten die zijn verantwoord en afgeteld komen bijna helemaal overeen met de indicatoren zoals die in de toekenningsbeschikkingen staan. Alle indicatoren van deze Prioriteit kennen een stijging in verwachte waarde door de in 2012

gecommitteerde projecten. De indicator 'Aantal hectaren bedrijfsterreinen gemoderniseerd' heeft in verwachte waarde in 2012 de programmadoelstelling bereikt. De indicator 'Aantal bruto gecreëerde arbeidsplaatsen' stijgt significant van 24,7% naar 35,3%. Deze indicator realiseert helaas niet de prioriteitsdoelstelling, omdat op basis van de herijking relatief weinig projecten uit Prioriteit 2 op deze indicator scoren. Veel projecten zijn randvoorwaardelijk voor het creëren van arbeidsplaatsen. Deze projecten hebben wel een positief effect op de regionale werkgelegenheid, maar kunnen een structurele toename van het aantal arbeidsplaatsen niet expliciet genoeg maken om als gerealiseerde indicator mee te

Financiële gegevens Prioriteit 2 op basis van beschikking tot en met 2011 en in 2012 (in €)

JAAR	TSK	EFRO GECOMMITTEERD	EFRO BEGROOT	RIJK	REGIO	PRIVAAT
t/m 2011	98.855.611	28.124.542	31.599.000	11.587.218	55.583.324	3.560.527
Wijzigingen	581.199	0	0	0	581.199	0
2012	26.383.309	6.811.447	6.709.000	0	19.571.862	0
Totaal	125.820.119	34.935.989	38.308.000	11.587.218	75.736.385	3.560.527

nemen. De Managementautoriteit heeft vanuit deze gedachte niet de focus om deze indicator alsnog volledig te realiseren. De overige twee indicatoren die de prioriteitsdoelstelling nog niet hebben gerealiseerd, het aantal gerenoveerde of nieuwe stedelijke voorzieningen en het aantal projecten gericht op verbetering van natuur, landschap of cultureel erfgoed, komen dichterbij de buurt van hun prioriteitsdoelstelling. Ook op deze indicatoren kan na de herijking minder gemakkelijk worden gescoord, maar de Managementautoriteit wil bij de nog te ontwikkelen projecten wel bekijken in hoeverre ze op deze indicatoren kunnen scoren.

Het overzicht van de financiële voortgang is gebaseerd op de in de beschikking opgenomen bedragen van gehonoreerde projecten in Prioriteit 2. In het overzicht van financiële gegevens is voor de aansluiting met de voorgaande jaarverslagen en de rapportage 2011, een rij 'wijzigingen' toegevoegd. Bij twee projecten was er een herbeschikking. In beide gevallen is het project uitgebreid, gefinancierd met regionale publieke middelen. De wijzigingen zijn verwerkt in de cumulatieve gegevens over 2012. Voor de volledigheid en zichtbare aansluiting is ervoor gekozen de gerapporteerde cumulatieve gegevens per ultimo 2011 in de bovenste rij weer te geven. De financiële gegevenstabel laat zien dat in 2012 € 6.811.447 aan EFRO-middelen is gecommiteerd bij Prioriteit 2. Dat is € 102.000 meer dan voor het verslagjaar 2012 was begroot. Met een gecommiteerd volume van bijna € 35.000.000 is Prioriteit 2 eind 2012 op een percentage gekomen van 77,4%. Daarmee

loopt Prioriteit 2 nog steeds achter op het schema. De Managementautoriteit heeft echter duidelijk zicht op projecten die bij deze Prioriteit in ontwikkeling zijn. Drie projecten zijn ultimo 2012 al ingediend en in behandeling. Voor het restant van het budget is de verwachting dat deze eind 2013 zo goed als geheel gecommiteerd zijn. De Managementautoriteit heeft hier samen met de Stuurgroep en de netwerkcoördinatoren verhoogde aandacht voor.

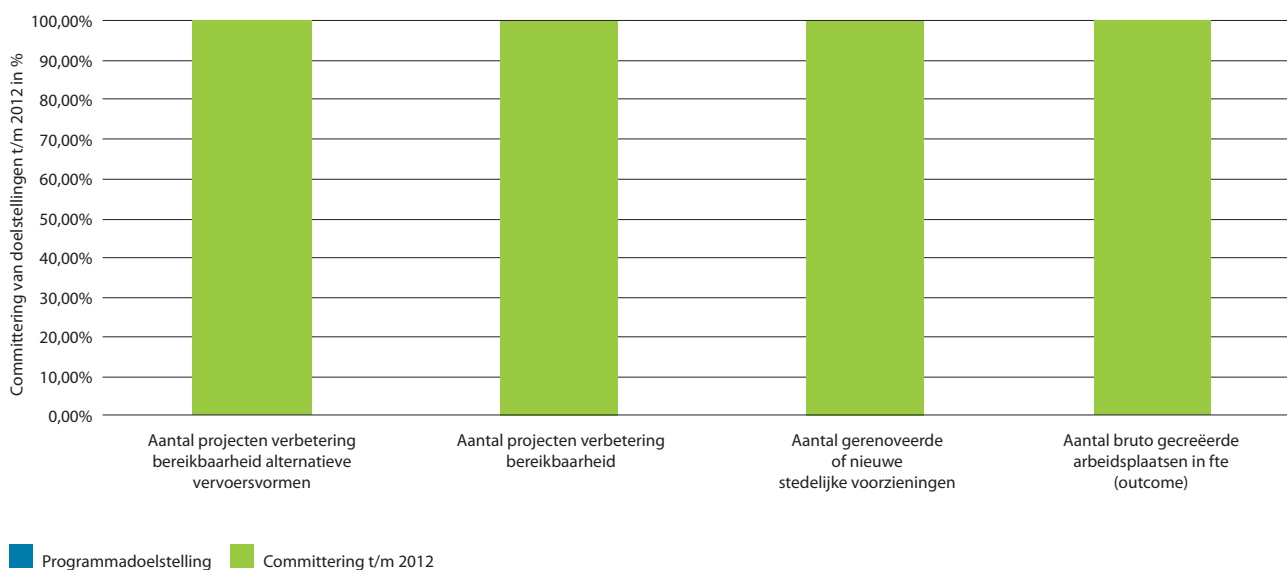
In 2012 zijn twee projectaanvragen in Prioriteit 2 ingetrokken. Eén project deed dat op basis van feedback van de Stuurgroep. Het andere is ingetrokken omdat de cofinanciering alsnog niet voorhanden bleek. In het verslagjaar zijn negen projecten voorgelegd aan de Stuurgroep, waarvan er acht een beschikking subsidieverlening hebben ontvangen. Voor drie projecten vindt besluitvorming begin 2013 plaats.

Maatregel 2.1

In 2012 zijn vijf projecten in maatregel 2.1 goedgekeurd met een totale bijdrage van € 3.495.000 EFRO-subsidie. In het staafdiagram zijn de verwachte resultaten opgenomen, zoals vastgelegd in de beschikking van alle tot eind 2012 gehonoreerde projecten.

Uit het diagram van maatregel 2.1 is op te maken dat de prestaties zeer goed op koers liggen. Alle indicatoren overstijgen de maatregeldoelstellingen. Ook qua realisatie scoort de maatregel goed: al twee indicatoren hebben de maatregeldoelstelling gerealiseerd, de overige indicatoren komen hierbij in de buurt.

Diagram prestaties maatregel 2.1

Projecten in maatregel 2.1

Bereikbaarheid Kampen Noord

Dit project gaat om het bedrijventerreinen Zuiderzeehaven, Haatland en Bedrijvenpark Rijksweg 50 in Kampen Noord beter bereikbaar te maken.

De investering bestaat uit de aanleg van een op- en afrit in zuidelijke richting op de Rijksweg 50, voorbereidende werkzaamheden, verkeersmaatregelen en bewegwijzering.

Door de aanpassingen krijgen de bedrijventerreinen een betere aansluiting op de N50. De verkeersafwikkeling van de bedrijventerreinen wordt bovendien efficiënter en de reistijd van en naar de bedrijventerreinen korter.

De gemeente Kampen ontvangt voor het project Bereikbaarheid Kampen Noord € 1.500.000 EFRO-subsidie.

Bereikbaarheid bedrijventerrein Centerpoort-Nieuwgraaf

Europa, de provincie Gelderland en de gemeente Duiven willen de bereikbaarheid van bedrijventerrein Centerpoort-Nieuwgraaf in Duiven verbeteren. Het doel is om met deze infrastructurele maatregelen het regionale vestigingsklimaat te verbeteren en dat bedrijven zich vestigen op het bedrijventerrein.

Ontwikkellocatie

Het project maakt deel uit van de revitalisering van het bedrijventerrein Centerpoort-Nieuwgraaf. Het bedrijventerrein valt onder de ontwikkelas A12 en is door de provincie, regio en Rijk aangemerkt als belangrijke ontwikkellocatie. Door de investeringen

wordt een belangrijke economische locatie aantrekkelijker gemaakt. Een betere doorstroming en minder verkeersopstoppingen zorgen bovendien voor een lagere uitstoot van uitlaatgassen.

De gemeente Duiven ontvangt voor dit project € 300.000 EFRO-subsidie.

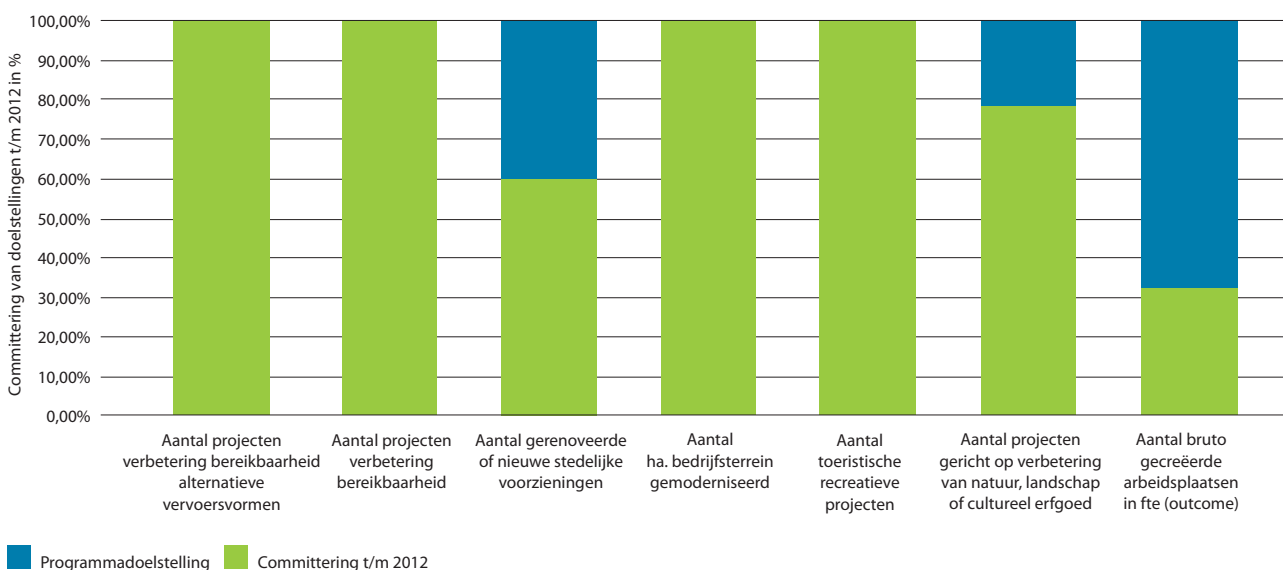
Maatregel 2.2

In het verslagjaar 2012 zijn in maatregel 2.2 drie projecten goedgekeurd. In de staafdiagram hieronder zijn de verwachte resultaten opgenomen, zoals vastgelegd in de beschikkingen van deze projecten, inclusief de in voorgaande jaren beschikte projecten.

In 2012 heeft de verwachte waarde van de indicator 'Aantal ha bedrijfsterrein gemoderniseerd' van deze maatregel haar doelstelling bereikt. Ook de andere indicatoren namen toe. Het percentage van de indicator 'Aantal gerenoveerde of nieuwe stedelijke voorzieningen' is in 2012 licht gestegen tot 60%. Door enkele projecten is de indicator 'Aantal projecten gericht op verbetering van natuur, landschap of cultureel erfgoed' gestegen tot 78,6%. Het percentage van 'Aantal bruto gecreëerde arbeidsplaatsen in fte' is met 11% gestegen tot 32,6%.

Door de financiële situatie bij diverse gemeenten en door de tijd die procedures vergen, treedt in de aanvraagfase bij projecten soms vertraging op. In sommige gevallen worden hierdoor andere potentiële projecten aantrekkelijker voor het programma en maken de netwerken (in sommige gevallen na

Diagram prestaties maatregel 2.2

Gemeente Enschede, diverse afgeronde en afgerkende projecten

Laurens van der Velde: *“Over Europese regels wordt altijd gezegd dat ze complex zijn en veel extra werk vragen. Als je ze zaakjes op orde hebt, en je aan wet- en regelgeving houdt, dan zijn ze prima werkbaar. Ze houden ons bovendien scherp om bijvoorbeeld onze aanbestedingen zo goed mogelijk te organiseren. De projecten die we met Europese cofinanciering doen, leveren een belangrijke bijdrage aan de stad, niet alleen door de projecten zelf, maar ook door het effect op andere projecten. Het verbeteren van de bereikbaarheid van de Auke Vleerstraat heeft bijvoorbeeld een positieve uitstraling op het gehele Kennispark.”*

afstemming met de Managementautoriteit) de keuze om de projectenlijst aan te passen.

Project in maatregel 2.2

Doornroosje

Nieuwe locatie voor poppodium in Nijmegen

Poppodium Doornroosje krijgt een nieuwe huisvesting naast het Nijmegen CS. Er worden twee zalen gebouwd met een capaciteit van 1.100 en 400 mensen. Eind december 2013 is de nieuwbouw klaar en kunnen de zalen in gebruik worden genomen.

Het project omvat meer dan alleen de bouw van het poppodium. De nieuwe culturele voorziening moet bijdragen aan een aantrekkelijke leefomgeving in de regio Arnhem-Nijmegen. Het maakt deel uit van de herinrichting van de Nijmeegse stationsomgeving.

In het nieuwe Doornroosje kunnen twee keer zoveel bezoekers terecht als op de huidige locatie. Horecaondernemers in de omgeving van Doornroosje profiteren van de komst van de muziekliefhebbers en daarom levert het project ook nog eens werkgelegenheid op, zowel tijdens de bouw als daarna.

De gemeente Nijmegen ontvangt voor het project Doornroosje € 2 miljoen EFRO-subsidie.

3.2.2 Prioriteit 2: Geconstateerde uitvoeringsproblemen en gekozen oplossingsmaatregelen

De voortgang van Prioriteit 2 vraagt permanent aandacht van het programmamanagement en van de steden en de stedelijke netwerken. De steden onderkennen dat sommige projecten vertraging oplopen en hierdoor wellicht geheel moeten worden stopgezet. Zo heeft de gemeente Enschede een omvangrijk project bij het station

ingetrokken en daarvoor in de plaats een project in het gebied Stadsweide ingediend. Mede door het overleg van het programmasecretariaat met de gemeenten kunnen de meeste projecten die zijn geschikt snel worden gerealiseerd. Zo is het project Bereikbaarheid Kampen Noord in een jaar gerealiseerd.

In de vergaderingen van de Stuurgroep 2 en 3 staat de voortgang van het programma en van de potentiële projecten op de agenda. Dit onderwerp wordt per netwerk besproken zodat een goed overzicht ontstaat van de knelpunten en de alternatieven. Deze aanpak werkt stimulerend op de netwerken onderling.

3.3 Prioriteit 3 ‘Versterken aantrekkelijkheid steden’

Deze Prioriteit richt zich op het versterken van de attractiviteit van de grote steden. Hiermee worden de negen GSB-steden in Oost-Nederland (Almelo, Apeldoorn, Arnhem, Deventer, Ede, Enschede, Hengelo, Nijmegen en Zwolle) bedoeld.

De steden zijn door de concentratie van economische activiteiten en mensen belangrijk in de regionale economie. Ook hier geldt de regel dat investeren in innovatie en ondernemerschap vooral zin heeft als tegelijkertijd wordt geïnvesteerd in het op orde krijgen van de randvoorwaarden voor het woon- en leefklimaat in de steden. De steden kennen ook binnenstedelijke gebieden, waar de economische motor hapert omdat er knelpunten zijn ontstaan. Prioriteit 3 is gericht op het oppakken van hele specifieke knelpunten in een wijk of een gedeelte van de stad. Uitgangspunt voor handelen is het volgen van een integrale wijkaanpak, conform de voorgestelde nationale aanpak, zoals die is vormgegeven in het GSB (Grote Steden Beleid). Het uitgangspunt

Ringstraten (Nijmegen), gemeente Nijmegen De gemeente richt enkele straten rondom het winkelgebied van Nijmegen opnieuw in en draagt bij aan het opknappen van panden (waaronder gevels) om dit gebied aantrekkelijker te maken. Dit moet onder andere leiden tot verbetering van het ondernemersklimaat en de leefbaarheid van de ringstraten.

hierbij is de integrale benadering, gericht op een duurzame ontwikkeling van de stad. Er wordt zo aangesloten bij de aanpak zoals voorgestaan in artikel 8 van Verordening (EG) 1083/2006. Voor Prioriteit 3 is 10,4% van de middelen van het OP Oost beschikbaar. Deze Prioriteit is uitgewerkt in één maatregel.

Maatregel 3.1

Het doel van deze maatregel is het vergroten van de leefbaarheid en aantrekkelijkheid van de steden in Oost-Nederland door het aanpakken van prioritaire probleemsituaties in stadswijken op een integrale (en daarmee ook op een structurele en duurzame) manier. Dit wordt bereikt door het stimuleren van ondernemerschap in de wijk (economie), versterking onderwijsarbeidsmarktintegratie (sociaal), versterking wijk economie en binnenstedelijke werklocaties (fysiek) en het vergroten van de aantrekkelijkheid en leefbaarheid van de openbare ruimte.

3.3.1 Prioriteit 3: Verwezenlijking van de doelstellingen en voortgangsanalyse

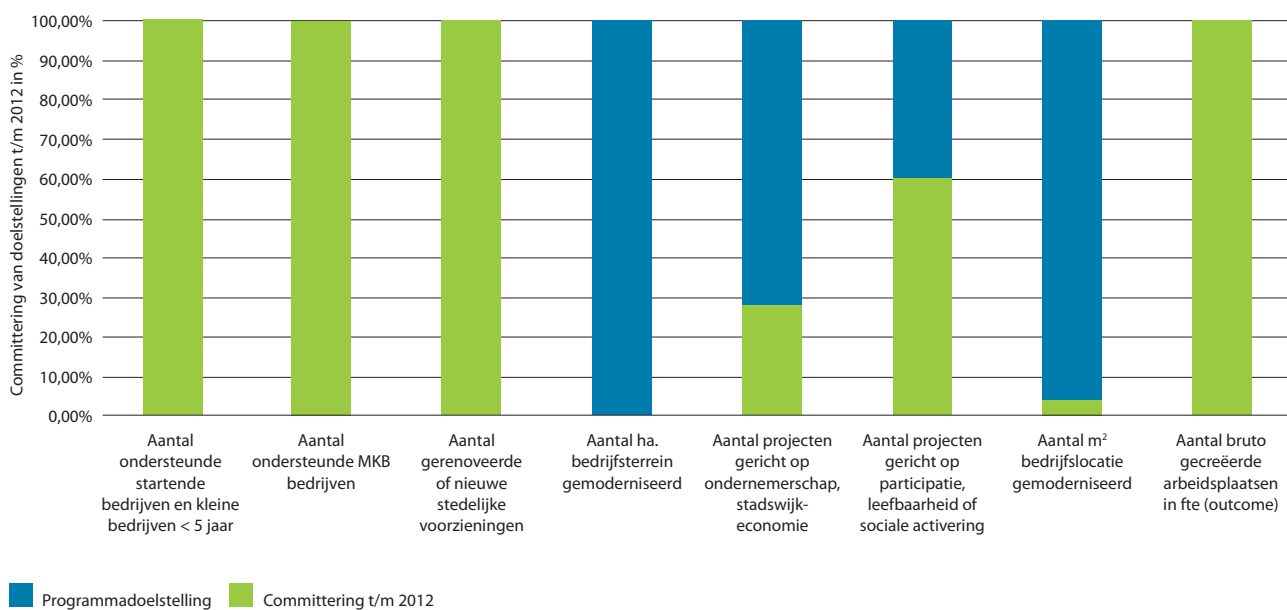
In het staafdiagram wordt de materiële voortgang van Prioriteit 3 tot en met 2012 weergegeven met de totaalscore

van de projecten op de indicatoren. In 2012 zijn vier projecten gehonoreerd van Prioriteit 3. De resultaten in het staafdiagram zijn de verwachte resultaten, zoals ze zijn vastgelegd in de beschikkingen van de projecten tot en met 2012.

Op basis van de resultaten in het diagram is te constateren dat met de beschikking van vier projecten in 2012 de verwachte waarden van de indicatoren voor Prioriteit 3 nog grote verschillen kent. De indicatoren 'Aantal ha bedrijventerrein gemoderniseerd' (0%) en 'Aantal m² bedrijfslocatie gemoderniseerd' (gestegen van 2,4% naar 4,4%) scoren laag. Projecten die zijn gericht op de ontwikkeling van bedrijfsterreinen blijven achter. Dit ligt enerzijds aan de prioritering in de steden, anderzijds komt dit door een verminderde vraag naar bedrijventerreinen door de economische crisis. Projecten op dit vlak worden bovendien vooral onder maatregel 2.2 ingediend.

Vier indicatoren scoren al 100%, waaronder 'Bruto gecreëerde arbeidsplaatsen'. Deze indicator is flink toegenomen en heeft een verwachte waarde die ruim drie keer de prioriteitsdoelstelling bedraagt. De indicator 'Aantal projecten gericht op ondernemerschap, stadwijk economie' is gestegen tot 28% en die van 'Aantal projecten gericht op participatie, leefbaarheid of sociale activering' tot 60%. Omdat er nog een aanzienlijk

Diagram prestaties Prioriteit 3

budget beschikbaar is voor Prioriteit 3 overlegt het programmasecretariaat met gemeenten om in projecten ook de achterblijvende indicatoren te realiseren.

Uit het overzicht van de financiële voortgang van Prioriteit 3 blijkt dat, op basis van de gecommitteerde bedragen, in 2012 ruim € 1.200.000 meer is gecommitteerd dan de overeenkomstige gebudgetteerde jaartranche in projecten. De versnelling in de committeringen is daarmee gerealiseerd, maar het is noodzakelijk deze versnelling te continueren. De verwachting is dat het hoge committeringstempo aan kan houden door drie projecten die ultimo 2012 al in behandeling zijn en enige projecten waarvan wordt verwacht dat ze begin 2013 hun aanvraag indienen.

In het overzicht van financiële gegevens is voor de aansluiting op de voorgaande jaarverslagen en de rapportage 2011 evenals bij de andere Prioriteiten een rij 'wijzigingen' toegevoegd. In 2012 hebben zich bij Prioriteit 3 geen wijzigingen voorgedaan. Zoals verwacht in 2012 is de uitvoering van Prioriteit 3 verder versneld. Projecten van deze Prioriteit kennen wisselende ontwikkelperiodes. Als infrastructurele wijzigingen passen in het vigerende bestemmingsplan kan een project snel worden uitgevoerd. Als dat niet zo is en een gemeenteraad ook nog geen kredieten heeft vastgesteld, dan is de periode vaak aanzienlijk langer. Diverse projecten o.a. in Enschede en

Financiële gegevens Prioriteit 3 op basis van beschikking tot en met 2011 en in 2012 (in €)

JAAR	TSK	EFRO GECOMMITTEERD	EFRO BEGROOT	RIJK	REGIO	PRIVAAT
t/m 2011	25.089.139	8.279.472	11.995.000	2.600.000	13.159.007	1.050.660
Wijzigingen	0	0	0	0	0	0
2012	10.646.672	3.708.771	2.547.000	600.000	3.269.500	3.068.401
Totaal	35.735.811	11.988.243	14.542.000	3.200.000	16.428.507	4.119.061

Deventer zijn eind 2012 in voorbereiding en kunnen in de eerste helft van 2013 worden beschikt en uitgevoerd.

Er zijn in 2012 acht projectaanvragen ingediend. Samen met één openstaand project uit 2011 komt het aantal projecten in behandeling op negen. Hiervan zijn er vijf voorgelegd aan de Stuurgroep Prioriteit 2 en 3, waarvan er weer vier zijn beschikt door de Managementautoriteit. Twee projecten hebben door financieeljuridische risico's besloten hun aanvraag in te trekken.

Project in maatregel 3

Herinrichting kenniscampus Ede

Dit project omvat de herinrichting rond de kenniscampus Ede. Hierbij worden de Zandlaan en omliggende wegen ontwikkeld en aangepast om zo een herkenbaar en aantrekkelijk gebied te creëren. De kenniscampus Ede is een belangrijke schakel in de Kennisas Ede-Wageningen en een onderdeel van de innovatieve regio Food Valley. De gemeente Ede ontvangt voor de herinrichting € 1.117.500 EFRO-subsidie.

Leer- en Werkboerderij Hengelo helpt jongeren met afstand tot de arbeidsmarkt

De stichting Ambiq (Hengelo) knapt een vervallen boerderij op tot leerwerkboerderij voor jongeren met een achterstand op de arbeidsmarkt. Deze jongeren hebben vaak een verstandelijke beperking, een ontwikkelingsachterstand en/of met gedragsproblematiek. Zij worden op de boerderij begeleid in hun ontwikkeling naar de vooral agrarische arbeidsmarkt. Het betreft banen in de groenvoorziening en dierverzorging. De leerwerkboerderij is gevestigd op het terrein van het Hengelose gezondheidspark.

Stichting Ambiq ontvangt voor het project leerwerkboerderij op het gezondheidspark in Hengelo ruim € 190.000 EFRO-subsidie.

3.3.2 Prioriteit 3: Geconstateerde uitvoeringsproblemen en gekozen oplossingsmaatregelen

Dit verslagjaar is de uitvoering van Prioriteit 3 met een hogere committering dan begroot aan het versnellen ten opzichte van voorgaande programmajaren. Gezien de omvang van de committeringen en de omvang van de in behandeling zijnde projecten is er vertrouwen dat Prioriteit 3 op 100% committering uitkomt.

De problemen die genoemd zijn bij Prioriteit 2 gelden ook voor Prioriteit 3. Voor beide Prioriteiten worden grotendeels dezelfde maatregelen genomen.

***Revitalisatie
Klarendalseweg
Arnhem***

**KEES VAN MIERLO, EIGENAAR RESTAURANT GOED PROEVEN,
KAREL STOLK PROJECTLEIDER VAN DE GEMEENTE ARNHEM EN
PIETER JONGELIE, CONCEPTONTWIKKELAAR VAN HET MODEKWARTIER IN DE WIJK**

***“Effect van de opknopbeurt van Klarendal
verspreidt zich als olievlek over de
aangrenzende wijken.”***

De volkswijk Klarendal aan de rand van het Arnhemse stadscentrum was in 2000 ernstig verpauperd. Criminaliteit vierde hoogtij en van een veilige doorgang door de wijk kon je alleen maar dromen. In datzelfde jaar sloegen de stichting Volkshuisvesting en de gemeente Arnhem de handen ineen om deze 'vergeten' wijk nieuw leven in te blazen. Klarendal als nooit tevoren!

Arnhemse wijk Klarendal heeft landelijke uitstraling

De sociale en economische herovering van een vergeten buurt

"In de jaren '70 bracht ik in deze wijk sigaretten rond in de horeca," vertelt Kees van Mierlo. "Bij sommige cafés was je de koopwaar al kwijt voordat het in de automaat zat. Ik was opgelucht als ik de wijk weer uit was." Nu is Van Mierlo eigenaar van restaurant Goed Proeven, algemeen bekend als het centrale afspreekpunt van de wijk. Samen met projectleider Karel Stolk van de gemeente Arnhem en Pieter Jongelie, conceptontwikkelaar van het Modekwartier in de wijk, vertelt hij over de wonderbaarlijke

metamorfose van de verpauperde volksbuurt.

100% Mode

Pieter Jongelie was van 2005 tot 2008 projectleider van 100% Mode, een project met de hoofddoelstelling om vijftig modeondernemers naar de wijk te halen. "Door ze een woon-, werk- en winkelplek te bieden," legt hij uit. "Klarendal is van oorsprong een wijk met veel winkeltjes. Dat was, ondanks de vele coffeeshops en afbraakpanden, door je ooghalen nog te zien. Samen

met Volkshuisvesting, de creatieve ondernemers en de Klarendallers stelden we een plan van aanpak op om de wijk weer te verbinden met het stadscentrum."

Opkopen van panden

Eerst was er het overleg tussen alle betrokkenen. Daarna gingen de handen uit de mouwen. Volkshuisvesting kocht panden op in de wijk, knapte ze op en maakte ze geschikt voor de modeondernemers. In 2005 gingen de eerste vier modewinkeltjes open.

“Iedereen wil dat het met iedereen goed gaat.”

Wonen en werken

“Het begon met mode”, zegt Jongelie. “Maar het is de bedoeling dat er uiteindelijk diversiteit in het winkelaanbod komt. Inmiddels hebben zich ook andere creatieve ondernemers in de wijk gevestigd.” Kees van Mierlo: “En vergeet de inbreng van de bewoners niet. De Klarendallers zijn zeer belangrijk voor het slagen van dit project. Zij moeten hier wonen en leven en zorgen voor samenhang in de wijk.”

Openbare ruimte

Om de leefbaarheid te vergroten ging de gemeente Arnhem aan de slag met de openbare ruimte. “Tussen 2008 en 2010 hebben we met het project ‘Revitalisatie Klarendalseweg en omgeving’ de kers op de taart kunnen zetten”, vertelt projectleider Karel Stolk enthousiast. “Dat hebben we te danken aan de EFRO-subsidie. Dat maakte het mogelijk om voor de inrichting van de openbare ruimte andere materialen te gebruiken dan gebruikelijk. Bijvoorbeeld geen betonklinkers en de grijze stoeptegels, maar een mooi gebakken steen voor de straten

en de trottoirs. En ook mooie klassieke straatverlichting. Nu sluit de openbare ruimte naadloos aan bij de nieuwe uitstraling van de wijk. Die uitstraling past bij de grotere ambitie van de wijk. Een wijk waar wonen, werken en leven en creativiteit en ondernemen bij elkaar komen. En waar aandacht is voor elkaar en de omgeving.”

“In Klarendal wil je wonen”

Pieter Jongelie: “Klarendal is geworden van een wijk waar je niet wilde komen tot een wijk waar je wilt wonen. Het feit dat Volkshuisvesting, de gemeente, de Klarendallers en de ondernemers hierin samen zijn opgetrokken, geeft veel meerwaarde aan het project en de uitstraling van de wijk. En we zijn er nog niet. De ontwikkeling van de wijk zit nog in haar pubertijd. Het wordt nog veel mooier.”

Economische voorspoed

Door de opknopbeurt zit Klarendal economisch enorm in de lift. Het was bijna nul. “Nu werken in Goed Proeven alleen al dertig mensen”, benadrukt Kees van Mierlo. “Verder

heeft de wijk diverse modeateliers en andere creatieve ondernemers”, vult Jongelie aan. “Er zijn leuke eet- en drinkgelegenheden. Ook Klarendallers zelf openen hun eigen winkeltjes. Een deel van het vastgoed is opgewaardeerd. Er komen jonge mensen, en dat inspireert. Iedereen wil dat het met iedereen goed gaat.”

Kansen voor Oost-Nederland

De revitalisatie van de Klarendalseweg en omgeving biedt kansen voor de (creatieve) ondernemers in wijk en voor hun toeleveranciers. De revitalisatie van de wijk Klarendal verspreidt zich als een olievlek door de aangrenzende wijken die het goede voorbeeld volgen. Ten slotte zorgt het Modekwartier voor een landelijke uitstraling voor Arnhem als dé Modestad van Nederland. Regelmatig bezoeken delegaties uit het land de wijk om te kijken wat er gerealiseerd is.

Eindbegunstigde: Gemeente Arnhem

- **Totale publieke financiering: € 1.849.000**
- **Toegekende EFRO-subsidie binnen het totaal: € 1.000.000**
- **Looptijd: 1 april 2008 t/m 30 juni 2010**

4. EFRO-/CF-programma's: grote projecten

Dit hoofdstuk heeft betrekking op grote projecten als bedoeld in artikel 39 van Verordening (EG) Nr. 1083/2006 van 11 juli 2006 van de Raad houdende algemene bepalingen voor de inzet van Structuurfondsen. Het betreft projecten waarvoor de totale kosten hoger zijn dan € 25 miljoen voor milieuprojecten of hoger dan € 50 miljoen voor projecten op andere gebieden. Aangezien het GO-programma in die zin geen grote projecten kent, is dit hoofdstuk niet van toepassing.

5. Technische bijstand

Dit hoofdstuk geeft een toelichting op het gebruik van de Technische Bijstand in 2012, die als een afzonderlijke Prioriteit valt onder de Managementautoriteit. De uitgevoerde activiteiten en de resultaten worden omschreven.

Algemene doelstelling

De algemene doelstelling van Prioriteit 4 Technische Bijstand is een efficiënt en effectief beheer van het OP Oost. Technische Bijstand valt als afzonderlijk project onder de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de Managementautoriteit. Functioneel is de uitvoering van dit project ondergebracht bij het programmabureau GO bij de subsidieafdeling van de provincie Gelderland.

Op 18 januari 2008 heeft het Comité van Toezicht op basis van de vastgestelde tabel voor Prioriteit 4 de 'Meerjarenbegroting Technische Bijstand' voor het OP Oost vastgesteld. In deze begroting wordt bij de besteding van de beschikbare middelen er rekening mee gehouden dat na afloop van de programmaperiode nog enige tijd gemoed is met de afronding van de projecten en de eindafrekening van het programma. De realisatie van de Totale Subsidieerbare Kosten van Prioriteit 4 is daarom gespreid over de periode 2007 t/m 2015. Deze strategie betekent voor de rapportage in dit jaarverslag dat de realisatie achterblijft bij de begroting. Feitelijk wordt er dus gespaard voor een kwalitatief hoogwaardige afronding van het programma na 2013.

Voor Prioriteit 4 was in 2012 een budget voorzien van € 1.952.000. De financiering van dit budget is opgebouwd voor 50% uit EFRO-middelen en voor 32,5% uit bijdragen

van de provincie Gelderland en voor 17,5% uit bijdragen van de provincie Overijssel.

De Technische Bijstand financiert de organisatiestructuur van het programma.

De uitgevoerde acties hebben betrekking op de volgende aspecten:

- Ondersteuning van de Managementautoriteit, Stuurgroepen en Comité van Toezicht;
- Ondersteuning projectontwikkeling en projectvoorbereiding;
- Financieel beheer en administratie;
- Controle en toezicht op de (uitvoering van) de projecten;
- Monitoring en evaluatie van de voortgang van het programma;
- Voorlichting en communicatie;
- Toezicht, evaluatie, voorlichting en controle van het programma.

De activiteiten in Prioriteit 4 worden vooral uitgevoerd door het programmabureau GO van de provincie Gelderland en het Europoloket van de provincie Overijssel. Sinds maart 2011 is dat inclusief de communicatieactiviteiten die tot dan toe door een extern

Financiële gegevens (in euro's) Prioriteit 4 Technische Bijstand t/m 2012

JAAR	TSK	EFRO GECOMMITTEERD	EFRO BEGROOT	RIJK	REGIO	PRIVAAT
t/m 2011	5.860.247	2.930.123	4.596.000	0	2.930.124	0
Wijzigingen	-53.599	-26.799	0	0	-26.800	0
2012	1.179.111	589.556	976.000	0	589.556	0
Totaal	6.985.759	3.492.880	5.572.000	0	3.492.880	0

bureau werden uitgevoerd. Ook wordt gebruik gemaakt van specialistische externe expertise en ondersteuning voor bijvoorbeeld het beheersysteem en projectontwikkeling. Voor de inhuur van de noodzakelijke personele capaciteit voor het programmabeheer is in 2008 een Europese aanbesteding uitgezet en afgerond met de gunning aan ERAC BV. Het contract - met een oorspronkelijke looptijd tot november 2012 en met een optie tot verlenging - hebben we in juni 2012 verlengd tot 1 november 2016. In verband met de afbouw van de werkzaamheden voor het GO-programma is daarbij rekening gehouden met de mogelijkheid tot gefaseerde afbouw van de inzet van ERAC.

Financiële uitputting

De wijzigingen t/m 2011 hebben betrekking op kosten van onderhoud aan computerhardware die de provincie Gelderland heeft doorbelast naar de Managementautoriteit. Na overleg met de Certificeringsautoriteit is gebleken dat de kosten niet-subsidiabel zijn omdat aan de doorbelasting geen één-op-éénrelatie ligt met individueel aantoonbare facturen. In verband hiermee dienen deze kosten buiten de Technische Bijstand te worden gehouden.

Op basis van de financiële gegevens van Prioriteit 4 is op te maken dat in 2012 de gerealiseerde kosten 60% bedragen ten opzichte van het begrote bedrag voor dit verslagjaar. De cumulatieve realisatie voor de periode tot en met 2012 blijft met 63% achter bij de raming en is hiermee ten opzichte van 2011 vrijwel gelijk gebleven. De lagere realisatie heeft vooral te maken met de lager dan geraamde kosten in 2007 en 2008. Doordat de start van het programma pas in 2008 was, is in deze jaren slechts een klein gedeelte van de kosten gemaakt.

In 2011 gingen wij er nog van uit dat de in het verleden (vanaf 2009) gemaakte investeringskosten voor automatisering zouden kunnen worden toegerekend aan de kosten Technische Bijstand. Bestudering van deze kosten heeft ertoe geleid dat de subsidiabiliteit van deze kosten niet met zekerheid is vast te stellen. Derhalve is besloten deze kosten niet te declareren.

Een belangrijk deel van het budget wordt aangewend voor de inhuur van personele capaciteit voor het programmabeheer. De capaciteit lag in 2012 op vrijwel hetzelfde niveau als in 2011. Het subsidieprogramma is volop in uitvoering en de nadruk van de werkzaamheden ligt op de stroom aan voortgangsrapportages en

eindafrekeningen. Zoals was verwacht zijn de kosten voor de ondersteuning van potentiële aanvragers voor Prioriteit 1, Innovatiekracht, kenniseconomie en ondernemerschap, aanzienlijk afgenomen. In verband met gerealiseerde vrijval en het besluit tot overcommitting is nog beperkt ondersteuning nodig voor nieuwe aanvragen. In verband daarmee is de hiervoor verstrekte opdracht aan Oost NV met een half jaar verlengd tot en met juni 2013.

5.1 Op te leveren instrumenten

Administratieve organisatie

In 2012 is de derde aanpassing van de beschrijving van de administratieve organisatie doorgevoerd.

Om aansluiting te krijgen met de termijnen van de Algemene subsidieverordening Gelderland 1998 is de termijn waarbinnen de Managementautoriteit een subsidieaanvraag moet beoordelen, aangepast.

De jurist en de financiële specialist beoordelen of de risico's in het preadvies toereikend zijn weergegeven én of deze risico's in het vervolg van de beoordeling van de aanvraag oplosbaar zijn ondermeer door in de beschikking gerichte verplichtingen of voorwaarden op te nemen die de risico's ondervangen. Beiden dienen te paraferen op het preadvies dat naar de Stuurgroep gaat.

De automatische koppeling tussen het subsidie-monitoringsysteem SUM en de provinciale financiële administratie is beschreven.

De gewijzigde beschrijving van de administratieve organisatie is in de (schriftelijk afgewikkelde) vergadering van 17 december 2012 Comité van Toezicht behandeld en op 18 januari 2013 ter kennisneming aangeboden aan de Auditautoriteit en Certificeringsautoriteit.

Digitaal beheersysteem

De automatiseringsomgeving is in 2012 in een fase van beheer aanbeland en er is minder nadruk gelegd op verdere optimalisering. Sinds juni 2012 is ook voor de EFRO-projecten de geautomatiseerde koppeling gerealiseerd met het financiële systeem Oracle Financials waardoor betalingen rechtstreeks uit SUM kunnen worden aangestuurd.

Voor het landelijke systeem MSF (Monitor Structuur Fondsen) heeft het ministerie van Economische Zaken in

overleg met de vier Managementautoriteiten in 2011 besloten tot een aanpassing. In het proces van indienen van een uitgavenstaat is een tussenstap gecreëerd waarbij de Managementautoriteit en de Certificeringsautoriteit hem samen verifiëren en daarop meer controle krijgen voordat hij wordt ingediend. De Managementautoriteiten krijgen ook meer flexibiliteit bij het opstellen van een uitgavenstaat door van een project tot een bepaalde datum voortgangsrapportages mee te nemen. De realisatie van de MSF-aanpassing is in het najaar van 2012 uitgevoerd en bevindt zich nog in de testfase.

Systeemaudit en projectaudits 2010-2011

De Auditautoriteit heeft in het controlejaar 2011-2012 in twee tranches de systeemaudit uitgevoerd. In de beoordelingsperiode 1 juli 2011 t/m 30 juni 2012 heeft de Auditautoriteit haar onderzoek gericht op alle essentiële vereisten (EV):

- EV nr. 1 Toewijzing van functies en functiescheiding bij de Managementautoriteit;
- EV nr. 2 Procedures voor de selectie van projecten;
- EV nr. 3 Informatievoorziening voor de begeleiding van begunstigden;
- EV nr. 4 Procedures bij managementverificaties;
- EV nr. 5 Controlespoor;
- EV nr. 6 Betrouwbaarheid van geautomatiseerde systemen;
- EV nr. 7 Opvolging ontdekte systeemfouten.

Om een oordeel te kunnen geven over het effectief functioneren van het management- en controlesysteem (MCS) van Managementautoriteit Oost heeft de Auditautoriteit vooral de opvolging getoetst van openstaande punten uit de voorgaande systeemaudit.

Voor Essentiële Vereiste nr. 6 Betrouwbaarheid van geautomatiseerde systemen heeft de Auditautoriteit in het controlejaar 2011-2012 voor de tweede maal het onderzoek gedaan. De Auditautoriteit is hiermee in het najaar 2011 gestart en de memo van bevindingen met EV nr. 6 is op 11 juni 2012 besproken met de Managementautoriteit. Er zijn nog enkele verbeteringen door te voeren maar deze zijn niet zodanig dat geconcludeerd moet worden dat het systeem niet of gedeeltelijk niet functioneert. Er zijn voldoende (compenserende) beheersmaatregelen getroffen.

Op basis van de in 2011 ingediende betaalaanvragen bij de Europese Commissie heeft de Auditautoriteit in het

controlejaar 2011-2012 een steekproef met controles bij negen projecten uitgevoerd. De werkelijk geconstateerde foutfractie was slechts 0,06% en zit ruim onder de maximaal aanvaardbare foutmarge van 2% van de gedeclareerde uitgaven over 2011.

In 2012 heeft het ministerie van Economische Zaken haar advies verstrekt over de arbitragezaak die was voorgelegd naar aanleiding van één van de projectaudits in het controlejaar 2010-2011. Met het advies is het standpunt van de Managementautoriteit bevestigd. De Auditautoriteit heeft ingestemd met het advies.

Op 17 december 2012 heeft de Managementautoriteit het controleverslag en het jaarlijkse oordeel van de Auditautoriteit ontvangen. Hieruit blijkt dat het beheers- en controlesysteem van de Managementautoriteit voldoende effectief heeft gefunctioneerd.

De Auditautoriteit constateert opnieuw een effectief functionerend Management Control Systeem (MCS) van de Managementautoriteit Oost met een onverminderde aandacht voor kwaliteitsverbetering. Op een beperkt aantal punten is verbetering mogelijk. Deze aandachtspunten voor verdere verbetering zijn in goed onderling overleg besproken en al tijdens de uitvoering en afwikkeling van de systeemaudit op goede wijze opgepakt door de Managementautoriteit.

Deze positieve ontwikkelingen hebben ertoe bijgedragen dat de Managementautoriteit in het controlejaar 2011-2012 in de hoogste categorie 1 is ingeschaald en dat is de schaal >90% goed. Dit is een verbetering ten opzichte van het voorgaande controlejaar waar nog sprake was van inschaling in categorie 2. Deze verbetering is bereikt zonder dat de administratieve lasten op het gebied van Technische Bijstand zijn gestegen.

Naar aanleiding van het late tijdstip van ontvangst van het controleverslag en jaarlijkse oordeel heeft de Auditautoriteit in samenspraak met alle Managementautoriteiten aangegeven in 2013 te komen tot een snellere doorlooptijd van afronding van de systeem- en de projectaudits. Dit beperkt de belasting voor de projectuitvoerders en geeft de Managementautoriteit de gelegenheid binnen een redelijke termijn adequaat te reageren op de rapportages van de Auditautoriteit.

6. Voorlichting en Publiciteit

In 2007 is, conform artikel 2 van de Verordening (EG) Nr.1828/2006 van de Europese Commissie, het communicatieplan GO Gebundelde Innovatiekracht voor de programmaperiode 2007-2013 opgesteld door de Managementautoriteit Oost en de leden van Gedeputeerde Staten van provincie Gelderland samen. In 2008 is het plan vastgesteld. Conform artikel 4 (EG) Nr.1828/2006 wordt in dit hoofdstuk informatie verschaft over de voortgang in de uitvoering van het communicatieplan over verslagjaar 2012. Dit hoofdstuk zoomt in op de uitgevoerde publiciteits- en voorlichtingsmaatregelen en de ingezette communicatiemiddelen.

Het communicatieplan GO beschrijft op hoofdlijnen het communicatiebeleid van het GO-programma voor de gehele programmaperiode. In 2012 heeft de communicatieadviseur van de Managementautoriteit gewerkt aan verschillende activiteiten die zijn afgeleid uit het communicatieplan.

De activiteiten waren gericht op het brede publiek of specifiek op doelgroepen. In het verlengde hiervan zijn communicatieactiviteiten over de vorderingen in het GO-programma uitgevoerd.

In december 2011 is, vooruitlopend op het volgende programmajaar, een jaarplan met communicatieactiviteiten voor 2012 opgesteld.

6.1 Externe communicatie

www.go-oostnederland.eu

De website www.go-oostnederland.eu blijven we voorzien van relevante en actuele informatie over het GO-programma. Er verschijnen nieuwsberichten en nieuwe downloads voor projectuitvoerders. De digitale nieuwsbrieven hebben een vaste plek gekregen op de website en zijn daardoor makkelijk terug te vinden en na verzending op de site te raadplegen. Ook is er een actueel overzicht van de beschikte projecten. De website is gelinkt aan de website van de provincies Gelderland en Overijssel en aan de website van de vijf stedelijke netwerken en de drie valleys. Het uitgangspunt voor de website is bezoekers duidelijk te maken waar ze informatie kunnen vinden.

Nieuwsbericht op de website www.go-oostnederland.eu

Twee EFRO-projecten hoog genoteerd in MKB Innovatie Top 100

Syntens Innovatiecentrum, NL Octrooicentrum, Mercedes-Benz en NRC Handelsblad presenteerden op 4 juni 2012 voor de zevende keer de MKB Innovatie Top 100. Deze ranglijst met 100 concrete innovaties wordt gezien als de grootste en belangrijkste innovatieprijs voor bedrijven in het MKB. Het bedrijf BMA Ergonomics uit Zwolle behaalde een 7e plaats met een slimme stoel voor een betere zithouding. De elektrische bakfiets voor het vervoer van kinderen GoCab van het Gelderse bedrijf Van Raam eindigde op plaats 14.

Zitgedrag

De Axia® Smart Chair monitort het zitgedrag van de gebruiker met sensoren die feedback geven. Zit je verkeerd, dan maakt de stoel je daarvan bewust met een trilsignaal. Een label aan de zitting laat zien hoe het zitgedrag het afgelopen uur was. Uiteindelijk gaat de gebruiker fitter naar huis. Het project ontving € 543.258 EFRO-subsidie.

Kindervervoer

De GoCab is een elektrische bakfiets die acht kinderen droog en veilig kan vervoeren. De bakfiets fietst licht door de elektrische ondersteuning en wordt ingezet als alternatief voor taxibusjes. Van Raam eindigde als enige van

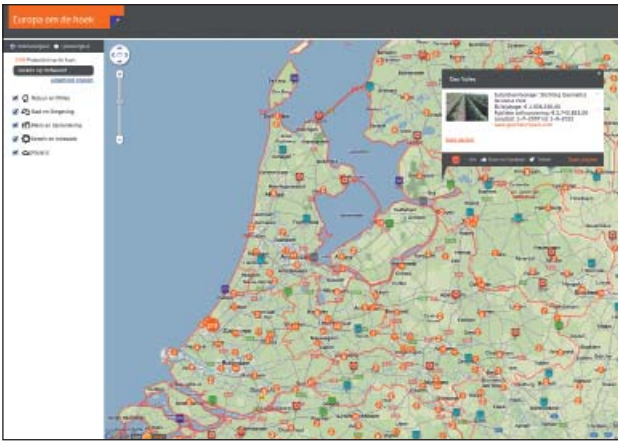
de aanbieders van alternatief kindervervoer in de MKB Top 100. Het project ontving € 115.100 EFRO-subsidie.

Nominaties

De jury, onder leiding van Alexander Rinnooy Kan, beoordeelde de nominaties op basis van originaliteit, impact, mate van bescherming, verkrijgbaarheid en de omzetspotentie.

Succesvolle innovaties

Aan de MKB Innovatie Top 100 is bewust geen prijs verbonden. De kracht van het initiatief is te laten zien waartoe het MKB in staat is. De 100 bedrijven en hun innovaties zijn te vinden op www.syntens.nl/innovatietop100.

Website 'Europa om de hoek' (www.europaomdehoek.nl)

De projectenkaart 'Europa om de hoek' maakt sinds eind 2009 ook integraal deel uit van de GO-website. De projectenkaart geeft op een laagdrempelige wijze informatie over met Europese subsidie gefinancierde projecten in heel Nederland. De informatie is gericht op (potentiële) projectuitvoerders, journalisten, bestuurders en ambtenaren van de Europese Structuurfondsen en op het grote publiek. 'Europa om de Hoek' is gekoppeld aan het datasysteem Monitor Structuur Fondsen (MSF). De koppeling aan deze database met alle projecten heeft als voordeel dat de op de website getoonde informatie actueel en correct is.

Dag van Europa, 9 mei 2012

Op 9 mei, de Dag van Europa, werd op de provinciehuizen van Gelderland en Overijssel de Europese vlag gehesen.

Europa Kijkdagen, 10 en 11 mei 2012

Op 10 en 11 mei kon iedereen zien wat er gebeurt met geld uit verschillende Europese subsidieprogramma's tijdens de Europa Kijkdagen. Meer dan 100 projecten waren gratis toegankelijk, waaronder elf Gelderse en Overijsselse. In totaal bezochten ruim 620 belangstellenden de Gelderse en Overijsselse projecten (in 2011 ruim 300).

De projecten lieten zien dat Europa niet ver weg is en dat Europees geld ook dichtbij huis wordt uitgegeven. Dit maakt duidelijk hoe de EU, de Nederlandse overheid, het bedrijfsleven en kennisinstellingen samenwerken aan de versterking van de economie. De Gelderse gedeputeerde Annemieke Traag bracht op 11 mei een werkbezoek aan het project Wonen, leren, werken in Malburgen (Arnhem).

Alle projecten en programma's hebben hun netwerken ingeschakeld om te communiceren: op websites, in

nieuwsbrieven en social media. Google scoort 30.800 hits op 'Europa Kijkdagen' (in 2011: 15.000). De website www.europaomdehoek.nl trok in de maanden april en mei 13.543 bezoekers (in 2011: 10.500). Sinds de oprichting (november 2009) is het maandelijks gemiddelde 1160 bezoekers.

De Europa Kijkdagen zijn door de Europese Commissie als 'best practice' aangeduid op het gebied van 'major annual information activity' (artikel 7 uit Verordening 1828) door de samenwerking tussen de Managementautoriteiten en met de Interregprogramma's. De Europa Kijkdagen worden opgenomen in een handboek communicatie: 'INFORM guidance note on publicity and communication' als leidraad bij de communicatieverordening.

Tweets

Julie d'Hondt

8 May

@OostNederlandEU

In Wageningen worden mbv EU-geld duurzame bouwmaterialen ontwikkeld. Te bewonderen tijdens Europa kijkdagen 11 /12 mei
<http://www.europaomdehoek.nl/kijkdagen/provincie/gelderland>

Omroep Gelderland

11 May

@OmroepGLD

Europese kijkdagen bij projecten
<http://dlvr.it/1YB0HD>

Gedeputeerde Annemieke Traag bezoekt Malburgen tijdens Europa Kijkdagen op 11 mei

Deelname beurzen en bijeenkomsten

Regelmatig legt het GO-team bezoeken af om het programma beter over het voetlicht te brengen, te netwerken, belangstelling te tonen en opgedane kennis te delen. Hiermee wordt op een praktische manier kennis verspreid over het opzetten en uitvoeren van een Europees programma. Het GO-team heeft dit jaar niet met een stand deelgenomen aan events, aangezien het budget voor het grootste deel beschikt is. Het team was wel aanwezig bij verschillende bijeenkomsten om te netwerken en contacten te onderhouden. Hieronder een chronologische samenvatting van de bezochte bijeenkomsten.

Health Event in Nijmegen

Op 15 maart organiseerde Health Valley het Health Event in de Vereniging in Nijmegen. Enkele medewerkers van het GO-team bezochten het om zich te laten informeren en te netwerken. Dit is in lijn met onze aanpak om bij bestaande bijeenkomsten en events aan te sluiten om onze zichtbaarheid te vergroten en de banden met huidige relaties aan te halen en toekomstige relaties te ontmoeten. Het Health Valley Event trok meer dan 800 bezoekers. Minister Edith Schipper sprak de bezoekers via een videoverbinding toe. Ze werd geïnterviewd door hoogleraar Bas Bloem, Zorgheld en Nijmegenaar van het Jaar. De minister zei dat er voor veelbelovende innovatieprojecten investeringskapitaal beschikbaar is, ondanks de druk van bezuinigingen en economisch mindere tijden.

Praktijkcongres Het Innoversum

Het Innoversum is een praktijkcongres over ondernemerschap, technologie en innovatie in de Grolsch Veste in Enschede en wordt jaarlijks georganiseerd door het Innovatieplatform Twente. Op 9 mei werd het voor de derde keer georganiseerd met als thema: innovatie met maatschappelijke impact. Er was speciale aandacht voor innovaties op het gebied van duurzame energie, publieke veiligheid en zorg. Het was een geslaagd congres door de combinatie van praktijkcases, de mogelijkheid tot netwerken, de UT Innovatielezing en de finale van de EW/Saxion Ondernemers Award. De EFRO-projecten VentureLab Twente en MAIN MEP presenteerden zich tijdens het congres. Ruim 700 bezoekers bezochten het Innoversum.

Food Valley Expo

Op 25 oktober was de jaarlijkse Food Valley Expo op congressentrum Papendal. De expo wordt georganiseerd

door de stichting Food Valley in samenwerking met bedrijven, kennisinstellingen en intermediaire organisaties. Het evenement viel dit jaar samen met het AgriFood Career Event. Dat bleek een geslaagde combinatie; het aantal (internationale) bezoekers liep op tot ruim 1000. In de drukbezochte Pitch Kitchen-sessie werd het publiek geïnformeerd over innovatieprojecten uit de foodsector. Medewerkers van de Alliantie Voeding, het InnoSportlab Papendal, Qlip en de Radboud Universiteit presenteerden hun EFRO-projecten.

Kennisplatform in Nijverdal

Op 15 november vond in Nijverdal het kennisplatform 'Positie nemen in de duurzame leefomgeving' plaats. Een van de workshops was: 'EU-kansen en middelen voor duurzaamheid'. In deze workshop informeerde een van de programmamanagers van het GO-team belangstellenden over respectievelijk de invloed van de EU op een duurzame leefomgeving, wat Nederlandse overheden kunnen doen om daar meer van te weten te komen en dat te beïnvloeden en welke financiële middelen er nu en in de toekomst (2014-2020) zijn. Als voorbeeld van een duurzaam project dat met EFRO-subsidie tot stand is gekomen werd Duurzame binnenstadsdistributie Deventer toegelicht.

Projectactiviteiten

25^e innovatieproject

Het project Gelderland voor Innovaties heeft als doel Gelderse ondernemers te ondersteunen bij het financieren van innovatieve projecten. PB International (Zelhem) is de 25^e deelnemer aan dit fonds. Ter gelegenheid daarvan bezocht de Gelderse gedeputeerde Annemieke Traag op 14 mei dit bedrijf. Zij nam een nieuwe productiestraat in gebruik.

Gelderland voor Innovaties geeft financiële steun aan innovatieve MKB-bedrijven die moeilijk aan reguliere financiering kunnen komen. Door de toekenning van gelden kunnen bedrijven innovatieve projecten uitvoeren en daarmee vaak groei realiseren. Een van de voorwaarden is dat de bedrijven een relatie hebben met de sectoren voeding, gezondheid of technologie. Gelderland voor Innovaties wordt uitgevoerd door Participatiemaatschappij Oost Nederland (PPM Oost) en Oost NV.

PB International is gespecialiseerd in het oplossen van legionellaproblemen in watersystemen. Het Ruurlose bedrijf Phortman Medical presenteerde zich ook tijdens de bijeenkomst. Het bedrijf ontwikkelt medische

Openingshandeling laboratorium & bezoekerscentrum TPRC door onder andere Overijssels gedeputeerde Theo Rietkerk.

gasafnamepunten en heeft ook financiering ontvangen van Gelderland voor Innovaties.

Opening TPRC

Het ThermoPlastic Composite Research Center (TPRC) heeft dinsdag 26 juni in Enschede het nieuwe laboratorium annex bezoekerscentrum in gebruik genomen. Gedeputeerde Theo Rietkerk, Loek de Vries van Koninklijke Ten Cate en Ed Brinksma van de UTwente verrichtten samen de openingshandeling.

TPRC richt zich op onderzoek naar thermoplastische composieten. Dit zijn kunststoffen die zowel stevig als licht zijn. Daardoor zijn ze breed toepasbaar in allerlei producten in de vliegtuigbouw en civieltechnische bouw, zoals bruggen, en ook in bijvoorbeeld auto's en windmolens. De belangstelling voor thermoplastische composieten en de toepassingsmogelijkheden ervan nemen sterk toe. Klanten willen producten die lichter, kostenefficiënter en steeds milieuvriendelijker zijn.

Met het laboratorium kunnen op kleine schaal thermoplastische composieten worden geproduceerd, geanalyseerd en getest. Het doel hiervan is toepassingen te vinden om op grote schaal commercieel te kunnen laten produceren. TPRC wil meer bedrijvigheid creëren en daarvoor bijvoorbeeld het MKB laten meedenken over (nieuwe) toepassingsmogelijkheden.

Gazellen Award voor Salland Engineering Zwolle

Op 20 november ontving EFRO-begunstigde Salland Engineering uit Zwolle een Gazellen Award, omdat het bedrijf een van de snelst groeiende ondernemingen van 2012 is. Jaarlijks publiceert het Financieele Dagblad de FD Gazellen-ranglijst. Hiermee wil de krant aandacht besteden aan snelgroeiende bedrijven in verschillende Nederlandse regio's en bovendien het ondernemerschap stimuleren.

Salland Engineering won de prijs in de categorie middelgroot bedrijf. Het bedrijf ontving EFRO-subsidie voor het project X750. In dit project werd een innovatief apparaat ontwikkeld om computerchips te testen.

De X750

Opening nieuw TPRC-lab en kenniscentrum in Enschede

Geplaatst op 21/06/2012 om 21:37

De partners van het ThermoPlastic Composite Research Center (TPRC) openen volgende week een nieuw laboratorium en kenniscentrum op de Innovatiecampus in Enschede. Onderzoekers, leveranciers en eindproducenten werken daar samen aan onderzoek naar en ontwikkeling van thermoplastische composieten. Dat zijn kunststoffen die zowel stevig als licht zijn, waardoor ze breed toepasbaar zijn voor o.a. de vliegtuigbouw medische toepassingen, de autobranche en sportwereld. De partners delen de onderzoeksresultaten en de researchfaciliteiten. TPRC is een voorbeeld van samenwerking in de 'gouden driehoek' overheid, industrie en kennisinstituten. Fokker Technologies, Boeing, TenCate en de Universiteit Twente zijn initiatiefnemers.

Het TPRC werd drie jaar geleden opgericht. Sindsdien zijn diverse resultaten geboekt. Zo is de organisatie gegroeid tot 11,2 fte en draaien er nu acht onderzoeksprojecten. In 2010 stelden de provincie Overijssel, Regio Twente, EFRO en decentrale overheid ruim vier miljoen euro subsidie beschikbaar. Het bedrijfsleven draagt ten minste hetzelfde bedrag bij. Begin 2012 sloten vijf andere bedrijven zich aan: Instron, DTC, Pinette Emidecau Industries, Italmatic en AniForm.

Een belangrijke aanleiding voor de oprichting van het TPRC is het toenemende gebruik van thermoplastische composietmaterialen in de luchtvaartindustrie. Een groot voordeel van dit type composieten is de korte productietijd. Goed inzicht in het materiaalgedrag gedurende het productieproces is hiervoor essentieel. TPRC bouwt dit inzicht op door onderzoek en maakt de kennis hierover beschikbaar voor de leden in de vorm van richtlijnen, data en softwaretools. Naast de luchtvaartindustrie ziet TPRC ook veel mogelijkheden voor andere sectoren.

Het laboratorium van TPRC, Palatijn 15-17 in Enschede, wordt op dinsdag 26 juni officieel geopend. Bill Gerry, program manager global research and development strategy van Boeing en voorzitter van TPRC, zal een toespraak houden. Andere sprekers zijn Theo Rietkerk, geduceerde van de provincie Overijssel, Ed Brinksma, rector magnificus van de Universiteit Twente en Loek de Vries, bestuursvoorzitter en ceo van Royal TenCate. Na de toespraken is er de mogelijkheid om het nieuwe laboratorium te bezichtigen en demonstraties bij te wonen.

www.linkmagazine.nl

Salland Engineering werkte samen met Salland Electronics en Hogeschool Windesheim.

Digitale middelen

De digitale middelen van de provincies Gelderland en Overijssel brengen de projecten regelmatig onder de aandacht (websites, provinciaal twitteraccount, mededelingenbrief van commissie Economie, digitale nieuwsbrieven GLD.Nieuws & Overijssels Overzicht). In december verscheen voor het eerst het digitale Gelderland Magazine met daarin een artikel over EFRO. De digitale GO-nieuwsbrief is in 2012 vier keer verspreid onder circa 748 abonnees. Het doel van de nieuwsbrief is resultaten van het programma te laten zien en projectuitvoerders te informeren over zaken die voor hen belangrijk zijn, zoals regels over aanbesteding en het nieuwe controleprotocol.

De nieuwsbrief heeft een breed bereik en gaat naar projectuitvoerders, bestuurders en ambtenaren van stedelijke netwerken en stakeholders van het GO-programma.

Pers

In 2012 zijn persberichten verzonden naar diverse media na de beschikking van projecten. De trend is dat artikelen naar aanleiding van persberichten steeds vaker digitaal gepubliceerd worden op websites en minder in gedrukte media. Het nadeel hiervan is dat kranten de neiging hebben geen artikelen meer in print te publiceren, zodra er al artikelen over het onderwerp op websites verschenen zijn. Voorbeelden van sites waar EFRO-gesubsidieerde projecten worden belicht zijn: www.gelderlander.nl, www.foodholland.nl, www.subtracers.com.

Lobby

De communicatie van het OP Oost kan de lobby voor een vergelijkbaar EFRO-programma na 2013 versterken. In samenwerking met de ambtelijke werkgroep Oost-Nederland is een houtskoolschets EFRO-POP 2014-2020 ontwikkeld met het concept Slimme Specialisatie Strategie. Dit was bedoeld voor het ministerie van Economische Zaken als voorbereiding op het bestuurlijk overleg met staatssecretaris Bleker. Als promotiemiddel werden er bovendien factsheets ontwikkeld met vier succesvolle voorbeeldprojecten uit Gelderland en Overijssel en een toelichting op het nut en de noodzaak van EFRO in Oost-Nederland. In opdracht van de werkgroep Partnerschapscontracten (IPO) hebben de Managementautoriteiten de handen ineen geslagen en gewerkt aan een gezamenlijk middel met voorbeeldprojecten uit de vier regio's en argumentatie waarom ook in de periode 2014-2020 een decentrale aanpak wenselijk is.

Regiostars

De vier Managementautoriteiten hebben in juli 2011 samen de website 'Europa om de hoek' genomineerd voor RegioStars 2012 van de EC. De Managementautoriteit Oost heeft voor RegioStars 2012 het project VentureLab Twente 2 genomineerd. Met de RegioStars-award bekroont de Europese Commissie projecten met een voorbeeldfunctie die in het kader van het regionale EU-beleid subsidie ontvangen. Een jury beoordeelt alle projecten. Helaas vielen noch de Managementautoriteit Oost, noch de gezamenlijke Managementautoriteiten in de prijzen.

6.2 Interne communicatie

INFORM

In 2012 waren er twee INFORM-meetings: in Warschau en in St. Denise. Aan de meetings namen circa 150 communicatieadviseurs deel van het Structuurfondsprogramma EFRO uit Europese regio's. Het doel van de vergadering was om EFRO-communicatieadviseurs met elkaar in contact te brengen, ervaringen uit te wisselen en kennis op te doen en te delen. Tijdens de meeting gaven INFORM-leden presentaties over hun kennis en ervaringen met de uitvoering van de communicatieverordening in verschillende workshops. Deze workshops waren bedoeld als inspiratie voor het schrijven van het handboek communicatie. Hierin komen o.a. best practices en voorbeelden hoe je de verordening goed kunt toepassen. Het handboek wordt samengesteld

ter ondersteuning van de communicatieverordening voor de nieuwe periode.

Netwerkactiviteiten

Om kennis en ervaring op het gebied van communicatie en public relations uit te wisselen met andere Europese subsidieprogramma's en met Europese collega's heeft de communicatieadviseur van het GO-programma deelgenomen aan:

- Bijeenkomst INFORM Warschau, Europees netwerk van communicatieadviseurs (mei 2012);
- Congres EuroPCom Brussel, jaarlijkse bijeenkomst over overheidscommunicatie (oktober 2012);
- Bijeenkomst INFORM St. Denis, Europees netwerk van communicatieadviseurs (december 2012);
- Communicatienetwerk Structuurfondsen van het ministerie van Economische Zaken, landelijke werkgroep communicatie van de vier Managementautoriteiten en coördinatiepunt EZ.

6.3 Kosten communicatie

In bijgaand overzicht is, gespecificeerd per jaar, voor de periode 2007 tot en met 2011 het bedrag aangegeven dat is uitgegeven aan communicatieactiviteiten. Ook staat er welk percentage van het totaalbudget communicatie 2007-2013 is ingezet.

Jaar	Bedrag in €
2007	42.183
2008	224.393
2009	129.671
2010	161.931
2011	142.390
2012	78.560
Totaal t/m 2012	779.128
Totaalbudget communicatie (Technische Bijstand) 2007 - 2013	968.431

Ultimo 2012 is 80,5% van het communicatie budget gebruikt

6.4 Indicatoren voor evaluatie OP Oost

Het communicatieplan GO dat in 2007 is opgesteld beschrijft op hoofdlijnen het beleid en de doelstellingen voor de communicatie van het GO-programma. In dit plan is ook de inzet van communicatiemiddelen weergegeven. In de Verordening (EG) Nr. 1828/2006 (artikel 2, lid 1e) staat dat de regio's daarin moeten opnemen: de wijze waarop de voorlichtings- en publiciteitsmaatregelen worden geëvalueerd uit het oogpunt van zichtbaarheid van en bekendheid met de operationele programma's

en de rol van de Europese gemeenschap. De bijgaande indicatoren voor evaluatie van activiteiten worden in het communicatieplan van Oost-Nederland onderscheiden. Per jaar is aangegeven wat per indicator is bereikt.

Hierbij moet worden opgemerkt dat de mogelijke oorzaak van teruggelopen bezoekersaantal van de website toe is te schrijven aan het feit dat het grootste deel van de subsidiegelden inmiddels zijn uitgegeven. Dat is ook de reden van het feit dat er minder persberichten zijn uitgestuurd.

INDICATOREN KWANTITATIEF		2007	2008	2009	2010	2011	2012	TOTAAL
Startbijeenkomsten	Aantal bijeenkomsten		1					1
	Aantal bezoekers		100					100
Bijeenkomsten	Aantal bijeenkomsten		1	4	5	5	5	20
	Aantal bezoekers		25	340	426	568	850	2.209
Evenementen	Aantal bijeenkomsten		6	15	6	3	3	33
	Aantal bezoekers		1.380	507.970	2.650	2.000	1500	515.500
	Publieksevenement Utrecht CS, bezoekers			35.000				35.000
Website	Aantal bezoekers per maand				1050*	760	741	
Free publicity	Aantal persberichten	2	4	15	23	32	31	107
	Aantal berichten in de media incl. lokaal			15	18	90	132	255
Brochures/folders	Oplage programma brochure	2.000		2.000				4.000
	Aantal folders uitgedeeld							3.000
Digitale nieuwsbrief	Aantal abonnees						748	748
Jaarverslag	Uitgave jaarverslag	1	1	1	1	1	1	6
	Oplage jaarverslag	150	300	300	500	500	500	2.250

* web statistieken beschikbaar vanaf oktober 2010

Bijeenkomsten waren: Health Event, Praktijkcongres Het Innoversum, Food Valley Expo, Kennisplatform Nijverdal.

Europa Kijkdagen 2012: 620 bezoekers

Bijlagen

Bijlage 1: Categorisering van de bijstand uit het Operationeel Programma Oost-Nederland voor de periode 2007-2013

Tabel I: Informatie over de fysieke voortgang van het operationeel programma

INDICATOREN		2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aantal R&D projecten	Resultaat	0	0	23	51	66	101
	Doel	15	15	15	15	15	15
	Uitgangssituatie	0	186	268	57	88	107
Private R&D investeringen (in euro's)	Resultaat	0	0	2.429.342	4.165.108	9.803.753	38.907.782
	Doel	10.000.000	10.000.000	10.000.000	10.000.000	10.000.000	10.000.000
	Uitgangssituatie	0	26.954.865	83.832.143	74.032.005	107.175.164	131.863.518
Publieke R&D investeringen (in euro's)	Resultaat	0	0	0	4.144.854	9.949.904	63.675.473
	Doel	10.000.000	10.000.000	10.000.000	10.000.000	10.000.000	10.000.000
	Uitgangssituatie	0	11.346.626	38.323.821	104.643.902	160.783.821	181.920.125
Aantal ondersteunde startende bedrijven en kleine bedrijven < 5 jaar	Resultaat	0	0	16	84	121	344
	Doel	180	180	180	180	180	180
	Uitgangssituatie	0	61	329	538	712	746
Uitgelokte private vervolginvesteringen in euro's	Resultaat	0	0	1.537.000	4.402.001	22.017.313	25.951.712
	Doel	25.000.000	25.000.000	25.000.000	25.000.000	25.000.000	25.000.000
	Uitgangssituatie	0	50.080.000	79.513.017	42.332.392	58.281.837	66.864.317
Aantal ondersteunde MKB bedrijven	Resultaat	0	0	495	463	706	1.434
	Doel	2.030	2.030	2.030	2.030	2.030	2.030
	Uitgangssituatie	0	498	865	953	1.150	1.259
Aantal nieuwe samenwerkingsverbanden tussen bedrijven en kennis/researchinstellingen	Resultaat	0	0	48	130	184	109
	Doel	100	100	100	100	100	100
	Uitgangssituatie	0	95	285	47	77	96
Aantal projecten verbetering bereikbaarheid alternatieve vervoersvormen	Resultaat	0	0	0	0	2	12
	Doel	10	10	10	10	10	10
	Uitgangssituatie	0	1	4	6	12	16
Aantal projecten verbetering bereikbaarheid	Resultaat	0	0	0	0	3	17
	Doel	10	10	10	10	10	10
	Uitgangssituatie	0	1	20	9	15	20

Vervolg tabel I

INDICATOREN		2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aantal gerenoveerde of nieuwe stedelijke voorzieningen	Resultaat	0	0	9	10	6	28
	Doel	35	35	35	35	35	35
	Uitgangssituatie	0	10	20	18	27	31
Aantal ha bedrijfsterrein gemoderniseerd	Resultaat	0	0	0	0	40	120
	Doel	210	210	210	210	210	210
	Uitgangssituatie	0	80	158	158	158	250
Aantal toeristische recreatieve projecten	Resultaat	0	0	0	0	4	13
	Doel	10	10	10	10	10	10
	Uitgangssituatie	0	1	11	11	13	14
Aantal projecten gericht op verbetering van natuur, landschap of cultureel erfgoed	Resultaat	0	0	0	0	1	11
	Doel	14	14	14	14	14	14
	Uitgangssituatie	0	1	6	8	10	11
Aantal projecten gericht op ondernemerschap, stadswijkeconomie	Resultaat	0	0	0	2	2	5
	Doel	25	25	25	25	25	25
	Uitgangssituatie	0	1	3	3	5	7
Aantal projecten gericht op participatie, leefbaarheid of sociale activering	Resultaat	0	0	0	2	4	12
	Doel	25	25	25	25	25	25
	Uitgangssituatie	0	0	2	6	12	15
Aantal m ² bedrijfslocatie gemoderniseerd	Resultaat	0	0	3.600	4.200	4.200	11.694
	Doel	200.000	200.000	200.000	200.000	200.000	200.000
	Uitgangssituatie	0	4.200	4.800	4.800	4.800	8.838
Aantal bruto gecreëerde arbeidsplaatsen in fte (outcome)	Resultaat	0	0	56	160	668	2.362
	Doel	2.175	2.175	2.175	2.175	2.175	2.175
	Uitgangssituatie	0	2.162	7.093	2.703	3.955	4.612

Uitgangssituatie = aantal begroot

Bijlage 2: Financiële informatie Operationeel Programma Oost-Nederland voor de periode 2007-2013

Tabel II: Financiële informatie over de voortgang van het GO-programma

	TOTALE FINANCIERING VAN HET OPERATIONEEL PROGRAMMA (UNIE EN NATIONAAL)	BASIS VOOR DE BEREKENING VAN DE BIJDRAGE VAN DE UNIE (OVERHEIDS- OF TOTALE KOSTEN)	TOTAAL BEDRAG VAN DE DOOR DE BEGUNSTIGDEN BETAALDE GECERTIFICEERDE SUBSIDIEBELE UITGAVEN	OVEREENKOMSTIGE OVERHEIDSUITGAVEN	UITVOERING IN %
	a	b	c	d	e (=c/a)
Prioritaire As 1 EFRO	211.725.000	TK	82.374.702,45	55.074.055,77	38,9%
Prioritaire As 2 EFRO	100.284.000	TK	63.198.631,87	62.276.028,32	63,0%
Prioritaire As 3 EFRO	38.072.000	TK	16.600.610,44	15.103.099,78	43,6%
Prioritaire As 4 EFRO	13.128.000	TK	5.806.648,04	5.806.648,02	44,2%
TOTAAL- GENERAAL	363.209.000	TK	167.980.592,80	138.259.831,89	46,2%

Bijlage 3: Cumulatieve uitsplitsing van toewijzingen van de communautaire bijdrage per categorie in 2012

Tabel III: Cumulatieve uitsplitsing van toewijzingen van de communautaire bijdrage per categorie

DIMENSIE 1 PRIORITAIR THEMA	DIMENSIE 2 FINANCIERINGS- VORM	DIMENSIE 3 GEBIED	DIMENSIE 4 ECONOMISCHE ACTIVITEIT	DIMENSIE 5 PLAATS VAN UITVOERING	BEDRAG
1	1 non-repayable aid	(01) stad	0	NL22 - Gelderland	1.000.000
			19	NL21 - Overijssel	1.217.897
				NL22 - Gelderland	483.866
			20	NL21 - Overijssel	1.123.261
			22	NL21 - Overijssel	1.442.727
2	1 non-repayable aid	(01) stad	19	NL22 - Gelderland	5.061.511
			22	NL21 - Overijssel	6.011.456
3	1 non-repayable aid	(01) stad	3	NL22 - Gelderland	2.133.564
			6	NL22 - Gelderland	5.234.875
			22	NL22 - Gelderland	5.565.351
4	1 non-repayable aid	(01) stad	6	NL21 - Overijssel	1.382.918
			19	NL21 - Overijssel	730.750
			21	NL22 - Gelderland	1.000.000
			22	NL22 - Gelderland	163.172
5	1 non-repayable aid	(01) stad	22	NL22 - Gelderland	756.004
6	1 non-repayable aid	(01) stad	1	NL22 - Gelderland	959.734
			21	NL22 - Gelderland	789.070
			22	NL22 - Gelderland	561.807
		(05) platteland	21	NL22 - Gelderland	405.970
7	1 non-repayable aid	(01) stad	1	NL22 - Gelderland	520.069

Vervolg tabel III

DIMENSIE 1 PRIORITAIR THEMA	DIMENSIE 2 FINANCIERINGS- VORM	DIMENSIE 3 GEBIED	DIMENSIE 4 ECONOMISCHE ACTIVITEIT	DIMENSIE 5 PLAATS VAN UITVOERING	BEDRAG
			3	NL22 - Gelderland	755.723
			5	NL22 - Gelderland	1.133.322
			6	NL21 - Overijssel	5.833.499
				NL22 - Gelderland	177.500
			19	NL22 - Gelderland	15.434.114
			22	NL21 - Overijssel	115.100
				NL22 - Gelderland	2.906.705
	2 aid	(01) stad	22	NL22 - Gelderland	2.098.275
8	1 non-repayable aid	(01) stad	3	NL22 - Gelderland	632.297
			6	NL22 - Gelderland	357.669
			11	NL22 - Gelderland	153.128
			19	NL22 - Gelderland	1.510.708
			22	NL21 - Overijssel	207.000
9	1 non-repayable aid	(01) stad	0	NL22 - Gelderland	308.250
			2	NL22 - Gelderland	253.110
			3	NL22 - Gelderland	630.764
			6	NL22 - Gelderland	478.206
			19	NL21 - Overijssel	543.074
				NL22 - Gelderland	1.667.311
			22	NL21 - Overijssel	3.500.000
				NL22 - Gelderland	1.932.551
		(05) platteland	6	NL22 - Gelderland	367.188

Vervolg tabel III

DIMENSIE 1 PRIORITAIR THEMA	DIMENSIE 2 FINANCIERINGS- VORM	DIMENSIE 3 GEBIED	DIMENSIE 4 ECONOMISCHE ACTIVITEIT	DIMENSIE 5 PLAATS VAN UITVOERING	BEDRAG
	3 venture capital	(01) stad	22	NL21 - Overijssel	6.136.364
14	1 non-repayable aid	(01) stad	0	NL22 - Gelderland	500.000
			22	NL22 - Gelderland	433.639
15	1 non-repayable aid	(01) stad	22	NL22 - Gelderland	439.332
23	1 non-repayable aid	(01) stad	0	NL21 - Overijssel	4.700.750
				NL22 - Gelderland	8.737.500
			11	NL21 - Overijssel	1.500.000
			22	NL21 - Overijssel	750.000
24	1 non-repayable aid	(01) stad	0	NL22 - Gelderland	500.000
25	1 non-repayable aid	(01) stad	11	NL21 - Overijssel	1.700.000
28	1 non-repayable aid	(01) stad	13	NL21 - Overijssel	25.000
			22	NL22 - Gelderland	2.246.079
30	1 non-repayable aid	(01) stad	0	NL22 - Gelderland	1.281.726
40	1 non-repayable aid	(01) stad	8	NL22 - Gelderland	117.640
41	1 non-repayable aid	(01) stad	1	NL22 - Gelderland	325.000
			6	NL22 - Gelderland	893.950
			8	NL22 - Gelderland	333.218
42	1 non-repayable aid	(01) stad	22	NL22 - Gelderland	430.038
43	1 non-repayable aid	(01) stad	8	NL22 - Gelderland	1.050.597
			9	NL22 - Gelderland	450.769
			12	NL22 - Gelderland	299.625
50	1 non-repayable aid	(01) stad	22	NL22 - Gelderland	1.339.005

Vervolg tabel III

DIMENSIE 1 PRIORITAIR THEMA	DIMENSIE 2 FINANCIERINGS- VORM	DIMENSIE 3 GEBIED	DIMENSIE 4 ECONOMISCHE ACTIVITEIT	DIMENSIE 5 PLAATS VAN UITVOERING	BEDRAG
52	1 non-repayable aid	(01) stad	11	NL21 - Overijssel	725.000
54	1 non-repayable aid	(01) stad	3	NL22 - Gelderland	1.020.000
			5	NL21 - Overijssel	1.995.322
			9	NL22 - Gelderland	1.044.752
			19	NL22 - Gelderland	315.100
56	1 non-repayable aid	(01) stad	0	NL21 - Overijssel	115.422
				NL22 - Gelderland	1.764.396
57	1 non-repayable aid	(01) stad	0	NL21 - Overijssel	1.184.578
				NL22 - Gelderland	1.300.000
			20	NL21 - Overijssel	244.350
				NL22 - Gelderland	296.447
			22	NL22 - Gelderland	3.200.000
58	1 non-repayable aid	(01) stad	20	NL21 - Overijssel	233.142
59	1 non-repayable aid	(01) stad	0	NL21 - Overijssel	72.000
			20	NL22 - Gelderland	4.450.000
			22	NL21 - Overijssel	100.000
				NL22 - Gelderland	450.000
60	1 non-repayable aid	(01) stad	20	NL21 - Overijssel	500.000
61	1 non-repayable aid	(01) stad	0	NL21 - Overijssel	1.841.000
				NL22 - Gelderland	750.000
			13	NL21 - Overijssel	278.000
				NL22 - Gelderland	2.756.630

Vervolg tabel III

DIMENSIE 1 PRIORITAIR THEMA	DIMENSIE 2 FINANCIERINGS- VORM	DIMENSIE 3 GEBIED	DIMENSIE 4 ECONOMISCHE ACTIVITEIT	DIMENSIE 5 PLAATS VAN UITVOERING	BEDRAG
			19	NL22 - Gelderland	150.000
			20	NL22 - Gelderland	1.000.000
			22	NL21 - Overijssel	300.000
63	1 non-repayable aid	(01) stad	19	NL21 - Overijssel	772.961
				NL22 - Gelderland	146.581
			22	NL22 - Gelderland	1.299.426
68	1 non-repayable aid	(01) stad	22	NL21 - Overijssel	260.000
71	1 non-repayable aid	(01) stad	0	NL21 - Overijssel	75.000
			18	NL21 - Overijssel	191.271
74	1 non-repayable aid	(01) stad	22	NL21 - Overijssel	1.766.667
75	1 non-repayable aid	(01) stad	0	NL22 - Gelderland	195.977
			20	NL21 - Overijssel	1.250.000
			21	NL21 - Overijssel	243.889
85	1 non-repayable aid	(01) stad	0	NL22 - Gelderland	3.023.157
86	1 non-repayable aid	(01) stad	0	NL22 - Gelderland	469.723
TOTAAL					147.510.520

Tabel IIIa: Dimensie 1: bijdrage naar prioritair thema

Prioritair thema	Bedrag
1	5.267.751
2	11.072.967
3	12.933.790
4	3.276.840
5	756.004
6	2.716.581
7	28.974.307
8	2.860.802
9	15.816.818
14	933.639
15	439.332
23	15.688.250
24	500.000
25	1.700.000
28	2.271.079
30	1.281.726
40	117.640
41	1.552.168
42	430.038
43	1.800.991
50	1.339.005
52	725.000
54	4.375.174
56	1.879.818
57	6.225.375
58	233.142

Prioritair thema	Bedrag
59	5.072.000
60	500.000
61	7.075.630
63	2.218.968
68	260.000
71	266.271
74	1.766.667
75	1.689.866
85	3.023.157
86	469.723
TOTAAL	147.510.520

Tabel IIIb:
Dimensie 2: bijdrage naar financieringsvorm

Financieringsvorm	Bedrag
1 non-repayable aid	139.275.881
2 aid	2.098.275
3 venture capital	6.136.364
TOTAAL	147.510.520

Tabel IIIc:
Dimensie 3: bijdrage naar gebied

Gebied	Bedrag
(01) stad	146.737.362
(05) platteland	773.158
TOTAAL	147.510.520

Tabel III d:
Dimensie 4: bijdrage naar economische activiteit

economische activiteit	Bedrag
0	27.819.479
1	1.804.803
2	253.110
3	5.172.348
5	3.128.644
6	14.725.805
8	1.501.455
9	1.495.521
11	4.078.128
12	299.625
13	3.059.630
18	191.271
19	28.033.873
20	9.097.200
21	2.438.929
22	44.410.698
TOTAAL	147.510.520

Tabel IIIe:
Dimensie 5: bijdrage naar plaats van uitvoering

Plaats van uitvoering	Bedrag
(NL21) Overijssel	49.068.398
(NL22) Gelderland	98.442.122
TOTAAL	147.510.520

Bijlage 4: Overzicht beschikte projecten 2012 OP Oost

Tabel IVa: Beschikte projecten 2012 Prioriteit 1

MAATREGEL	PROJECTNAAM	AANVRAGER	TSK IN € (BESCHIKT)	EFRO IN € (BESCHIKT)
1.1	Ontsmetten van zaaizaden met oververhitte stoom	Hoopman Engineering & Equipment BV	678.645	339.683
1.1	FOCOM: Food and Cognition Modelsystems	Radboud Universiteit	8.534.257	2.133.564
1.1	Biomarque, micrornaalden monitoren biomarkers vlak onder de huid	Biomarque BV	2.979.890	1.089.945
1.1	Traditioneel kruidenpreparaat tegen een moderne volksziekte	Universiteit Wageningen	1.035.986	406.549
1.1	Computermodelling voor biotech en life science	Lead Pharma Holding BV	8.076.540	2.550.412
1.1	NirionPlus	Medimate BV	1.231.577	304.790
1.1	MRSA detectie	Mecon Engineering BV	392.075	158.746
1.1	Nieuwe detectiemethoden voor coeliakie en coeliakie-inducerende gluten in voeding	DLO Plant Research International	1.627.378	413.689
1.1	Scalable Seed sorting and analysis machines	IMIX Vision Support Systems BV	532.142	266.071
1.1	Nanotech Isolatie	AeroTech Development BV	1.273.062	299.625
1.1	Toepassing nanotechnologie (voor de machinebouw) in de voedingsmiddelenindustrie	NanoServices BV	2.699.411	630.764
1.1	ACCESS	Synthon BV	1.943.119	567.680
1.1	Infra Rood Wegdekverwarming	Grontmij Nederland BV	409.423	153.128
TOTAAL 1.1			31.413.505	9.314.646

Vervolg tabel IVa

MAATREGEL	PROJECTNAAM	AANVRAGER	TSK IN € (BESCHIKT)	EFRO IN € (BESCHIKT)
1.2	InnoSportLab Papendal	InnoSportNL	2.201.034	550.259
1.2	De tweede generatie synthetische aminozuren	De Stille Kracht BV	514.000	253.110
1.2	Inno-Missie	Solfic BV	2.638.084	1.000.000
1.2	CalciPulse	Industriewater Eerbeek BV	1.681.669	450.769
1.2	Nieuwe waardeketen voor eiwit uit kroos	Zeno BV	1.118.496	281.385
1.2	Water-Rijk	Radboud Universiteit	6.371.881	1.044.752
TOTAAL 1.2			14.525.164	3.580.275

PRIORITEIT 1				
TOTAAL			45.938.669	12.894.921

Tabel IVb: Beschikte projecten 2012 Prioriteit 2

MAATREGEL	PROJECTNAAM	AANVRAGER	TSK IN € (BESCHIKT)	EFRO IN € (BESCHIKT)
2.1	Bereikbaarheid Kampen Noord	Gemeente Kampen	3.350.000	1.500.000
2.1	Bereikbaarheid Binnenstad / Stadsweide	Gemeente Enschede	3.317.477	700.000
2.1	Verbetering bereikbaarheid Centerpoort – Nieuwgraaf	Gemeente Duiven	2.125.593	300.000
2.1	Groene loper – stationspark Oldenzaal Centraal	Gemeente Oldenzaal	1.070.000	725.000
2.1	Herinrichting Westervoortsedijk	Gemeente Arnhem	698.600	270.000
TOTAAL 2.1			10.561.670	3.495.000

2.2	Toeristische ontwikkeling rond de rivieren	RBT KAN	664.639	296.447
2.2	Duurzame revitalisering Arkervaart-Oost	Gemeente Nijkerk	2.147.000	1.020.000
2.2	Doornroosje	Gemeente Nijmegen	13.010.000	2.000.000
TOTAAL 2.2			15.821.639	3.316.447

PRIORITEIT 2				
TOTAAL			26.383.309	6.811.447

Tabel IVc: Beschikte projecten 2012 Prioriteit 3

MAATREGEL	PROJECTNAAM	AANVRAGER	TSK IN € (BESCHIKT)	EFRO IN € (BESCHIKT)
3.1	Thermion	Gemeente Nijmegen	2.984.626	150.000
3.1	Leer- Werk Boerderij op het Gezondheidspark te Hengelo	Stichting Ambiq	425.046	191.271
3.1	Herinrichting Zandlaan e.o./ Kenniscampus Ede	Gemeente Ede	2.235.000	1.117.500
3.1	Voorzieningenhart Waterkwartier	Gemeente Nijmegen	5.002.000	2.250.000
Totaal 3.1			10.646.672	3.708.771

PRIORITEIT 3				
TOTAAL			10.646.672	3.708.771

Bijlage 5: Organisatie van het OP Oost

In deze bijlage wordt de organisatie- en managementstructuur van het Operationeel Programma Oost-Nederland weergegeven. De verantwoordelijkheden en de bevoegdheden van de verantwoordelijke autoriteiten (Managementautoriteit, Certificeringsautoriteit en Auditautoriteit) zijn tekstueel weergegeven. Aangezien de werking van het Comité van Toezicht en de beide Stuurgroepen reeds eerder zijn toegelicht, zijn van deze organen in deze bijlage alleen de ledenlijsten weergegeven.

Managementautoriteit

De leden van Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland gezamenlijk treden, conform het besluit EFRO-programmaperiode 2007-2013 van 3 oktober 2007, op als Managementautoriteit van het Operationeel Programma Oost-Nederland.

Taken van de Managementautoriteit zijn onder meer:

- Erop toezien dat concrete acties (projecten) voor financiering worden geselecteerd met inachtneming van de voor het programma geldende criteria en gedurende de hele uitvoeringsperiode in overeenstemming met de geldende communautaire en nationale voorschriften;
- Verifiëren of de medegefinancierde producten en diensten zijn geleverd en of de voor de concrete acties door de subsidieontvangers gedeclareerde uitgaven daadwerkelijk zijn gedaan en met de communautaire en nationale voorschriften in overeenstemming zijn;
- Ervoor zorgen dat er een systeem is om boekhoudkundige gegevens over elke concrete actie in het kader van het programma in geïnformatiseerde vorm te registreren en te bewaren, en dat de gegevens over de uitvoering, die nodig zijn voor het financiële beheer, het toezicht, de verificaties, de audits en de evaluatie worden verzameld;
- Ervoor zorgen dat de subsidieontvangers en andere betrokken instanties hetzij een afzonderlijk boekhoudsysteem, hetzij een passende boekhoudkundige code gebruiken;
- Erop toezien dat de evaluaties plaatsvinden;
- Procedures instellen om te garanderen dat alle documenten met betrekking tot uitgaven en audits nodig zijn, worden bijgehouden;
- Erop toezien dat de Certificeringsautoriteit alle nodige informatie ontvangt;
- Sturing geven aan de werkzaamheden van het

Comité van Toezicht en het de documenten bezorgen die het nodig heeft om op de kwaliteit van de uitvoering van het operationele programma toezicht te kunnen houden in het licht van de specifieke doelstelling daarvan;

- De jaarverslagen en het eindverslag over de uitvoering opstellen en, na goedkeuring door het Comité van Toezicht, indienen bij de Europese Commissie;
- Erop toezien dat de voorschriften betreffende voorlichting en publiciteit worden nagekomen;
- De Commissie informatie verstrekken aan de hand waarvan zij grote projecten kan beoordelen;
- Het uitvoeren van betalingen aan subsidieontvangers.

Certificeringsautoriteit

De Certificeringsautoriteit voor het Operationeel Programma Oost-Nederland is de Dienst Regelingen van het ministerie EL&I. De Certificeringsautoriteit is verantwoordelijk voor het verifiëren van de juistheid en compleetheid van betalingsverzoeken en uitgavenstaten die de Managementautoriteit van het Operationeel Programma Oost-Nederland indient bij de Europese Commissie.

Ook is het de verantwoordelijkheid van de Certificeringsautoriteit een boekhouding bij te houden van te innen bedragen en van de bedragen die worden geschrapd naar aanleiding van volledige of gedeeltelijke intrekking van de bijdrage voor een concrete actie.

Auditautoriteit

Als centrale Auditautoriteit voor de Nederlandse EFRO Doelstelling 2-programma's treedt de Audit Dienst van het ministerie van Financiën op. De Auditautoriteit beoordeelt voorafgaand aan de eerste betaalaanvraag de opzet en het bestaan van de AO/IC en ziet er vervolgens op toe dat het beheers- en controlesysteem van het Operationeel Programma goed functioneert.

Bijlage 6: Ledenlijsten Comité van Toezicht en Stuurgroepen (op 31 december 2012)

Leden van het Comité van Toezicht

- Mevrouw dr. J.M.A. Traag (provincie Gelderland, voorzitter)
- Mevrouw W.H. Maij (provincie Overijssel, plaatsvervangend voorzitter)
- De heer K. Vander Eecken (Europese Commissie)
- De heer K. Magnus (Europese Commissie)
- Mevrouw dr. E.M. van der Wenden (ministerie van Economische Zaken)
- De heer C. Poppe MSc (ministerie van Economische Zaken)
- De heer drs. J.J. Modder (Stadsregio Arnhem Nijmegen)
- De heer A.M. Hoefsloot (Regio FoodValley)
- De heer drs. P. den Oudsten (Netwerkstad Twente)
- De heer R. de Heer (Zwolle-Kampen Netwerkstad)
- De heer ir. K.J. van Ast (Universiteit Twente)
- De heer ir. A.P. Heidema (Stedendriehoek)
- De heer ing. C.J. van den Bos (SER Overijssel)
- De heer drs. J. D. Wilton (SER Gelderland)
- De heer dr. ir. T.J.N.M. de Bruijn (Duurzaamheid)
- Mevrouw drs. M.J.A. van den Berg (secretaris)

Leden van de Stuurgroep Prioriteit 2 en 3

- De heer drs. E.J. Krouwel (Stuurgroepvoorzitter)
- De heer drs. P. Rhebergen (Zwolle-Kampen Netwerkstad)
- De heer mr. J.J.M. Berkvens (Regio De Vallei)
- Mevrouw M. Otten (Stadsregio Arnhem Nijmegen)
- De heer ing. J.G. Wigger (ministerie van Economische Zaken)
- De heer G.H. Meesterberends (Netwerkstad Twente)
- Mevrouw K. Janssens (Stedendriehoek)
- De heer mr. P.M.M. Beeker (provincie Overijssel)
- De heer M. Panjer MSc (provincie Gelderland)

Leden van de Stuurgroep Prioriteit 1

- De heer dr. G.L. Sporre (Stuurgroepvoorzitter)
- De heer ir. H.J. Vos (op persoonlijke titel)
- Mevrouw dr. ir. M. te Giffel (NIZO Food Research BV)
- De heer drs. J.A. de Vries (Urogyn BV)
- De heer ing. H.J.M. Kroft (H.J. Heinz BV)
- De heer drs. A.P.J. Burghouts (Borger & Burghouts BV)
- De heer T. de Bruine (Brinks Metaalbewerking BV)
- De heer M.J. van der Ven (Royal HaskoningDHV BV)
- De heer G.J. Klein Wolterink (Intenzis BV)
- De heer drs. J.J.P. Reintjes (Innovatieplatform Stedendriehoek)
- De heer prof. dr. ir. R. Rabbinge (Wageningen UR)
- De heer drs. F.A.M. Kerckhaert (stedelijke netwerken)
- De heer mr. J.F. Wijsma (ministerie van Economische Zaken)
- De heer drs. B.D. de Jonge MBA (provincie Overijssel)
- De heer M. Panjer MSc (provincie Gelderland)

Noten

Voor de cijfers over de sociaal-economische ontwikkeling (paragraaf 1.3 en 1.4) is gebruik gemaakt van gegevens van het CBS en de provincie Gelderland & Overijssel.

Colofon

Tekst en redactie

Managementautoriteit Oost-Nederland

Tekstschrijvers.nl, onder verantwoordelijkheid van de Managementautoriteit Oost-Nederland

Ontwerp cover en layout

Kees de Bruijn grafisch ontwerper, Ellecom

Fotografie

Niek Antonise, Nijmegen

Norbert Voskens, Nijmegen

Foto voorkant

N-Gap, high tech productieplatform voor mobiele consumentenelektronica.

Druk

Provincie Gelderland

Uitgave

Managementautoriteit Oost-Nederland

Markt 9

6811 CG Arnhem

www.go-oostnederland.eu

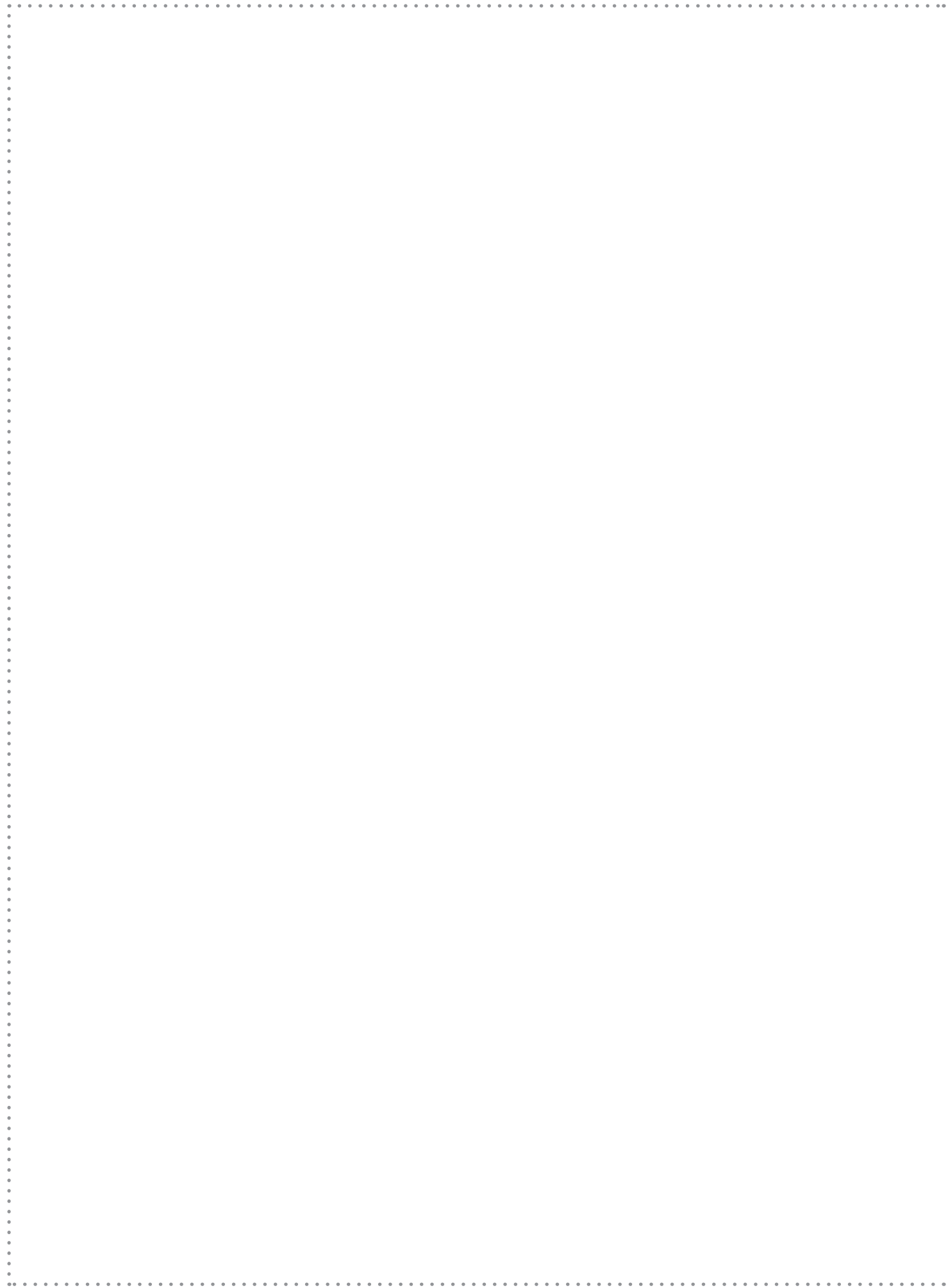
Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door de Europese Unie

Europese Unie

Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling

Hier wordt geïnvesteerd in uw toekomst!

Managementautoriteit Oost-Nederland

Markt 9
6811 CG Arnhem

www.go-oostnederland.eu